

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Markéta Spurná

Proces suburbanizace v zázemí Olomouce

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.
Olomouc 2017

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Markéta Spurná (R140425)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Proces suburbanizace v zázemí Olomouce

Title of thesis: Suburbanization process in Olomouc hinterland

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Rozsah práce: 65 stran, 15 vázaných příloh

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá statistickou multikriteriální analýzou rezidenční suburbanizace v zázemí Olomouce definovaném obcemi spadajícími do správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc. Cílem práce je identifikace suburbanizovaných lokalit, vytvoření typologie suburbánního prostoru města Olomouc a zhodnocení vybraných kritérií a intenzity a potenciálu rezidenční suburbanizace z prostorového i časového hlediska se zaměřením na změny ve vývoji suburbanizačních tendencí.

Klíčová slova: rezidenční suburbanizace, statistická analýza, Olomouc

Abstract: The bachelor thesis deals with statistical multicriterial analysis of residential suburbanization in Olomouc hinterland which is defined by municipalities belonging to administrative district of the municipality with extended powers Olomouc. The aim of the work is to identify suburbanization localities, create a typology of the Olomouc city suburban space and evaluate the choosen criteria and intensity and potential of residential suburbanization in terms of spatial and chronological perspective with attention to changes in development of suburbanizational tendencies.

Keywords: residential suburbanization, statistical analysis, Olomouc

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Miloslava Šerého, Ph.D., a v seznamu literatury uvedla všechny zdroje použité při tvorbě této práce.

V Olomouci dne: 10. 4. 2017

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala zejména Mgr. Miloslavu Šerému, Ph.D. jako mému vedoucímu bakalářské práce za obětavý přístup a vymezený čas, který mi věnoval při konzultacích. Zároveň bych ráda poděkovala své rodině a přátelům, kteří mne při mém studiu po celou dobu podporovali.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta SPURNÁ**
Osobní číslo: **R140425**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Proces suburbanizace v zázemí Olomouce**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je provést analýzu suburbanizace v obcích spadajících do zázemí Olomouce. Na začátku se práce zaměří na interpretaci fenoménu suburbanizace, poté bude nastíněna stručná charakteristika zkoumaného území. Následně budou vytyčeny a analyzovány vybrané klíčové faktory doprovázející zkoumaný jev - suburbanizaci. S pomocí získaných údajů budou blíže identifikovány suburbánní lokality a popsána jejich charakteristika.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BURIAN, Jaroslav, MIŘIJOVSKÝ, Jaroslav a MACKOVÁ Markéta (2011): Suburbanizace Olomouce: Hodnocení pomocí analýzy statistických dat. Urbanismus a územní rozvoj. Brno: Ústav územního rozvoje. 14 (5), s. 10-16**
- CAVES, R.W. (2005): Encyclopedia of Cities, Abingdon, Oxon, OX; New York, NY: Routledge**
- HALÁS, M., KLADIVO, P., ROUBÍNEK, P. (2012): Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: teoretické přístupy, vymezení, typologie. Geografický časopis/Geographical Journal 64 (4). s. 289-310. ISSN 0016-7193**
- HNILÍČKA, Pavel (2005): Sídlní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Brno: Era. 131 s. ISBN 80-7366-028-8**
- OUŘEDNÍČEK, Martin (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 39 (2), s. 235-253**
- SÝKORA, Luděk (2002): Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. 191 s. ISBN 80-901914-9-5.**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **26. dubna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **10. dubna 2017**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 26. dubna 2016

Obsah

ÚVOD	8
1 REŠERŠE LITERATURY	10
2 TEORETICKÁ A METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA	11
2.1 FÁZE VÝVOJE SÍDELNÍHO SYSTÉMU	11
2.2 DEFINICE A ZNAKY SUBURBANIZACE	13
2.3 SÍDELNÍ TYPOLOGIZACE PROSTORU	14
2.4 REZIDENČNÍ A KOMERČNÍ SUBURBANIZACE	15
2.4.1 <i>Rezidenční suburbanizace a její podoby</i>	15
2.4.2 <i>Komerční suburbanizace</i>	17
2.5 VÝVOJ REZIDENČNÍ SUBURBANIZACE	17
2.5.1 <i>Vývojové fáze</i>	17
2.5.2 <i>Vývoj rezidenční suburbanizace na území ČR</i>	18
2.6 DŮSLEDKY SUBURBANIZACE	19
2.6.1 <i>Ekonomicko-sociální</i>	19
2.6.2 <i>Environmentální</i>	22
3 METODY ZPRACOVÁNÍ	23
3.1 CHARAKTER DAT	23
3.2 DEFINICE JEDNOTLIVÝCH UKAZATELŮ	26
4 VYMEZENÍ/PŘEDSTAVENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	34
5 VÝSLEDKY PROVEDENÉ ANALÝZY	37
5.1 KRITÉRIA HODNOCENÍ SUBURBANIZACE	37
5.2 HODNOCENÍ ZÁVISLOSTI A SPOLEHLIVOSTI KRITÉRIÍ	41
5.3 ČASOVÝ ASPEKT POPULAČNÍHO VÝVOJE A MIGRAČNÍHO CHOVÁNÍ OBYVATEL	45
6 DISKUSE VÝSLEDKŮ	49
ZÁVĚR	57
SUMMARY	59
SEZNAM LITERATURY	60
PŘÍLOHY	65

Úvod

Historicky v České republice došlo k výraznému přelomu po roce 1989 s nástupem ekonomických, sociálních a politických změn transformačního období. Za socialistického režimu, který více než půl století ovlivňoval veškeré dění v bývalém Československu, bylo převážně trendem stěhování lidí do lokalit panelových sídlišť vznikajících v rostoucích městech. S pádem politického režimu však bylo od tohoto modelu upuštěno a životní touhy a priority lidí se začaly měnit v souladu s rozvinutými zeměmi „západu“. Život v bytovém domě byl nahrazen touhou po vlastním domě v přírodních krásách venkovského prostředí, který ovšem zůstává v kontaktu s centrálním městem (Sýkora, 2002). Začíná se tak rozvíjet rezidenční suburbanizace, tedy stěhování lidí z jádra měst do okolních obcí v jejich zázemí, která s sebou však nese jak pozitivní, tak negativní důsledky. Příchod nových lidí a jejich potřeb klade nároky na vybavenost obcí, mění socio-ekonomickou strukturu obyvatel, ovlivňuje environmentální prostředí a zasahuje do struktury sídel i do rázu krajiny jako celku.

V bakalářské práci se budeme zabývat procesem rezidenční suburbanizace ve správním obvodu obce s rozšířenou působností (SO ORP) Olomouc. Jejím hlavním cílem je provést analýzu suburbanizace v obcích spadajících do zázemí Olomouce, daného obcemi SO ORP Olomouc, na základě vybraných kritérií, která se vážou ke zkoumanému procesu: intenzita migračního salda, intenzita bytové výstavby, vzdálenost od spádového města, časová dostupnost do spádového města, intenzita dopravního spojení, věková struktura, ekonomická stránka, rodáctví, intenzita změny zastavěných ploch, porodnost a index vzdělanosti. Dále se v práci zaměříme na zhodnocení projevů a vývoje rezidenční suburbanizace (podle dostupnosti dat) v rozmezí let 1997–2015. Do bakalářské práce jsme také zařadili i korelační analýzu, která nám má pomoci zhodnotit sílu jednotlivých kritérií.

Mezi hlavní výzkumné otázky patří:

- Ve kterých obcích zázemí města Olomouce probíhal ve zkoumaném období proces rezidenční suburbanizace?
- Lze říci, že se vzdáleností od města míra suburbanizace klesá nebo existují výjimky?
- Jaký byl vývoj suburbanizačních tendencí během sledovaného období? Ovlivnila vývoj suburbanizace hospodářská krize?
- Která kritéria nejspolehlivěji určují míru (potenciál) rezidenční suburbanizace v zázemí Olomouce? K jakým zkráslením dochází?

Teoretická část práce rozebere proces suburbanizace jako součást globálních procesů probíhajících ve společnosti a pak plynule přejde přes typologizaci prostoru se snahou o vymezení suburbánního prostoru až k samotnému vývoji rezidenční suburbanizace a jejích důsledků. Metodická část se zaměří na zdroje dat a jejich další zpracování včetně celkového hodnocení, které je stěžejním podkladem pro studium v rámci analytické části práce. Ta bude podpořena mapovými a grafickými výstupy a také korelační analýzou pro hodnocení důležitosti zpracovaných dat. Diskuze se zaměří na výsledky provedené analýzy a jejich porovnání v kontextu obdobných prací a výzkumů zahrnutých v literatuře této bakalářské práce.

1 Rešerše literatury

Suburbanizace patří k hojně řešeným tématům a přehled literatury slouží jako základní kámen k pochopení samotného procesu po teoretické stránce i k jeho uchopení v praxi. Globální pohled na procesy formující sídelní systémy a přístupy k jejich rozeznávání uvádí ve své publikaci *Teorie stádií vývoje měst a diferenciatní urbanizace* Ouředníček (2000). Před podrobnějším zkoumáním je třeba znát komplexní charakter suburbanizace. Náhled nám poskytuje sborník Sýkory (2002) na téma *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky* a také projekt *Suburbanizace.cz* od kolektivu autorů pod vedením Martina Ouředníčka (2008). Zajímavou publikací je sborník *SUB URBS: krajina, sídla a lidé* od Ouředníčka a kol. (2013), kde nalezneme řadu teoretických přístupů ke zkoumání suburbanizace, přes případové studie až k aplikačně orientovaným textům nabízejícím výzkum v praxi. Na modelových příkladech suburbanizace zaměřených na české prostředí od Haláse a kol. (2012) *Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: Teoretické přístupy, vymezení, typologie*, dále od Ouředníčka (2003) *Suburbanizace Prahy*, Ouředníčka (2007) *Differential Suburban Development in the Prague Urban Region*, také od Kubeše (2015) *Analysis of regulation of residential suburbanisation in hinterland of post-socialist 'one hundred thousands' city of České Budějovice*, až po Buriana a kol. (2011) *Suburbanizace Olomouce – Hodnocení pomocí analýzy statistických dat* jsme si ukázali výzkum rezidenční suburbanizace v praxi, který nám dobře posloužil v metodické části při výběru kritérií i v analytické a diskusní části pro hodnocení a srovnávání. O trendech současné rezidenční i komerční suburbanizace v Česku hovoří i Ptáček a Szczyrba (2007) v publikaci *Current suburbanisation trends in the Czech republic and spatial transformation of detail*. Na hlubší pohled na populační i prostorový růst měst a jejich důsledky zaměřují své publikace autoři Hnilička (2005) se svou knihou *Sídelní kaše*, dále Sýkora (2003) s článkem *Suburbanizace a její společenské důsledky*, Puldová (2011) s *Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií*, až po Ouředníčka a kol. (2013) s *Populačním vývojem v zázemí českých měst jako důsledek procesu suburbanizace*. V rámci tohoto projektu vytvořil kolektiv Špačkové, Ouředníčka a Nováka (2013) metodiku vymezení zón rezidenční suburbanizace, pomocí které jsou pravidelně vytvářeny aktualizace vymezení těchto zón pro účely hodnocení vývoje rezidenční suburbanizace na celém území České republiky.

2 Teoretická a metodologická východiska

Široké téma urbanizačních procesů včetně suburbanizace patří k oblastem, na které je v současnosti zaměřena velká pozornost. Vývoj měst a obecně systémů osídlení podléhá dynamickým změnám napříč jednotlivými složkami životního prostoru lidské společnosti. Cílem výzkumů je zpravidla pochopení fungování těchto procesů a využití nabytých znalostí k nalezení způsobů efektivní organizace společnosti.

V rámci kapitoly je uvedena suburbanizace jako jedna z fází vývoje sídelního systému, respektive urbanizace. Její ukotvení v takovém teoretickém přístupu nám pak pomůže lépe pochopit samotnou definici a znaky suburbanizace (Caves, 2005) a pozici suburbanizovaného prostoru v rámci dichotomie město – venkov. Suburbanizace může nabývat velkého množství podob, které jsou v dalších podkapitolách nastíněny včetně jejich typických projevů. Pozornost je také věnována diferenciaci vývoje ve srovnání západních a post-socialistických zemí se samozřejmým bližším zaměřením na historii vývoje zkoumaných procesů na území současné České republiky. Důsledky suburbanizačních procesů jsou v závěru rozděleny a popsány z pohledu socioekonomických a environmentálních dopadů na prostředí, ve kterém působí.

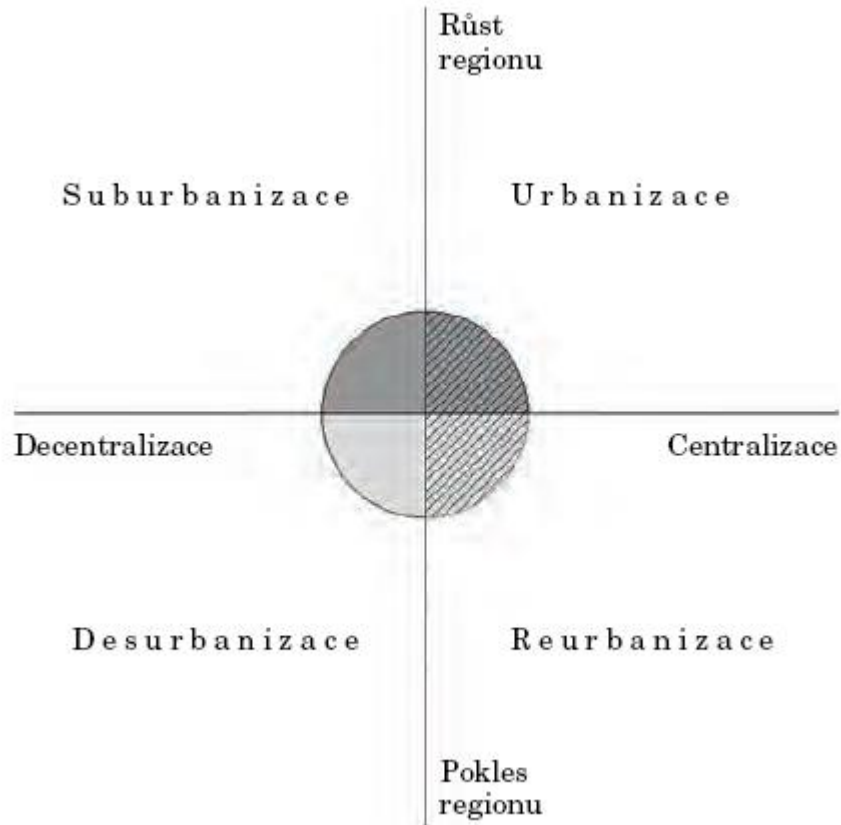
2.1 Fáze vývoje sídelního systému

Urbanizační proces lze rozčlenit do čtyř fází: urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace (van den Berg a kol., 1982). Tyto čtyři fáze lze klasifikovat podle růstu (resp. poklesu) regionu a růstu jádra či podílu zázemí (viz Tab. 1 a Obr. 1). V první fázi urbanizačního procesu dochází k přesunu obyvatelstva ze zemědělských oblastí venkova do průmyslově zaměřených měst. Následuje proces suburbanizace, kterému se věnuje tato práce. Po suburbanizaci lze pozorovat desurbanizaci, kdy vzrůstá rozdělení pracovního a obytného prostoru a dochází tak k meziměstské decentralizaci. Poslední fází, někdy též alternativou ke třetí fázi, je reurbanizace, v níž jde zejména o snahu znovuoživit centrum města (Ouředníček, 2000; Sýkora, 2011). Velikost změny počtu obyvatel v závislosti na jednotlivých fázích urbanizačního procesu je pro jádro, zázemí a celý region znázorněna na Obr. 2.

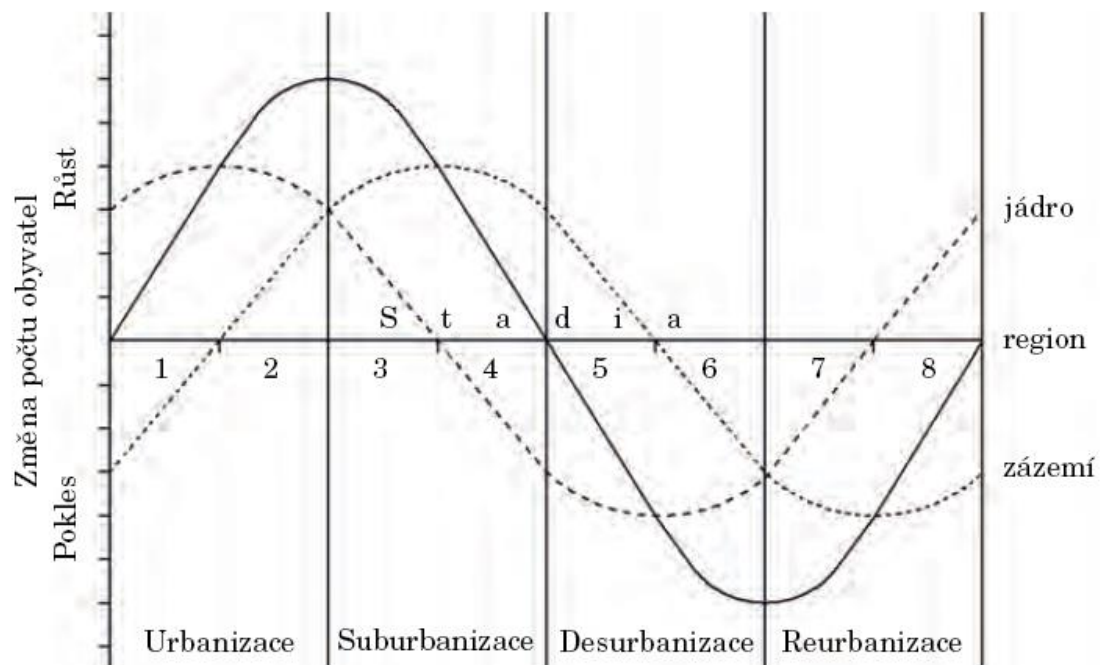
Tab. 1 Klasifikace forem urbanizačních procesů

Proces	Centralizace (růst podílu jádra)	Decentralizace (růst podílu zázemí)
Růst regionu	Urbanizace	Suburbanizace
Pokles regionu	Reurbanizace	Desurbanizace

zdroj: Sýkora, Posová (2011)

Obr. 1 Schéma klasifikace forem urbanizačních procesů
zdroj: Sýkora, Posová (2011)

Obr. 2 Fáze vývoje měst
Zdroj: van den Berg a kol. (1982)
Pozn.: FUR – funkční městský region

Tab. 2 Zdrojové a cílové oblasti migrace a definice procesů

	Typ prostředí	Cílové místo migrace		
		Město	Suburbium	Venkov
Zdrojové místo migrace	Město	Meziměstská migrace	Suburbanizace	Desurbanizace (kontraurbanizace)
	Suburbium	Reurbanizace	Tangenciální migrace (vnitroregionální)	Desurbanizace (kontraurbanizace)
	Venkov	Urbanizace (ev. reurbanizace)	Urbanizace (ev. reurbanizace)	Meziregionální migrace (venkovská)

Zdroj: upraveno podle Ouředníček (2013)

Jednotlivé fáze urbanizačního procesu lze klasifikovat podle zdrojového a cílového místa migrace obyvatelstva (viz Tab. 2).

2.2 Definice a znaky suburbanizace

V následujícím textu se z globálního pohledu na urbanizační proces přesuneme k suburbanizaci a zaměříme se pouze na tuto fázi. Pojem suburbanizace vznikl z anglického "suburb", což v češtině znamená "předměstí" (Čermák, 1996). Z geografického pohledu můžeme suburbanizaci definovat jako růst města, který má charakter prostorového rozpínání do okolní přírodní a venkovské krajiny (Sýkora, 2003), nebo jako přemísťování obyvatelstva z center měst do nových obydlí v zázemí, tj. v příměstské zóně (Halás a kol., 2012; Ouředníček, 2007). „Proces suburbanizace znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí“ (Ouředníček a kol., 2008, 10). Podmínkou ovšem je, aby nově rozvíjené lokality nebyly prostorově v přímé návaznosti na kompaktní město, protože pak bychom mluvili o pokračující urbanizaci. O suburbanizaci tedy hovoříme v takových lokalitách, které jsou od kompaktního města separovány rozsáhlejšími neurbanizovanými prostory. Později však může rozvíjející se kompaktní město tyto lokality pohltnout (Sýkora, 2003). Veřejností je suburbanizace často vnímána jako výstavba rezidencí v předměstských lokalitách (Ouředníček, 2003).

Suburbanizace jako taková se projevuje mnoha znaky. Podle (Feřtřová a kol., 2013; Galčánková, 2013; Ouředníček, 2013; Ouředníček a kol., 2013) lze za znaky suburbanizace považovat:

- zvýšená migrace z měst do suburbií,
- v suburbiích je zvýšená intenzita výstavby,
- restrukturalizace orné půdy a snižující se ochrana půdního fondu,
- zvýšená četnost developerských aktivit a následná výstavba,
- zpravidla nedostatečná vybavenost technické a sociální infrastruktury,

- významný nárůst osobní automobilové dopravy,
- únik zpravidla vzdělaných a lépe ekonomicky situovaných obyvatel – ekonomicky vyspělejší obyvatelstvo se přesouvá do suburbií,
- přesídlení chudých a sociálně vyloučených do měst,
- častější hypoteční úvěry,
- typické jsou přetrvávající vazby suburbantů na jádrové město,
- decentralizace státní správy.

2.3 Sídelní typologizace prostoru

Hlavní dělení prostoru se odehrává na úrovni město-venkov. V literatuře platí problematika vymezení prostoru za velmi čteně řešenou, ale zároveň také velmi nejasnou v otázce přesné definice. Ve velké míře totiž záleží na úhlu pohledu, prostorovém měřítku nebo také na účelu, za kterým je dané vymezení prováděno (Halás a kol., 2012).

Budeme-li na urbánní prostor nahlížet z hlediska čistě právního, je za město považována obec, která tento status získá na základě zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení): „*obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví Předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády*“. Zákon tak stanovuje velikostní kritérium 3 000 obyvatel pro chápání prostředí jako městského. Ostatní obce pak lze v tomto pojetí chápat jako venkovské.

Urbánní (městský) a rurální (venkovský) prostor lze dle konsenzu většiny odborníků rozlišit určitými specifickými vlastnostmi, které jsou proti sobě zpravidla v kontrastu. Dle Sýkory (1993) lze město charakterizovat těmito znaky:

- vysoká hustota a koncentrace obyvatelstva
- vysoká koncentrace a kompaktnost zástavby
- relativní velikost v porovnání s ostatními sídly
- specifická demografická, sociální nebo profesní skladba obyvatelstva
- koncentrace správních, řídicích a obslužných funkcí přesahující svým vlivem vlastní hranice města

Venkovský prostor v podmínkách České republiky nelze zdaleka považovat za homogenní, naopak struktura různě rozvinutých venkovských území je v dnešní době silně diferencovaná (Perlín a kol., 2010). Přesto lze zmínit alespoň několik obecných znaků venkovských sídel (Binek a kol., 2007; Perlín, 2008):

- nižší hustota zalidnění

- rozvolněná zástavba a nízký podíl zastavěných ploch
- nízkopodlažní výstavba s vysokým podílem rodinných domů
- významný podíl obyvatel vyjíždějících do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství
- úzké sociální kontakty, konservatismus a tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie

Prostor ovlivněný (nejen) suburbanizačními procesy lze považovat za jakési kontinuum město – venkov, kde nejsou jasně patrné hranice (Halás a kol., 2012). Suburbánní prostor tak v sobě spojuje jak venkovské, tak městské znaky.

2.4 Rezidenční a komerční suburbanizace

Proces suburbanizace je spojený s prostorovým šířením či dekoncentrací různých funkcí z centra do jeho příměstského okolí. Základní dělení lze proto provést na základě charakteru těchto funkcí, a to na funkci obytnou, respektive rezidenční, které je věnována největší pozornost v rámci publikovaných prací české i zahraniční provenience, a funkce ekonomické, respektive komerční (Ouředníček, 2013).

2.4.1 Rezidenční suburbanizace a její podoby

Základním předpokladem rezidenční suburbanizace je migrace obyvatel z měst do zázemí spojená s novou rozptýlenou výstavbou bytů převážně v jednopatrových a dvoupatrových rodinných domech. Podmínka migrace z měst je zde velmi důležitá, protože přesun obyvatel z venkova do suburbíí bývá považován za projev procesu urbanizace (viz Tab. 1). Podíl migrantů z měst dosahuje v prostředí českých metropolitních oblastí přibližně 60–80 % (Čermák a kol., 2009). Hlavní motivací nově příchozích je ideál a vidina vlastního bydlení v kvalitním životním prostředí (Ouředníček, 2008). V mnoha částech světa je ovšem pozorovatelný typ suburbanizačního rozvoje příměstských lokalit založený na migraci z venkova do měst, respektive jejich zázemí (*rural-to-urban*). Pro tuto formu suburbanizace je typický vznik rezidenčních lokalit obydlých skupinami s nižšími příjmy (hlavně chudými a migranty z venkova). Jejich příchod je motivovaný především nadějí v lepší příležitosti v blízkosti města. Tento trend byl v západních zemích asociován s érou industrializace, avšak je stále převládající u jihoevropských metropolí (Daskalova, Slayev, 2015).

Příliv lidí a jejich aktivit do nově vznikajících rezidenčních lokalit v dlouhodobě stagnujícím prostředí obcí v zázemí znamená významný zásah do stávajících vztahů a pořádků místních komunit (Ouředníček, 2013). Z hlediska prostorového rozšíření vymezují Mulíček a Olšová (2002)

hranici suburbánního bydlení jako izochronu 30 minut (max. 45) dojíždky do centra automobilovou dopravou, přičemž hodnoty se přirozeně liší v závislosti na velikosti centra. Druhou základní podmínkou je také zvýšená intenzita bytové výstavby. Špačková a kol. (2013) uvádějí, že existují i obce s vysokými migračními přírůstky ovšem bez bytové výstavby. Typickým příkladem je přítomnost domovů pro seniory nebo stěhování obyvatel do starší zástavby.

Rezidenční suburbanizace může mít mnoho podob v závislosti na konkrétních podmínkách, ve kterých se proces realizuje. Ve Spojených státech se vžil fenomén tzv. sídelní kaše (*urban sprawl*), který se vyznačuje roztržitým nekompaktním rozvojem (*leapfrog development*) v zázemí metropolitních oblastí a velmi nízkou hustotou osídlení. Dochází zde také k vysoké segregaci funkcí a vzniku monofunkčních rezidenčních okrsků někdy roztroušených až do volné krajiny (Sýkora, 2002; Sýkora, 2003). Výjimkou není v americkém prostředí ani vznik naprosto prostorově izolovaných sídel vzniklých suburbanizací „na zelené louce“ (Ouředníček a kol., 2008). Hlavní příčinu lze spatřovat v triumfu ropných společností a automobilů podpořeným nedostatkem koordinace a ekonomickou neefektivitou (Caves, 2005).

Evropská města naopak zaznamenávají spíše koncentrovanější rozvoj spjatý jak s kulturní podmíněností, tak s lepším využitím nástrojů k regulaci (sub)urbanizace. Koncentrované formy suburbanizace se mohou soustředit kolem kompaktních jader např. v blízkosti železničních tahů s cílem využít šetrnější metropolitní kolejové dopravy a snížit ekonomické náklady. Koncentrovaná forma suburbanizace se rovněž vyznačuje vyšší hustotou osídlení, zástavby a lidských aktivit a s (ne však nutným) výskytem vícepodlažních bytových domů či různých podob rodinných domů s nižšími nároky na plochy (Sýkora, 2002; Sýkora, 2003).

V souvislosti s rozpadem měst se také v českém prostředí vyvinul termín *satelitní městečko* nebo *sídelní noclehárna*. Burian (2011) spojuje pojem satelitního městečka s osidlováním periferních oblastí města realizovaným nízkopodlažní zástavbou. Obdobně Ouředníček (2008) považuje satelitní městečka za oblasti nové výstavby vznikající suburbanizací. Oba výše uvedené pojmy jsou spojovány se ztrátou místa, respektive identity, tedy skomírající nefungující místa, která jsou příliš řídko zastavěná a neschopná se naplnit životem. Problém „satelitů“ tkví v jejich nesamostatnosti a závislosti. Často jsou naplánovány pouze k bydlení a důležité funkce musí být suplovány stávajícími obcemi, což vede k řadě negativních důsledků (Hnilička, 2005; Hnilička, 2013).

V prostředí České republiky se velmi hojně rozvinula i tzv. *sezónní suburbanizace*, která spočívá v sezónně omezeném využívání druhého bydlení obyvateli měst (Ouředníček, 2002).

Z počátku 20. století je možné zaznamenat zvýšený zájem o hledání řešení ideálního uspořádání měst, které by řešilo tíživou situaci přelidněného a průmyslem znečištěného města a spojovalo zároveň výhody městského společenského života s venkovským zdravým životem. Za všechny lze uvést koncept tzv. zahradních měst (*Zahradní města zítřka*) vyvinutý Ebenezerem Howardem na přelomu 19. a 20. století, který byl později realizován v několika lokalitách v Anglii. Ideje této vize dodnes hrají významnou roli v procesu suburbanizace (Hnilička, 2005).

2.4.2 Komerční suburbanizace

Komerční suburbanizace je fenoménem podstatně mladším. Za komerční suburbanizaci (někdy též nerezidenční suburbanizaci) lze považovat především výstavbu nákupních center a průmyslových parků, respektive logistických center průmyslu, která je spojena s novou lokalizací obchodních, distribučních, skladovacích a výrobních aktivit či pracovních příležitostí v administrativě i výzkumu (Ptáček a kol., 2013; Sýkora, 2002). Její rozvoj je vázaný na velmi specifické podmínky. Asi nejvýznamnější lokalizační faktor představuje napojení na dopravní tahy, tyto areály se zpravidla soustřeďují do komplexů např. u exitů dálnic, v blízkosti obchvatů či dopravních křižovatek. Projevem komerční suburbanizace je rovněž vznik nových umělých účelových ploch – především parkovišť, manipulačních ploch apod. (Kupková, Ouředníček, 2013). Realizace většiny areálů nové komerční výstavby probíhá na místě původních polí tzv. „na zelené louce“ (*greenfield*) (Ouředníček a kol., 2008).

2.5 Vývoj rezidenční suburbanizace

Vývojové formy suburbanizace lze podle Ouředníčka (2003) shrnout do tří základních typů: prvotní, klasické (moderní) a současné (postmoderní). V následujících dvou podkapitolách budou tyto typy blíže popsány a také uvedeny konkrétní souvislosti vývoje suburbanizace na území dnešní ČR jako post-socialistického státu střední Evropy.

2.5.1 Vývojové fáze

Kořeny prvotní suburbanizace můžeme zasadit až do starověku a středověku, kdy za předměstí lze chápat zástavbu za hradbami měst či v podhradí. Odtud byli i obyvatelé nazýváni např. „podměstskými“ či na Moravě „předměšťany“. Doklady o prvních suburbiích lze nalézt již u starověkých měst Blízkého východu několik tisíc let zpátky (Ouředníček, 2002).

V rámci klasické suburbanizace existuje již výše zmíněný sjednocující názor chápající suburbanizaci jako součást procesu vývoje měst – urbanizace. Výzkum probíhá v kontextu městotvorných procesů a hlavní pozornost je upírána na koncentrační a dekoncentrační

tendence obyvatelstva. Vývoj měst je silně spojován především s průběhem průmyslové revoluce (Ouředníček, 2002; Sýkora, 2003; Ouředníček, 2013).

Současnou (postmoderní) suburbanizaci lze objevit ve Spojených státech, Rusku, západní Evropě či Asii, kde dochází k růstu nových měst v okrajových částech metropolitních oblastí (*exurbia*). Tato města se vyznačují nezávislostí na jádrovém městě. Zároveň se rozvíjejí také sídla specializovaná na vědu, výzkum a využívání pokročilých technologií (*technourbs, technocity*). Na rozdíl od klasické suburbanizace nejsou populačním zdrojem oblasti vnitřního města nýbrž jeho předměstí. Dojíždka za prací navíc nemá dostředivý ale spíše tangenciální charakter (Ouředníček, 2002).

2.5.2 Vývoj rezidenční suburbanizace na území ČR

Procesy klasické suburbanizace lze na našem území zaznamenat již v průběhu meziválečného období. Rozvíjené lokality se soustředily především do okolí železničních tratí vedoucích z velkých měst. Doba komunismu však znamenala prakticky úplné zastavení suburbanizačních tendencí. Politika centrálního plánování byla až do konce 80. let zaměřena na územní koncentraci investic s ohledem na střediskovou sídelní soustavu. Typickým pozůstatkem této doby jsou rozsáhlá sídliště panelových bytových domů ve vnějších částech českých měst (Sýkora, 2002; Ouředníček a kol., 2008). Tento vývoj je typický pro většinu velkých měst bývalého „východního bloku“ (Daskalova, Slaev, 2015). Jak je patrné, politika vlády, popřípadě přístup státní správy a místní samosprávy, hraje důležitou roli v rozvoji suburbanizace. Může ji zpomalit např. podporou obnovy bytového fondu v centech měst nebo urychlit investováním do rozvoje dopravní infrastruktury (Ptáček, 1998).

Rozsáhlé změny a s nimi spojené negativní důsledky především na počátku transformačního období v 1. polovině 90. let nedovolovaly zásadní změny ve vývoji migračních tendencí. Postupný rozvoj rezidenční suburbanizace započal až ve 2. pol. 90. let díky růstu příjmů i kupní síly části obyvatel a také díky podpoře státu hypotečnímu financování (Sýkora, 2002). Proces suburbanizace postupně zasahoval nejdříve zázemí velkých měst a v novém tisíciletí i měst menších. Suburbanizací zasažené obce vytvářejí větší či menší koncentrické zóny. K útlumu procesu došlo po roce 2008 v souvislosti s ekonomickou krizí následovanou poklesem poptávky po bydlení a tím i bytové výstavby (Špačková a kol., 2013).

Současné formy rezidenční suburbanizace zahrnují především developerské projekty vytvářející celé rezidenční okrsky rodinných domů tzv. na klíč nebo dochází k rozparcelování

pozemku, jeho napojení na infrastrukturu a následně prodání zájemcům, kteří si již stavební práce zajistí sami dle svých potřeb (Sýkora, 2002).

Česká suburbanizace se například od americké do značné míry liší. Suburbanizace v našich podmínkách zpravidla přímo navazuje na již existující sídla v zázemí měst a realizuje se novými stavbami v jejich rámci. Autonomních sídel bez návaznosti na stávající sídelní síť (*greenfield development*) je jen velmi málo. Obecně tak u nás suburbanizace klade na krajinu menší zátěž (Ouředníček a kol., 2008).

2.6 Důsledky suburbanizace

Suburbanizace má pozitivní i negativní dopad na lidi, cílové obce a městský region. Jednotlivé dopady můžeme rozdělit na fyzické, vztahující se k materiálním skutečnostem, a sociální, zahrnující mezilidské vztahy. Hlavní a nejdůležitější dopady jsou shrnuty v Tab. 3.

2.6.1 Ekonomicko-sociální

Ekonomicko-sociální důsledky suburbanizace, ať už pozitivní či negativní, lze hodnotit z několika perspektiv, a to především z pohledu nově přistěhovalých, respektive původních obyvatel, a z pohledu obcí a jejich prostředí (viz Tab. 3). Ekonomická hlediska hodnotí hlavně příjmy či výdaje subjektů, sociální pak změny ve struktuře a vzájemných interakcích mezi obyvateli v dynamickém prostředí obcí podléhajících procesu suburbanizace.

Stavební rozvoj

Stavební rozvoj v obcích podléhá specifickým nárokům na rozmístění objektů jak rezidenčního, tak komerčního charakteru. Nová výstavba je charakterizovaná většími vzdálenostmi mezi budovami a oproti koncentrované urbánní výstavbě také značně sníženou hustotou osídlení (např. Sýkora, 2002). Podle Kubeše (2015) sice může nová zástavba přinést do obcí impuls k rozvoji, ale zkušenosti ze „západních“ zemí říkají, že její prostorová rozptýlenost má za následek zvýšené náklady obcí na zajištění vhodné infrastruktury i její budoucí údržbu (např. Ouředníček, 2013). Často také obce trpí nedostatečnou občanskou vybaveností, jejíž kapacity nejsou schopny pružně reagovat na překotný rozmach rezidenční výstavby a požadavky nově příchozích obyvatel, Ouředníček a Špačková (2013) uvádějí např. tlak na kapacity školských zařízení. Nově příchozí lidé znamenají pro obecní samosprávy zvýšení příjmů, avšak často dochází k tomu, že si obyvatelé migrující z města ponechávají původní trvale bydliště (Burian a kol., 2011; Halás a kol., 2012; Ouředníček a Temelová, 2008).

Tab. 3 Přehled pozit. (+) a negat. (-) důsledků spojených s procesem rezidenční suburbanizace

		Lidé (stěhující se do zázemí)	Cílové obce (v zázemí)	Městský region (jádrová oblast)
Fyzické a funkční prostředí	+	kvalitnější životní prostředí vlastnictví rodinného domu za městem a s tím spojená prestiž	vyšší příjmy obcí spojené s nárůstem počtu obyvatel zlepšování a budování technické infrastruktury (inženýrské sítě – ČOV, plynofikace...; dopravní komunikace)	
	-	závislost na dojížděče spojená s časovou náročností a vyššími náklady (špatná dostupnost veřejnou dopravou, nutnost použití auta) nedostatečná občanská vybavenost	narušení architektonického rázu/urbanistické struktury nedostatek veřejného prostoru pro setkávání lidí zvýšené náklady na údržbu inženýrských sítí a dopravních komunikací nedostatečná kapacita technické infrastruktury i občanské vybavenosti (hlavně školy a školky) změny v „land-use“ (zástavba na zemědělské půdě apod.)	s novou výstavbou dochází k prostorovému rozpínání a rozvolňování měst. regionu energetická a materiální náročnost budování a údržby technické infrastruktury změny ve využití krajiny (stavba na úkor zemědělského a rekreačního využití) spojené s narušením rázu venkovské krajiny nárůst individuální automobilové dopravy vede k dopravním zácpám
Sociální prostředí	+	nižší kriminalita život v lokalitě obývané lidmi s podobnou sociální strukturou (sociálně silnější skupiny)	populační růst obce příchod a růst zastoupení mladších vzdělanějších a příjmově silnějších obyvatel zvýšení politické participace	
	-	Izolovanost některých skupin lidí (např. teenageři, mladé ženy s dětmi) relativní izolovanost	zvýšené riziko konfliktů mezi původními a nově přistěhovanými obyvateli (vyplývající z odlišného životního stylu a sociálního statutu) nepřihlašování nových rezidentů k trvalému pobytu (únik příjmů pro obce apod.) nedostatek či absence míst k setkávání lidí	odchod lidí s vyšším sociálním statutem vede ke snižování sociálního statutu ve zdrojových lokalitách (vnitřní město a sídliště)

Zdroj: upraveno podle Ouředníček (2013)

Výstavba v zázemí velkých měst je zpravidla finančně výhodnější, hlavně díky relativně nižším cenám pozemků (např. Chuman, Romportl, 2013). Tyto snížené fixní náklady jsou však kompenzovány zvýšenou energetickou náročností bydlení a také dopravními náklady pro přepravu ze zázemí do center měst a nazpátek (např. Caves, 2005; Hnilička, 2005; Ptáček a Szczyrba, 2007). Oblasti se sníženou hustotou osídlení není často možné efektivně obsluhovat veřejnou hromadnou dopravou, a tak jsou obyvatelé odkázáni na dopravu individuálním osobním automobilem (Feřtřová a kol., 2013).

Ekonomicko-sociální segregace

Z řady výzkumů byly identifikovány současné specifické skupiny obyvatel migrující do zázemí měst. Jedná se především o lidi relativně mladého věkového průměru, rodiny s dětmi nebo mladé páry, kteří preferují čisté životní prostředí (např. Burian a kol., 2011; Puldová, Jíchová, 2011). Stěhující se občané disponují relativně vyšším dosaženým vzděláním než původní obyvatelé obcí a patří k vrstvě s vysokým sociálním statutem. S jejich příchodem dochází k přeměně věkové struktury, vyšší porodnosti a omlazování populace obce (např. Kubeš, 2015; Sýkora, 2003). Rovněž se mění struktura zaměstnanosti obyvatel obcí v sektorech národního hospodářství ve prospěch terciérního a kvartérního sektoru (Burian a kol., 2011; Sýkora, 2002; Ouředníček, Špačková a kol., 2013 aj.).

Nízká hustota nové zástavby charakteristická pro stavební rozvoj příměstských oblastí je spojená s vysokou prostorovou segregací jednotlivých lidských aktivit (Sýkora, 2002). Nárůst individualismu a také nedostatek míst pro setkávání obyvatel, navíc často kombinovaný s kontrastem a socioekonomickou polarizací mezi nově příchozími a původními obyvateli, může vést ke ztrátě sociální soudržnosti a sociální segregaci (např. Temelová a kol., 2008; Ouředníček a kol., 2013). Ouředníček (2003) však poukazuje, že izolovanost novousedlíků a starousedlíků je spíše dočasná a postupně dochází k začleňování nových obyvatel do veřejného života obcí. Naopak dokonce může docházet k oživení společenského života generovanému mladou populací a také zvýšené participaci nově příchozích obyvatel na politickém dění v obci (Ouředníček a kol., 2013), což potvrzují například výzkumy v zázemích Prahy a Brna, kde u sledovaných obcí nedošlo v důsledku suburbanizace k poklesu občanské participace, ale spíše k pozitivním změnám a přítomnosti velmi dobrého sociálního prostředí uvnitř lokalit nového bydlení (Ouředníček, 2013; Vobecká, Kostecký, 2007).

2.6.2 Environmentální

Suburbanizační procesy mají dalekosáhlé dopady na přírodní i kulturní dědictví. V jejich důsledku dochází k ovlivnění struktury krajiny, jejích složek a také řady nenahraditelných krajinných funkcí (Chuman, Romportl, 2008). Krajina v suburbánních zónách prochází výraznými rychlými změnami, které narušují rovnováhu, respektive ekologickou stabilitu krajiny (Klápšťová a kol., 2013).

Pronikání nové urbánní výstavby je spojeno s četnými změnami využití prostoru. Výstavba se realizuje často na úkor kvalitní dobře obhospodařovatelné zemědělské půdy, což způsobuje její nevratnou degradaci. To je většinou autorů (např. Klápšťová a kol., 2013, Chuman, Romportl, 2008) považováno za jeden z nejvýznamnějších negativních důsledků suburbanizace. Chuman a Romportl (2013) ve své analýze uvádějí, že podíl orné půdy na plochách, které ustoupily urbánní zástavbě v ČR, byl mezi lety 1990–2006 63,1 %. Rovněž dochází k růstu mozaikovitosti a poklesu relativní velikosti ploch, které plní různé funkce. Rozvolněnost výstavby stírá kdysi ostrý přechod mezi městem a venkovskou krajinou. Taková krajina je pak někdy označována za semi-urbánní (Meeus, Gulinck, 2008). Jak uvádí Perlín (2002), zajišťování příznivého životního prostředí v nových lokalitách je velice obtížné a ochrana přírody a krajiny je bezpečně zajištěna pouze ve zvláště chráněných územích (Perlín, 2002).

Růst je často neodmyslitelně spojený s individuální automobilovou dopravou (Hnilička, 2005). Stavba dopravních cest a rostoucí množství liniových koridorů zvyšují fragmentaci krajiny a její konzumaci (Kopp a kol., 2013, Ouředníček, 2013). V okolí komunikací rovněž dochází k znečištění ovzduší a hlukovému znečištění. Zpevňování povrchů snižuje infiltrační schopnost půdy a snižuje retenční schopnost krajiny, znečištěná dešťová voda je odváděna přímo do vodních toků (Ptáček, Szczyrba, 2007). Zároveň je dotčena také tvorba zásob podzemní vody a biodegradační funkce půdy (Chuman, Romportl, 2013).

V neposlední řadě dochází k ohrožení biodiverzity krajiny, do které společně s novými změnami přicházejí i nepůvodní druhy, které podle Chumana a Romportla (2008) sice mohou obohatit místní biodiverzitu, avšak ta je ochuzena o vymizelé domácí druhy vystavené rozsáhlým disturbancím.

3 Metody zpracování

Ke zpracování jsme použili dostupné zdroje dat a dalších podkladů, které byly náležitě zpracovány za pomoci kancelářského balíku Microsoft Office a programu Statistica 12 a ArcGIS 10.2. Zdroje dat jsou náležitě rozebrány v následující podkapitole.

3.1 Charakter dat

Instituce a zdroje dat

Český statistický úřad (ČSÚ) je zdrojem většiny dat v této bakalářské práci. ČSÚ je ústředním orgánem státní správy České republiky, který shromažďuje komplexní data z různých oblastí výzkumu společnosti lidí. Oblasti, které má na starosti, zahrnují například sčítání lidu, domů a bytů, zveřejňuje údaje o pohybu obyvatel apod. Data z ČSÚ byla podkladem pro následující kritéria: migrační saldo, přirozený přírůstek, bytová výstavba, věková struktura, ekonomická stránka, rodáctví, zastavěné plochy.

Mapy.cz je webová aplikace, která umožňuje různá měření na mapě České republiky. Pro naše potřeby jsme využili měření vzdálenosti a času potřebných k dopravě z obcí do spádového města Olomouc.

IDOS je webová aplikace, která umožňuje vyhledávání dopravních spojení hromadnými prostředky (MHD, autobusy, vlaky) v České republice.

ArcČR500 3.2 představuje produkt společnosti ARCDATA PRAHA. Jedná se o GIS databázi podkladových vrstev pro území České republiky včetně SO ORP Olomouc. Vybrané vrstvy byly využity ke tvorbě všech mapových podkladů v textu i v přílohách (ARCDATA PRAHA, 2016).

Popis jednotlivých ukazatelů

V následujících odstavcích bude přiblížen a zdůvodněn výběr proměnných. Pozornost bude věnována důležitosti jednotlivých ukazatelů, jejich výhodám a úskalím využitých dat. U každého kritéria pak bude uveden přesný zdroj dat.

Migrační saldo

Migrační saldo lze považovat za základní ukazatel rezidenční suburbanizace. Očekáváme, že počet obyvatel v suburbanizovaném území bude narůstat. Migrační saldo udává změnu přistěhovaných a vystěhovaných obyvatel, nevýhodou agregovaných dat ovšem je, že neznáme místo, odkud se lidé do území stěhují (Sýkora, 2003). Burian (2011) dále uvádí, že mnoho

obyvatel Olomouce, kteří si postaví nový dům v suburbii, si mění trvalé bydliště později nebo vůbec (ČSÚ, 2016b; Halás a kol., 2012; Ouředníček a kol., 2014; Toušek a kol., 2008).

Bytová výstavba

Pomocí ukazatele lze relativně dobře určit období, ve kterém se rezidenční suburbanizace rozvíjí. Předpokládáme, že nově přistěhovalí lidé zvyšují poptávku po bydlení v dané obci, což vede ke stavbě nových bytů především v rodinných domech. Novou bytovou výstavbu mohou samozřejmě provádět i původní obyvatelé nebo developerské společnosti, které nabízejí zatím neobsazené lokality k nastěhování. Ouředníček (2014) považuje bytovou výstavbu společně s migrací za nejužitečnější indikátory suburbanizace v České republice (Burian a kol., 2011; ČSÚ, 2015b; Halás a kol., 2012).

Vzdálenost od spádového města

Vzdálenost od spádového města nám identifikuje zázemí Olomouce. Očekáváme, že čím blíže bude obec k Olomouci, tím pravděpodobněji bude suburbanizována. Motivací nově přistěhovalých obyvatel je především co nejlepší dostupnost spádového centra kvůli zaměstnání či službám a také úspory na přepravních nákladech. Nevýhodou ukazatele je, že nezohledňuje kvalitu komunikací, po kterých se obyvatelé dopravují (Halás a kol., 2012; Seznam.cz, 2016).

Časová dostupnost spádového města

Časová dostupnost spádového města doplňuje vzdálenostní dostupnost. Očekávání jsou stejná jako u hlediska vzdálenosti, soustřeďují se ovšem více na hledisko času. Motivací nově přistěhovalých obyvatel je co nejkratší čas potřebný k přemístění do spádového města bez ohledu na uraženou vzdálenost. Obyvatelé tedy budou spíše vyhledávat komunikace s vyšší kvalitou a vyšší povolenou rychlostí (Halás a kol., 2012; Seznam.cz, 2016).

Dopravní spojení

Intenzita dopravního spojení prostředky hromadné dopravy úzce souvisí se vzdáleností obcí od spádového centra. S rostoucí vzdáleností zpravidla intenzita spojení klesá, avšak heterogenita prostoru může často intenzitu ovlivnit například v závislosti na velikosti populace obce či přítomnosti významných zaměstnavatelů. Očekáváme, že lidé budou vyhledávat území s co nejlepším dopravním spojením do centra. Nevýhoda ukazatele je zřejmá. Prostředky hromadné dopravy využívá totiž jen část populace a pro některé občany může proto být faktor hromadné dopravy naprosto bezvýznamným (MAFRA, 2016; Hnilička, 2005; Sýkora, 2002; Zajíčková, 2012).

Věková struktura

Nově přistěhovaní lidé bývají často zástupci mladších generací (mladé rodiny s dětmi či páry chystající se založit rodinu). Nadprůměrné zastoupení těchto specifických věkových skupin na populaci dané obce může odhalit zvýšenou imigraci právě těchto lidí. Čím vyšší je tedy zastoupení mladších lidí na populaci dané obce, tím je pravděpodobně vyšší i úroveň rezidenční suburbanizace. Změny ve věkové struktuře však mohou být podmíněny i změnami v reprodukčním chování původních obyvatel či emigrací starších obyvatel (Burian a kol., 2011; ČSÚ, 2016a; ČSÚ, 2016d; Halás a kol. 2012; Puldová, Jíchová, 2011; Temelová a kol., 2013).

Ekonomická stránka

Do zázemí města se nejčastěji stěhují lidé s vyšším sociálním statutem, kteří hledají lepší podmínky pro život, především čisté životní prostředí. V menších obcích je většinou větší zastoupení lidí v primárním a sekundárním sektoru národního hospodářství. Příchod nově přistěhovaných naruší strukturu EAO dle zaměstnanosti v jednotlivých sektorech ekonomiky. Roste podíl terciéru a kvartéru na úkor priméru a sekundéru. Hodnocení změn tohoto ukazatele je však obtížné, protože posun zaměstnanosti k sektoru služeb je obecným jevem, který probíhá na celém území České republiky (Burian a kol., 2011; ČSÚ, 2005; ČSÚ, 2016c; Hnilička, 2005; Sýkora, 2002).

Kulturní znaky – rodáctví

Kulturní znak rodáctví nám umožňuje identifikovat původní obyvatelstvo od přistěhovaného. Nižší podíl rodáků logicky znamená vyšší podíl nepůvodního obyvatelstva, a tedy vyšší míru rezidenční suburbanizace. Jedná se o jeden z nejspolehlivějších a zároveň podrobných ukazatelů. Rodáctví se ovšem určuje podle trvalého bydliště matky, které nutně nemusí být v dané suburbanizované obci, kde se dítě narodilo, tudíž není potomstvo matky bráno za rodáky v dané obci. Celkové snížení podílu rodáků je ovšem ovlivněno i metodickými změnami (ze zjišťování obvyklého bydliště namísto trvalého) a vyšším podílem nepřesně zjištěných údajů (ČSÚ, 2013; ČSÚ, 2014; ČSÚ, 2017).

Zastavěné plochy

Zvyšující se podíl zastavěných ploch v dané obci úzce souvisí s aktivitou v daném území a podle Buriana (2011) lze pomocí nárůstu množství zastavěné půdy dobře identifikovat i nárůst suburbanizace. Zvýšený podíl zastavených ploch je podmíněn novou výstavbou v obci, a čím je tato změna větší, tím vyšší je pravděpodobnost bytové výstavby a nově příchozích obyvatel. Dle

Haláse (2012) probíhala a probíhá nejintenzivnější rezidenční suburbanizace v oblastech nové kompaktní výstavby. Ukazatel může být však zkreslen jinými jevy v území a nemusí nutně souviset s rezidenční suburbanizací. Např.: nově zastavěná plocha nemusí mít rezidenční funkci nebo může dojít ke změně funkčního využití stávajícího zastavěného území (ČSÚ, 2016c).

Přirozený přírůstek

Velkou část přistěhovaných lidí do suburbanizovaných zón tvoří mladé páry nebo rodiny s dětmi. Předpokládáme tedy, že se v takových obcích bude zvyšovat přirozený přírůstek, protože bude růst počet narozených dětí. Ukazatel ovšem zahrnuje i místní obyvatelstvo v dané obci, které může výsledné hodnoty ovlivnit a zkreslit (Burian a kol., 2011; ČSÚ, 2016b; Puldová, Jíchová, 2011).

Index vzdělanosti

Vztah mezi úrovní vzdělání i sociálním statutem stěhujících se obyvatel můžeme považovat za relativně silně korelační. Očekáváme tedy, že stěhující se obyvatelé s vyšším sociálním statutem budou zvyšovat podíl obyvatel s vyššími úrovněmi vzdělání na úkor obyvatel s nižšími úrovněmi vzdělání. Růst úrovně vzdělanosti je však obecným trendem díky zvyšující se dostupnosti vzdělání, a proto je těžké odlišit vliv obecného trendu od vlivu suburbanizace. Problém rovněž tvoří zvyšující se množství nezjištěných údajů při SLDB, které přispívají ke zkreslení výsledků (Burian a kol., 2011; ČSÚ, 2016c; Puldová, Jíchová, 2011; Sýkora, 2002).

3.2 Definice jednotlivých ukazatelů

Průměrná roční hrubá míra migračního salda

V relativním vyjádření znamená migrační saldo rozdíl počtu imigrantů a emigrantů přepočtený na 1 000 obyvatel středního stavu. K výpočtu průměrné roční intenzity vydělíme počtem let ve sledovaném období (Toušek a kol., 2008).

$$S = \frac{S_0 + S_1}{2}$$

$$S_o = \frac{\sum_{i=1}^n S_i}{O}$$

zkratka	název
S	střední stav obyvatel v daném roce
S ₀	stav obyvatelstva na začátku období
S ₁	stav obyvatelstva na konci období

S_0	střední stav obyvatel ve sledovaném období
O	počet let ve sledovaném období
i	identifikátor konkrétních roků daného období
n	poslední rok daného období

$$prhms = \frac{I - E}{S} \times \frac{1\,000}{O}$$

zkratka	název
I	počet imigrantů (přistěhovalých) za sledované období
E	počet emigrantů (vystěhovalých) za sledované období
S	střední stav obyvatel ve sledovaném období
O	počet let ve sledovaném období

Průměrnou roční hrubou mírou migračního salda zkoumáme změny prostorového rozložení obyvatelstva. Ukazatel hodnotí dynamiku změn ve sledovaném období let 1997–2015. Obecný vzorec pro střední stav obyvatel se bere ke sledovanému období od S_0 1. 1. 1997 do S_1 31. 12. 2015. Obecný vzorec jsme modifikovali pro lepší charakteristiku vývoje. Vypočítali jsme střední stav za každý rok daného období (1997–2015) a následně vypočítali průměrný střední stav. Tento postup jsme využili u všech dalších kritérií při výpočtu středního stavu.

Ke každému kritériu byly vypracovány mapové podklady. Výsledná mapa ke kritériu migračního salda je uvedena v příloze č. 4.

Průměrná roční hrubá míra bytové výstavby

Bytová výstavba v relativním vyjádření znamená počet dokončených bytů ve sledovaném období na 1 000 obyvatel středního stavu. K výpočtu průměrné roční intenzity vydělíme počtem let ve sledovaném období.

$$prhmbv = \frac{B}{S} \times \frac{1\,000}{O}$$

zkratka	název
B	počet dokončených bytů ve sledovaném období
S	střední stav obyvatel ve sledovaném období
O	počet let ve sledovaném období

Bytová výstavba patří mezi základní procesy, které podporují rozvoj obcí. Dokončené byty jsou ty byty, ke kterým nabytá ve sledovaném roce právní moci vydaná kolaudační rozhodnutí – souhlas s užíváním bytu. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 5 (ČSÚ, 2009).

Vzdálenost z obce do spádového města

Vzdálenost obce do spádového centra je vypočítána pomocí aplikace z webového portálu mapy.cz, jako nejkratší vzdálenost z centra obce do centra Olomouce po silnici. V úvahu je brána nejkratší možná cesta bez ohledu na časovou vzdálenost.

Mapa v příloze č. 6 představuje názorný přibližný model konstruovaný pomocí nástrojů síťové analýzy. Tento model pracuje s výběrem důležitých uzlů v rámci Olomouce, a to autobusovým nádražím, hlavním vlakovým nádražím, Náměstím Hrdinů, ulicí Na Střelnici a Tržnicí. Data se neshodují s daty z webového portálu mapy.cz, poskytují však podrobnější pohled na dostupnost v rámci jednotlivých částí obcí v zázemí, a nejen pouze z jejich center.

Časová dostupnost z obce do spádového města

Časová dostupnost do spádového centra je vypočítána pomocí aplikace z webového portálu mapy.cz, jako nejkratší časová vzdálenost z centra obce do centra Olomouce po silnici. V úvahu je brána časově nejkratší vzdálenost bez ohledu na délku cesty. V příloze č. 7 je uveden paprskový graf znázorňující časovou dostupnost.

Mapa v příloze č. 8 opět představuje názorný přibližný model konstruovaný pomocí nástrojů síťové analýzy pracující se stejným výběrem uzlových bodů. Pro výpočet bylo nutné určit průměrné rychlosti podle kvality komunikací: dálnice a rychlostní silnice 110 km/h, silnice 1. a 2. třídy 70 km/h a silnice 3. a 4. třídy 50 km/h. Model tak poskytuje podrobnější pohled na časovou dostupnost v rámci jednotlivých částí obcí v zázemí.

Intenzita dopravního spojení mezi obcí a spádovým městem

Intenzita dopravního spojení mezi obcí a spádovým městem představuje počet spojů veřejnou hromadnou dopravou (MHD, autobusové linky, vlak) mezi obcí a spádovým městem ve všední den. Nepočítáme spoje, které jezdí příliš velkou oklikou. Data jsme získali pomocí webové aplikace IDOS pro středu 20. 7. 2016. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 9.

Index stáří

Obecný vzorec indexu stáří je v našem případě koncipován jako poměr poproduktivní (65+) a dětské složky obyvatelstva (0–14 let). Pro procentuální vyjádření násobíme poměr 100. Změna indexu stáří je definovaná rozdílem indexů k rokům 2015 a 2000.

$$IS = \frac{P_{65+}}{P_{0-14}} \times 100$$

$$IS_{2015 - 2000} = \left(\frac{P_{65+(2015)}}{P_{0-14(2015)}} - \frac{P_{65+(2000)}}{P_{0-14(2000)}} \right) \times 100$$

zkratka	název
P ₆₅₊	populace ve věku 65 a více let (poproduktivní)
P ₀₋₁₄	populace dětské složky do 15 let (předproduktivní)

Index stáří slouží zpravidla jako ukazatel demografického stárnutí populace. Stabilní populace v podmínkách České republiky je charakterizovaná zvyšováním indexu stáří jako důsledku změn v charakteru populační reprodukce. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 10 (Toušek a kol., 2008).

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo v terciéru a kvartéru

Zastoupení ekonomicky aktivního obyvatelstva v terciéru a kvartéru vypočítáme jako podíl ekonomicky aktivních v terciéru a kvartéru na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Pro procentuální vyjádření násobíme podíl 100. Změna zastoupení ekonomicky aktivního obyvatelstva v terciéru a kvartéru je definována rozdílem hodnot k rokům 2011 a 2001.

$$EAO = \frac{TK}{EA} \times 100$$

$$EAO_{2011 - 2001} = \left(\frac{TK_{2011}}{EA_{2011}} - \frac{TK_{2001}}{EA_{2001}} \right) \times 100$$

zkratka	název
TK	počet ekonomicky aktivních obyvatel v terciéru a kvartéru
EA	počet ekonomicky aktivních obyvatel

Příslušnost k sektorům národního hospodářství patří mezi nejdůležitější ekonomické ukazatele celkové úrovně ekonomického rozvoje. Vysoká úroveň je charakteristická vysokým podílem obyvatel v terciérním a kvartérním sektoru. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 11 (Toušek a kol., 2008).

Rodáctví

Zastoupení rodáků na obyvatelstvu vypočítáme jako podíl počtu rodáků a celkového počtu obyvatel. Pro procentuální vyjádření vynásobíme podíl 100.

$$r = \frac{R}{P} \times 100$$

zkratka	název
R	počet rodáků
P	celkový počet obyvatel

Za rodáky jsou považováni lidé, kteří jako místo svého bydliště uvedli stejné místo jako bydliště matky v době svého narození. Při sčítání v roce 2001 se jednalo o místo trvalého bydliště, v roce 2011 obvyklého bydliště. Výzkum rodáctví je ve své podstatě úzce spjatý s migračním chováním obyvatelstva. Lze jím hodnotit určité aspekty dynamiky změn rozložení obyvatelstva. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 12 (ČSÚ, 2015).

Index změny zastavěných ploch

Index změny zastavěných ploch vypočítáme jako podíl zastavěných ploch dané obce pro rok 2015 a zastavěných ploch dané obce pro rok 1997. Pro procentuální vyjádření vynásobíme podíl 100.

$$Izp = \frac{Zp_{2015}}{Zp_{1997}} \times 100$$

zkratka	název
Zp	zastavěná plocha

Ukazatel hodnotí vývoj zastavěných ploch v dané obci. V rámci rezidenční suburbanizace předpokládáme, že se bude zvyšovat počet obyvatel, a tudíž i jejich nároky na zastavěné území. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 13.

Průměrná roční hrubá míra porodnosti

Porodnost v relativním vyjádření znamená počet živě narozených ve sledovaném období na 1 000 obyvatel středního stavu. K výpočtu průměrné roční intenzity vydělíme počtem let ve sledovaném období.

$$prhmp = \frac{N}{S} \times \frac{1\ 000}{O}$$

zkratka	název
N	počet živě narozených ve sledovaném období
S	střední stav obyvatel ve sledovaném období
O	počet let ve sledovaném období

Porodnost neboli natalita je základní populační proces, který zajišťuje reprodukci obyvatelstva. Je jednou ze složek přirozeného pohybu obyvatel. Ukazatel hodnotí dynamiku změn ve sledovaném období let 1997–2015. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 14 (Toušek a kol., 2008).

Syntetický ukazatel vzdělanosti

Syntetický ukazatel vzdělanosti vyjadřuje úroveň vzdělanosti obyvatel území ve věku 15 let a starších na základě váženého průměru počítaného ze zastoupení jednotlivých kategorií nejvyššího stupně ukončeného vzdělání. Kategorie jsou rozlišeny celkem 4 a jsou jim přiřazeny hodnoty vah od 1 do 4. Index může nabývat hodnot 1–4. Pro hodnotu 1 platí, že všichni obyvatelé se nacházejí v kategorii *základní vzdělání*. Pro hodnotu 4 platí, že všichni obyvatelé se nacházejí v kategorii *vysokoškolské vzdělání*. Výsledná mapa je uvedena v příloze č. 15 (Krejčí a Ptáček, 2007; Toušek a kol., 2008).

zkratka	název kategorie	skupiny vzdělání v rámci širšího členění SLDB
ZV	základní vzdělání	základní vč. neukončeného bez vzdělání
SBM	střední vzdělání bez maturity	střední včetně vyučení bez maturity
SM	střední vzdělání s maturitou	úplné střední vzdělání s maturitou vyšší odborné vzdělání nástavbové vzdělání
VV	vysokoškolské vzdělání	bakalářské vzdělání magisterské vzdělání doktorské vzdělání

$$I_V = 1 \times P_{ZV} + 2 \times P_{SBM} + 3 \times P_{SM} + 4 \times P_{VV}$$

zkratka	název
lv	syntetický ukazatel vzdělanosti
P	podíl obyvatel v dané kategorii vzdělání

Standardizace dat

Abychom mohli provést komplexní hodnocení všech vybraných kritérií, je potřeba zabezpečit určitou srovnatelnost dat, k tomu nám poslouží tzv. standardizace znaků. Nejužívanější forma je známa pod názvem normovací Z-funkce, která normalizuje každý znak do svého Z-skóre. Princip spočívá v odečtení aritmetického průměru a dělením směrodatnou odchylkou. Smyslem této transformace je eliminace rozdílů v měřítku znaků. Získáme tak znaky v jednotném měřítku, a proto je lze vzájemně snadněji porovnávat (Meloun a Militký, 2016).

$$Z = \left(\frac{X_{ij} - P_j}{S_{jj}} \right)$$

$$H_C = \sum_{j=1}^{11} \left(\frac{X_{ij} - P_j}{S_{jj}} \right)$$

$$H_C = \left(\frac{X_{ij} - P_j}{S_{jj}} \right)_1 + \left(\frac{X_{ij} - P_j}{S_{jj}} \right)_2 + \dots + \left(\frac{X_{ij} - P_j}{S_{jj}} \right)_{11}$$

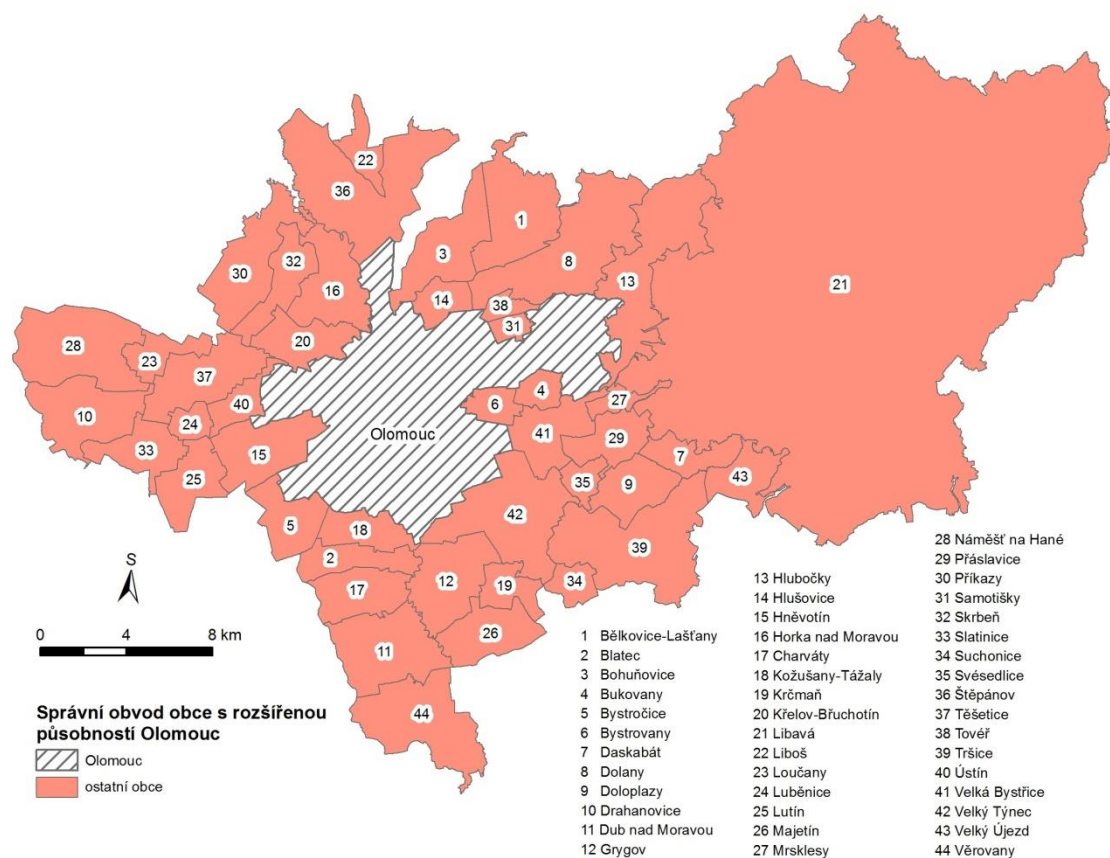
zkratka	název
Z	normovaná Z-funkce
X _{ij}	hodnota prvku kritéria
P _j	aritmetický průměr kritéria
S _{jj}	směrodatná odchylka kritéria
H _c	celkové hodnocení kritérií
i	prvky kritéria (řádek)
j	kritérium (sloupec)

Základní hodnotu Z-skóre pro prvek *i* (v našem případě jednotlivé obce v řádcích) a kritérium *j* (v našem případě jednotlivá kritéria 1-11 ve sloupcích) získáme odečtením výběrového průměru tohoto kritéria od původní hodnoty pro daný prvek a podělením směrodatnou odchylkou tohoto kritéria. Postupně tak získáme standardizované hodnoty pro jednotlivé obce a kritéria. Pro potřeby standardizace je nutné, aby se zvyšující se hodnotou výsledného dílčího Z-skóre zvyšoval také vliv daného skóre na výslednou hodnotu. Tento fakt je klíčový především pro ukazatele, u kterých při snižování jejich původních hodnot očekáváme růst suburbanizace. V našem případě se jedná o tato kritéria: vzdálenost od spádového města,

časová dostupnost spádového města, věková struktura obyvatelstva a rodáctví. Proto všechny výsledné hodnoty Z-skóre pro tato daná kritéria vynásobíme hodnotou (-1) (Holčík a Komenda, 2015).

Pro komplexní hodnocení suburbanizace je pak potřeba provést výpočet celkového hodnocení H_c . To vypočítáme jako součet standardizovaných hodnot (Z-skóre) jednotlivých kritérií (celkem tedy 11 dílčích hodnot) pro každý i -tý prvek (obec) zvlášť. Výsledné hodnoty jednotlivých kritérií i celkového hodnocení pro dané obce jsou uvedeny v přílohách v tabulkách 1 a 2 včetně výsledné mapy v příloze č. 3.

4 Vymezení/představení zájmového území

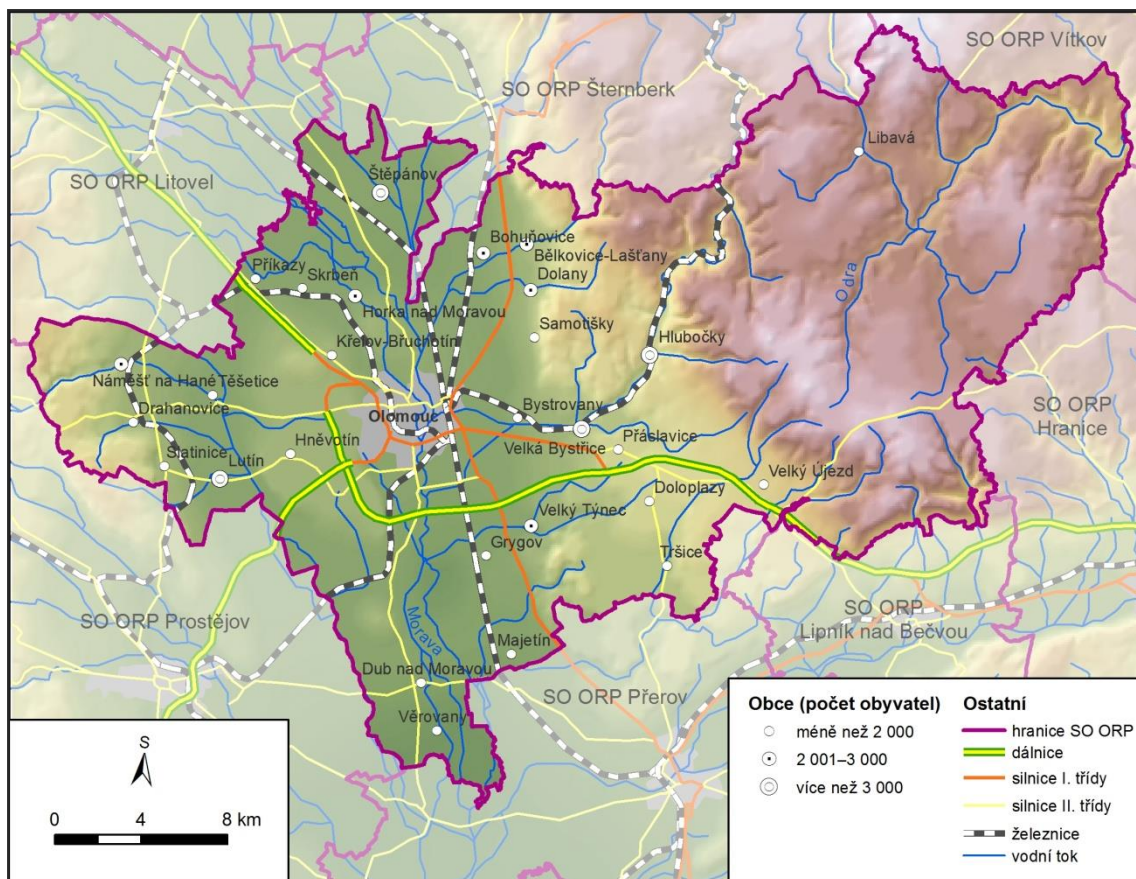
Obr. 3 Vymezení obcí SO ORP Olomouc; vlastní zpracování

zdroj: ArcČR® 500

V bakalářské práci jsme si vymezili jako zájmové území SO ORP Olomouc, který leží v Olomouckém kraji. SO ORP Olomouc vznikl k 1. 1. 2003 jako administrativní jednotka na základě zákona č. 314/2002 Sb. ze dne 13. června 2002, o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. SO ORP Olomouc sousedí v rámci Olomouckého kraje s SO ORP: Šternberk, Litovel, Prostějov, Přerov, Lipník nad Bečvou, Hranice. Společné hranice má rovněž s SO ORP Vítkov a Odry, které leží v Moravskoslezském kraji. V zájmovém území se v současné době k roku 2017 nachází 46 obcí včetně správního sídla Olomouc. K 1. 1. 2016 došlo k vyčlenění obce Kozlov z vojenského újezdu Libavá (Obec Kozlov, 2016). V rámci dat je Kozlov stále začleněn do Libavé, protože do roku 2015 byl její součástí.

Počet obyvatel v SO ORP Olomouc k 31. 12. 2015 byl 163 813 z toho 100 154 obyvatel (61 %) ve městě Olomouc. Celková rozloha správního obvodu činí 858,63 km². Hustota zalidnění v zájmovém území je 191 obyvatel na km². Největší obcí z území jsou Hlubočky s 4 268 obyvateli a nejmenší Daskabát s 597 obyvateli (ČSÚ, 2016a).

V rámci Olomouckého kraje disponuje správní obvod vyšší hustotou a kvalitou dopravní infrastruktury. Páteří území jsou dálnice D35 směr na Litovel a na Lipník n. B. a D46 směrem na Prostějov. V SJ směřu protíná území hlavní železniční tah číslo 270 (Bohumín – Česká Třebová).

Obr. 4 Obecně-geografická mapa SO ORP Olomouc; vlastní zpracování

zdroj: ArcČR® 500; ČSÚ, 2014a

Tab. 4 Vybrané údaje o obcích SO ORP Olomouc k 31. 12. 2015

název obce	počet obyvatel	rozloha (km ²)	hustota zalidnění (obyv./km ²)	
Bělkovice-Laštany	2 240	7,93	283	
Blatec	636	5,81	109	
Bohuňovice	2 535	11,05	229	
Bukovany	642	2,91	221	
Bystročice	786	7,35	107	
Bystrovany	1 040	2,51	414	
Daskabát	597	3,94	152	
Dolany	2 709	11,21	242	
Doloplazy	1 359	6,66	204	
Drahanovice	1 688	8,36	202	
Dub nad Moravou	1 588	13,41	118	
Grygov	1 487	4,85	307	
Hlubočky	4 268	4,00	1 068	

název obce	počet obyvatel	rozloha (km ²)	hustota zalidnění (obyv./km ²)
Hlušovice	853	3,54	241
Hněvotín	1 778	10,56	168
Horka nad Moravou	2 420	7,08	342
Charváty	860	8,01	107
Kožušany-Tážaly	876	5,71	153
Krčmaň	465	4,33	108
Křelov-Břuchotín	1 695	6,86	247
Libavá	929	26,29	35
Liboš	639	3,86	166
Loučany	644	4,47	144
Luběnice	448	2,54	177
Lutín	3 206	6,77	474
Majetín	1 179	8,21	144
Mrsklesy	669	2,17	308
Náměšť na Hané	2 020	8,70	232
Olomouc	100 154	57,65	1 737
Přáslavice	1 423	5,58	255
Příkazy	1 305	11,15	117
Samotíšky	1 357	1,47	920
Skrbeň	1 184	6,93	171
Slatinice	1 553	5,80	268
Suchonice	188	2,96	64
Svéslavice	197	2,69	73
Štěpánov	3 485	21,06	166
Těšetice	1 275	11,37	112
Tověř	578	1,61	359
Tršice	1 620	16,71	97
Ústín	430	4,10	105
Velká Bystřice	3 248	6,82	476
Velký Týnec	2 851	15,62	182
Velký Újezd	1 299	5,03	258
Věrovany	1 410	14,54	97
SO ORP bez Olomouce	63 659	333	191
SO ORP celkem	163 813	390	420

zdroj: ČSÚ (2016a)

5 Výsledky provedené analýzy

5.1 Kritéria hodnocení suburbanizace

Následující podkapitoly shrnují zjištěné výsledky provedené analýzy z pohledu jednotlivých ukazatelů. Je zřejmé, že u převážné většiny ukazatelů představuje Libavá extrémní (odlehle) pozorování, neboť se jedná o vojenskou oblast s nulovou průměrnou roční hrubou mírou bytové výstavby, která patří mezi oblasti tzv. vnitřní periferie. Z tohoto důvodu tuto oblast nebudeme dále uvažovat při statistickém popisu dat.

Migrační saldo

Průměrná roční hrubá míra migračního salda v letech 1997 – 2015 se s výjimkou Hluboček (-2,35) a Lutína (-1,56) pohybovala v kladných hodnotách. Nejvyšších hodnot bylo dosaženo zpravidla v oblastech přiléhajících k Olomouci (viz Obr. 2). Maximální intenzita migračního salda, která převýšila druhé nejvyšší více než dvojnásobně, byla zaznamenána v Hlušovicích (50). Dalšími oblastmi s vysokou mírou migračního salda byly postupně Bukovany (24), Hněvotín (23), Dolany (19) a Bystrovany (19).

Bytová výstavba

Podobně jako u migračního salda byla průměrná roční hrubá míra bytové výstavby v letech 1997 – 2015 maximální v Hlušovicích (18), poněvadž tyto dva ukazatele spolu úzce souvisí. Opět šlo o významný extrém převyšující druhou nejvyšší hodnotu v Bukovanech (9) více než dvojnásobně. Z prostorového hlediska k nejvyšší bytové výstavbě došlo na SSV od Olomouce (viz Obr. 3). Vzhledem k zápornému migračnímu saldu v Lutíně bylo možné očekávat i velice nízkou bytovou výstavbu v této oblasti. Jednalo se dokonce o nejnižší hodnotu (0,93).

Vzdálenost do Olomouce

Vzdálenost obcí od Olomouce je silně ovlivněna strukturou dopravních sítí. Nejkratší vzdušná vzdálenost tak nemusí vždy znamenat i nejkratší vzdálenost dopravní. Dopravní vzdálenost se u sledovaných obcí pohybuje přibližně mezi 5 až 20 km (viz Obr. 4). Nejlepší dostupnost (v km) mají obce Křelov-Břuchotín (5,6), Kožušany-Tážaly (6,8), Bystrovany (6,9), Horka nad Moravou (7,3) a Hněvotín (7,7). Nejvzdálenější jsou přirozeně naopak obce nacházející se na hranicích SO ORP Velký Újezd (18,2), Věrovany (16,8) a Tršice (16,5).

Časová dostupnost od Olomouce

Časová dostupnost je na rozdíl od vzdálenostní ovlivněna i kvalitou a úrovní dopravních komunikací. Nejkratší cesta tak ne vždy je i tou nejrychlejší. Zvýhodněny jsou především obce nacházející se v blízkosti významných dopravních tahů, kterými jsou dálnice D35 a D46 a silnice 1. třídy č. 35, 46 a 55. Nejlepší dostupnost do Olomouce (v min) mají obyvatelé Bystrovan (11), Křelova-Břuchotína (11), Hněvotína (12), Kožušán-Tážal (12) a Bystročic (13), (viz Obr. 5 a 6). Nejhorší dostupnost do Olomouce mají naopak ve Věrovanech (27), Tršicích (25) a Suchonicích (25). Libavá (50) by podle Mulíčka a Olšové (2002) jako jediná z řešených obcí nespádala do teoreticky vymezené zóny suburbánního bydlení dané izochronou 30 minut.

Dopravní spojení

Některé z obcí v přímém sousedství města Olomouc jsou zahrnuty do systému městské hromadné dopravy, a proto jsou v tomto ohledu významně zvýhodněny. Nejintenzivnější dopravní spojení můžeme vidět u Samotišek (155), Bystrovan (77), Horky nad Moravou (71), Velké Bystřice (60) a Skrbně (59), (viz Obr. 7). Nejnižší intenzita spojení je u obcí Suchonice (10), Mrsklesy (10) a Luběnice (11). Mrsklesy i Luběnice sice jsou v relativně příznivé vzdálenosti od Olomouce, ovšem dopravně obslužené jsou během dne pouze v dopravních špičkách v ranních a odpoledních hodinách. Mimo tyto špičky pak sice existují spoje, jejich délka však časově výrazně narůstá díky špatné návaznosti spojů na přestupních místech.

Věková struktura

Záporné hodnoty zkoumaného ukazatele, kterým je změna indexu stáří mezi lety 2000 a 2015, značí omlazování populace obce, tedy zvýšený výskyt rodin s dětmi. Naopak kladné hodnoty poukazují na zvýšené zastoupení staršího obyvatelstva. K největšímu omlazení věkové struktury mezi lety 2000 a 2015 došlo v obcích: Hlušovice (-113) – index stáří v roce 2000 (153), index stáří v roce 2015 (39) – Samotišky (-63), Bystročice (-26), Krčmaň (-24) a Věrovany (-22). Celkově se omlazené obce nacházejí ve dvou relativně spojitých územích na SSV a na J od města Olomouc (viz Obr. 8). K největšímu stárnutí populace dospěly nejvzdálenější obce na V a na Z od Olomouce, mezi nimi nejvíce Hlubočky (55), Práslavice (49) a Drahanovice (48).

Ekonomická stránka

Celková tendence vývoje zaměstnanosti směřuje ke zvyšování podílu zastoupení EAO v terciéru a kvartéru na celkovém EAO. Největší růst zastoupení mezi lety 2001 a 2011 definovaný rozdílem procentuálního zastoupení zaznamenáváme u obcí Loučany (20),

Svésedlice (19), Hlušovice (18), Dolany (18) a Bystrovany (18). Prostorově je největší růst koncentrován v obcích přiléhajících k Olomouci ze SV, V a JV (Obr. 9). Malý růst, popřípadě pokles, zastoupení poukazuje na stagnaci ekonomické úrovně obyvatel dané obce, nejnižší hodnoty růstu dosáhly obce Kožušany-Tážaly (2,35), Štěpánov (4,36) a Daskabát (4,44). Pokud budeme zkoumat samotné podíly obyvatel zaměstnaných v terciéru a kvartéru na EAO v roce 2011, pak nejvyššího zastoupení dosáhly obce Hlušovice (61 %), Samotišky (58 %), Bystrovany (54 %), Křelov-Břuchotín (54 %), těsně pod 50% hranici se pak dostaly Loučany a Dolany. Na opačné straně spektra se nacházejí Lutín, Krčmaň, Příkazy, Hlubočky a Daskabát (pod 40 %).

Kulturní znaky – rodáctví

Celková tendence vývoje ukazatele rodáctví úzce souvisí s dynamikou migračního chování obyvatel a směřuje k poklesu zastoupení rodáků. Zvyšování zastoupení rodáků je velmi ojedinělé a je znakem nízké atraktivity území pro potenciální imigranty z jiných obcí. Největší pokles podílu rodáků (vyjádřený v rozdílu podílu rodáků na celkové populaci dané obce v p. b.) a tedy nejvyšší atraktivitu území můžeme mezi lety 2001 a 2011 pozorovat u Hlušovic (-21), Hněvotína (-15), Bukovan (-13), Bystrovan (-12) a Velkého Újezdu (-11), (viz Obr. 10). Prostorově nejvíce klesá podíl rodáků v obcích těsně navazujících na město Olomouc. S výjimkou Kožušan-Tážal a Hluboček. Nejvíce se podíl rodáků zachoval v Lutíně (0,37), Kožušanech-Tážalech (-1,95) a Příkazech (-3,05). Při bližším pohledu na hodnoty podílů rodáků v roce 2011 výrazně vystupují Hlušovice, kde rodáci tvoří jen něco málo přes čtvrtinu obyvatel. V Hněvotíně, Tověři a Samotiškách je za rodáky považována asi třetina obyvatel. Nejvyšší zastoupení rodáků pozorujeme u Doloplaz, Krčmaně a v Bělkovicích-Lašťanech (asi 55 %).

Zastavěné plochy

Nová bytová výstavba zpravidla vyžaduje zábor nových ploch včetně změny funkčního využití území. Hodnota 100 značí stagnaci rozlohy zastavěných ploch, čísla vyšší než 100 pak růst, a naopak čísla nižší než 100 pokles rozlohy zastavěných ploch. Nejvyšší relativní růst zastavěné plochy mezi lety 1997–2015 hodnocený bazickým indexem byl v Bystrovanech (204), Hlušovicích (144), Hněvotíně (129), Tověři (122) a Velkém Týnci (119). Největší relativní pokles zastavěné plochy jsme vysledovali v Suchonicích (90), Štěpánově (92) a Věrovanech (98). Na Obr. 11 je zřetelný trend růstu hodnot se snižující se vzdáleností od Olomouce.

Porodnost

Většina obcí (28) má vzhledem k ČR (9,95) v období 1997–2015 nadprůměrnou průměrnou roční hrubou míru porodnosti. Nejvyšší hodnoty dosáhly Hlušovice (14) následované Bystrovany

(12), Doloplazy (12), Samotiškami (12) a Charváty (12). Nejméně se obyvatelům rodily děti v Loučanech (8), Drahanovicích (8) a Luběnicích (9). Nejvyšší hodnoty se koncentrují především v obcích směrem na JV od Olomouce, nejnižší hodnoty sledujeme v obcích ve výběžku v západní části SO ORP (viz Obr. 12).

Syntetický ukazatel vzdělanosti

Nejvyšší hodnoty syntetického ukazatele vzdělanosti můžeme najít v obcích na SSV od města Olomouc v Samotiškách (2,75), Hlušovicích (2,73), Tověři (2,67), ale také v Bystrovanech (2,55) nebo Velké Bystřici (2,52). Nejnižší hodnoty ukazatele vykazují obce nacházející se především na okraji SO ORP: Krčmaň (2,16), Hlubočky (2,17) nebo také Mrsklesy (2,17).

Standardizace dat – Typologie prostoru

Na základě součtu standardizovaných hodnot jednotlivých ukazatelů pro dané obce můžeme provést celkové hodnocení míry rezidenční suburbanizace v jednotlivých obcích v zázemí Olomouce (viz Tab. 2 v příloze). Celkový počet 44 obcí byl rozdělen pomocí kvantilů do 4 skupin, z nichž každá obsahuje 11 obcí. Ke skupinám byl pak sestupně přiřazen stupeň rezidenční suburbanizace (viz Tab. 5 a Obr. 5). Obce s největší a nejmenší mírou, respektive potenciálem, rezidenční suburbanizace jsou uvedeny v Tab. 6. Za suburbia můžeme považovat obce v kategoriích *silně a nadprůměrně suburbanizované*, které vykazovaly pozitivní migrační saldo a aktivní bytovou výstavbu. Tyto obce se povětšinou nacházejí v přímém sousedství Olomouce a mají na sebe prostorovou návaznost. Výjimkou je pouze Velký Újezd. Naopak existují i obce v přímém sousedství Olomouce, které jsou v rámci suburbanizace „za očekáváním“, např. Kožušany-Tážaly a Štěpánov a dříve také Mrsklesy. *Podprůměrně suburbanizované obce* stojí na pomezí suburbií a obcí venkovského typu. Obce *slabě suburbanizované nebo bez projevů suburbanizace* patří převážně mezi obce venkovského typu nebo také města, ze kterých se lidé stěhují (Hlubočky, Libavá, Lutín). V některých případech můžeme mluvit i o tzv. vnitřních perifériích.

Tab. 5 Typologie obcí podle kvantilového rozdělení na základě celkového hodnocení

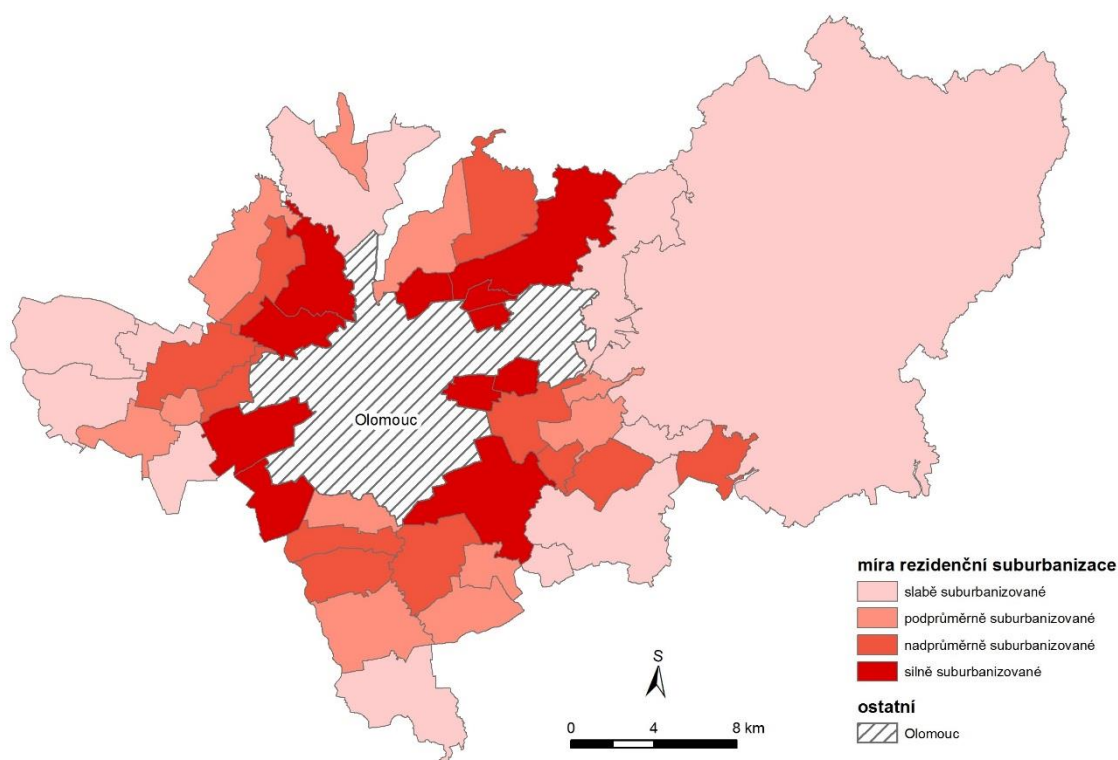
skupina obcí	celkové hodnocení	
	dolní hranice	horní hranice
slabě suburbanizované*	-27,431	-3,808
podprůměrně suburbanizované	-3,808	-1,448
nadprůměrně suburbanizované	-1,448	3,455
silně suburbanizované	3,455	27,243

zdroj: vlastní zpracování; pozn. “*” nebo bez projevů suburbanizace

Tab. 6 Obce s nejvyšší a nejnižší zjištěnou mírou rezidenční suburbanizace

nejvíce suburbanizované		nejméně suburbanizované	
název obce	celkové hodnocení	název obce	celkové hodnocení
Hlušovice	27,24	Libavá	-27,43
Bystrovany	17,16	Drahanovice	-7,88
Samotíšky	14,67	Suchonice	-7,44
Dolany	8,21	Daskabát	-6,76
Tověř	7,06	Hlubočky	-5,86

zdroj: vlastní zpracování

Obr. 5 Míra rezidenční suburbanizace v obcích SO ORP Olomouc; vlastní zpracování

5.2 Hodnocení závislosti a spolehlivosti kritérií

Na základě výsledků analýz lze provést i analýzu závislosti a spolehlivosti jednotlivých kritérií pro určení míry suburbanizace v zázemí Olomouce. Vzájemné závislosti jsou hodnoceny pomocí Pearsonova korelačního koeficientu (r) v korelační matici (viz Tab. 7). Pearsonův korelační koeficient nabývá hodnot od -1 do 1, přičemž hodnota -1 symbolizuje nepřímou lineární závislost veličin (při stoupaní hodnot jedné veličiny druhá klesá), hodnota 1 přímou lineární závislost veličin (při stoupaní hodnot jedné veličiny stoupá i druhá) a hodnota 0 poukazuje na nezávislost veličin (ze změny jedné veličiny nelze odvodit změnu druhé veličiny). V našem případě by se hodnoty měly pohybovat v rozpětí 0–1, protože pracujeme se standardizovanými daty a provedli

jsme u vybraných kritérií násobení (-1). Jako kritická hodnota pro silnou závislost veličin byla zvolena hodnota $r = 0,7$. Hodnoty splňující podmínku silné závislosti jsou v tabulce zvýrazněny zelenou barvou. Za statisticky významné lze však považovat už hodnoty od $r = 0,3$ (Novák, 2016).

Tab. 7 Korelační matice standardizovaných kritérií a celkového hodnocení

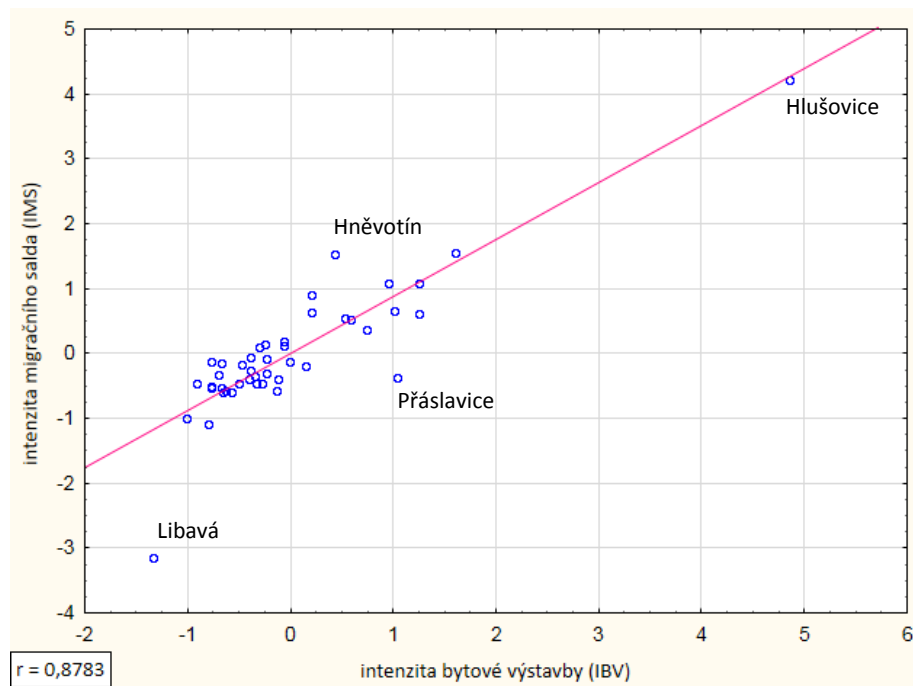
kritéria	IMS	IBV	VO	CDO	IDS	VS	ES	R	IZP	PD	SUV	CH
IMS		0,88	0,60	0,61	0,13	0,67	0,52	0,84	0,69	0,45	0,66	0,89
IBV	0,88		0,38	0,39	0,11	0,62	0,42	0,75	0,53	0,54	0,66	0,79
VO	0,60	0,38		0,96	0,38	0,39	0,34	0,46	0,69	0,21	0,52	0,75
CDO	0,61	0,39	0,96		0,31	0,36	0,33	0,47	0,72	0,22	0,51	0,74
IDS	0,13	0,11	0,38	0,31		0,23	0,10	0,12	0,29	0,29	0,52	0,44
VS	0,67	0,62	0,39	0,36	0,23		0,47	0,57	0,40	0,59	0,51	0,74
ES	0,52	0,42	0,34	0,33	0,10	0,47		0,36	0,52	0,15	0,33	0,57
R	0,84	0,75	0,46	0,47	0,12	0,57	0,36		0,59	0,46	0,58	0,78
IZP	0,69	0,53	0,69	0,72	0,29	0,40	0,52	0,59		0,34	0,57	0,80
PD	0,45	0,54	0,21	0,22	0,29	0,59	0,15	0,46	0,34		0,47	0,60
SUV	0,66	0,66	0,52	0,51	0,52	0,51	0,33	0,58	0,57	0,47		0,80
CH	0,89	0,79	0,75	0,74	0,44	0,74	0,57	0,78	0,80	0,60	0,80	

zdroj: vlastní zpracování

vysvětlivky:

název kritéria	zkratka	název kritéria	zkratka
intenzita migračního salda	IMS	ekonomická stránka	ES
intenzita bytové výstavby	IBV	rodáctví	R
vzdálenost do Olomouce	VO	index změny zastavěných ploch	IZP
časová dostupnost od Olomouce	CDO	počet narozených dětí	PD
intenzita dopravních spojů	IDS	syntetický ukazatel vzdělanosti	SUV
věková struktura	VS	celkové hodnocení (standardizace)	CH

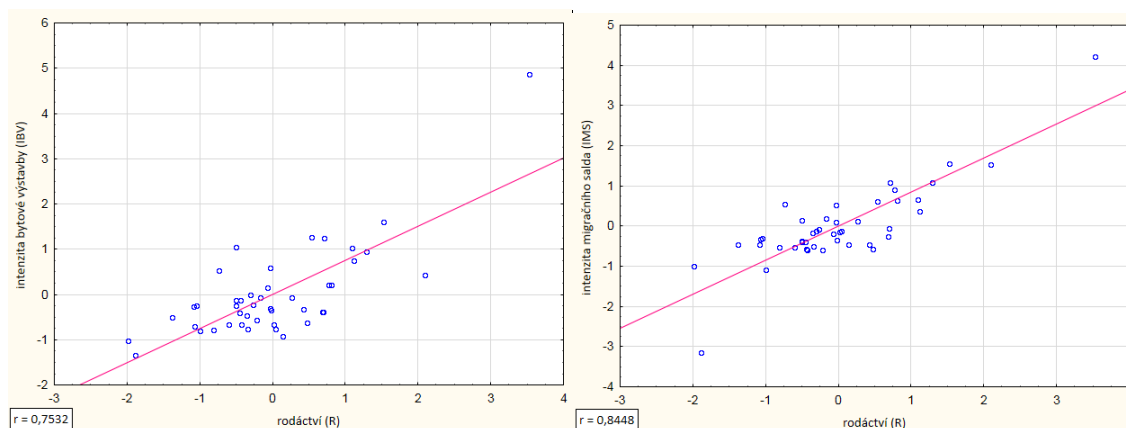
Na základě hodnot Pearsonova korelačního koeficientu můžeme konstatovat silnou závislost mezi kritériem intenzity migračního salda a intenzitou bytové výstavby (0,88). Obr. 6 zobrazuje graf závislosti standardizovaných hodnot těchto dvou kritérií u jednotlivých obcí (zastoupených jednotlivými body). Na základě pozice jednotlivých bodů v grafu vůči lineárnímu proložení (růžová linie), lze určit obce, které se nejvíce přibližují, respektive vzdalují, tomuto trendu. Obdobně budou grafy závislostí uvedeny i u dalších vztahů popsanych níže. Zde, kromě odlehlých hodnot Libavé a Hlušovic, můžeme pozorovat i odchylku u Přáslavic, kde je relativně větší bytová výstavba, než odpovídá intenzitě migračního salda. Důvodem byla výstavba nových obecních bytů, které byly poskytnuty místnímu obyvatelstvu. U Hněvotína naopak byla nižší intenzita bytové výstavby, než odpovídá intenzitě migračního salda. To může být teoreticky způsobeno například relativně větším množstvím osob, které byty (domy) obsazují nebo také stěhováním do již existujících bytů v obci.

Obr. 6 Graf závislost IMS a IBV; vlastní zpracování

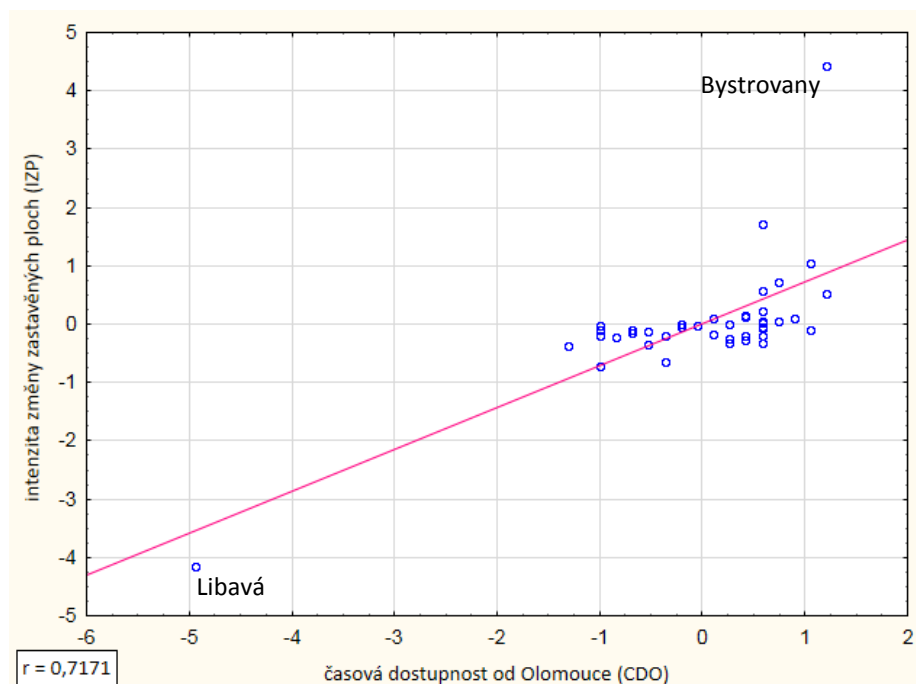
Očekávána byla také vysoká hodnota u vzdálenostní a časové dostupnosti (0,96). U většiny obcí roste časová dostupnost adekvátně se vzdáleností. Časově nejvýrazněji je ovšem zvyhodněna obec Velký Újezd díky dálnici D35 a silnici I35.

Rovněž se potvrzuje předpoklad silné závislosti mezi kritériem intenzity migračního salda a rodáctvím (0,84) a tím pádem i intenzitou bytové výstavby a rodáctvím (0,75), (viz Obr. 7 a 8).

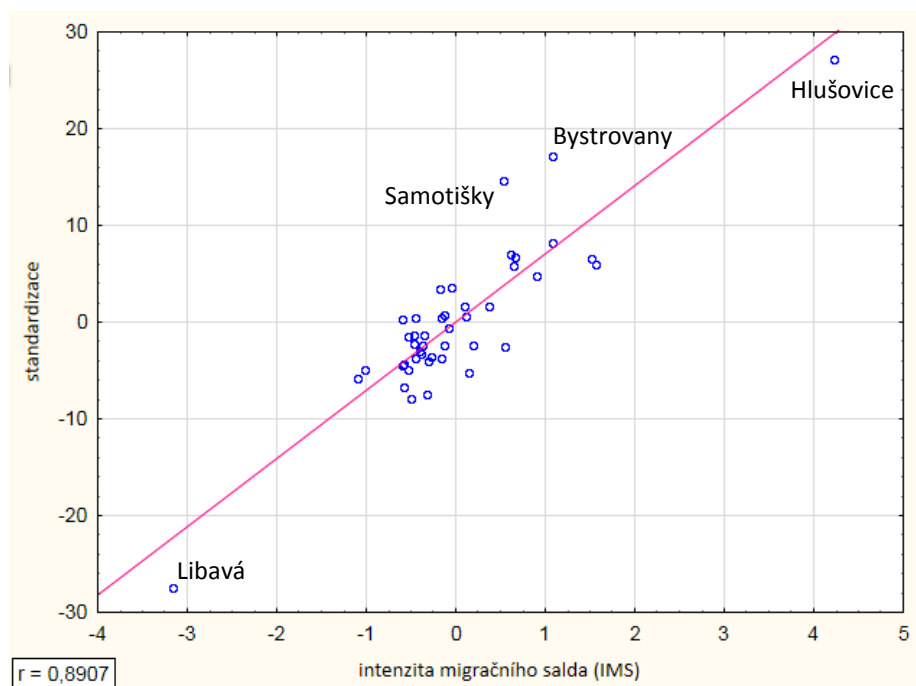
Obr. 7 a 8 Graf závislosti R – IBV a R – IMS; vlastní zpracování

Jak již bylo zmíněno výše, u hodnocení změn zastavěných ploch pozorujeme silnou závislost relativního růstu zastavěných ploch na klesající vzdálenosti od Olomouce (0,72). Výraznou odchylku od trendu představují Bystrovany (Obr. 9). Ta byla způsobena především rozšířením logistického centra se skladovacími prostory společnosti Lidl v JZ části obce (zastavěna plocha 3 ha), které lze považovat za projev komerční suburbanizace.

Obr. 9 Graf závislosti CDO – IZP; vlastní zpracování

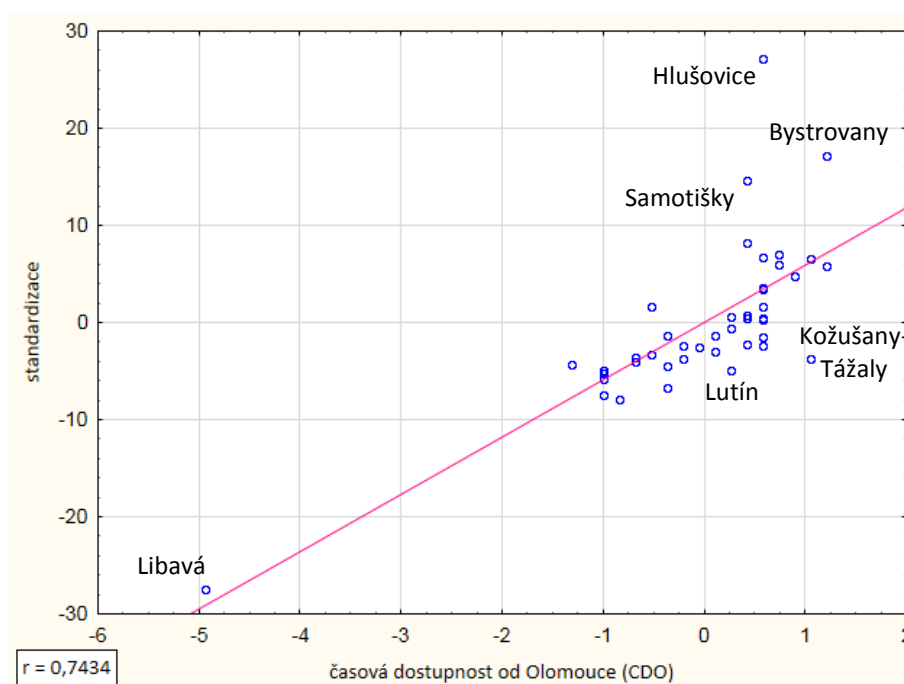
Za nejspolehlivější kritérium pro hodnocení míry rezidenční suburbanizace lze považovat intenzitu migračního salda, které při srovnání s celkovým hodnocením vykázalo hodnotu 0,89 (viz Obr. 10). Od trendu se nejvíce vychylovaly obce Samotičky a Bystrovany. U Samotiček velkou roli sehrálo hlavně skvělé dopravní spojení do Olomouce. Hodnocení Bystrovan vychází z výše zmíněného bodového zisku kritéria zastavěných ploch i dobrého napojení na MHD.

Obr. 10 Graf závislosti IMS a celkového hodnocení (standardizace); vlastní zpracování

Významná byla rovněž kritéria intenzity změn zastavěných ploch, intenzity bytové výstavby a rodáctví následovaná kritérii vzdálenosti, respektive dostupnosti. Za nejméně průkazný považujeme ukazatel dopravních spojení (0,44), což může poukazovat na významné využívání automobilu.

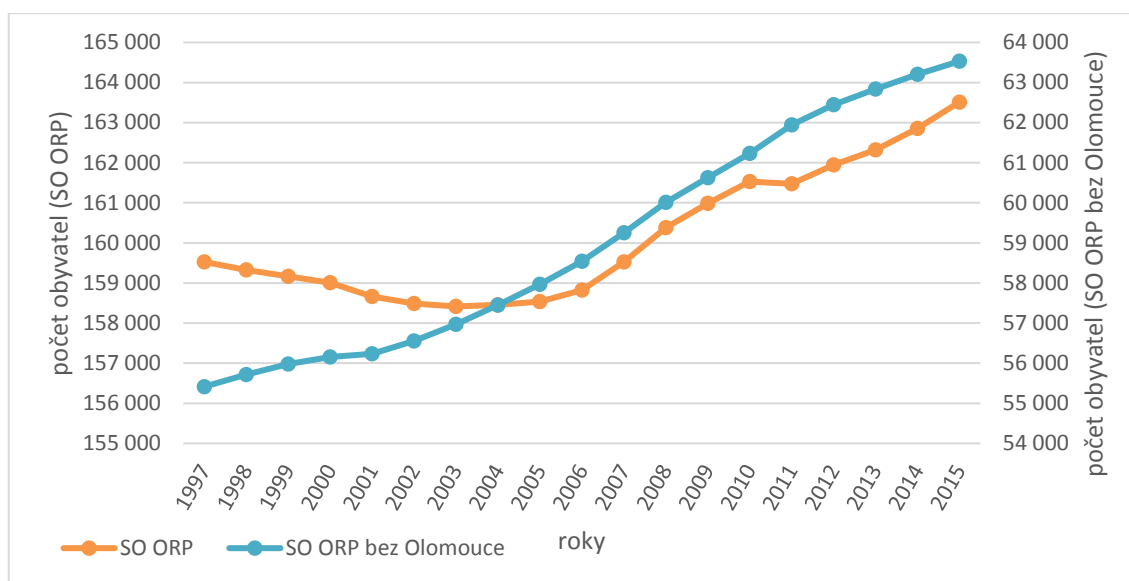
Lze říci, že se vzrůstající vzdáleností od centra Olomouce má míra suburbanizace klesající charakter. Existuje ovšem hned několik výjimek. Vzhledem ke své časové vzdálenosti jsou zvýhodněny Hlušovice, Samotíšky a Bystrovany. Naopak jako neoblíbenou lokalitu lze označit především Kožušany-Tážaly, popřípadě Lutín (viz Obr. 11).

Obr. 11 Graf závislosti CDO – celkové hodnocení (standardizace), vlastní zpracování

5.3 Časový aspekt populačního vývoje a migračního chování obyvatel

Celkový vývoj populace v SO ORP Olomouc a ve vymezeném zázemí Olomouce znázorňuje Obr. 12. Ve sledovaném období je zázemí Olomouce trvale přírůstkové s celkovým přírůstkem přes 8 000 obyvatel. Nejdynamičtější růst probíhal v letech 2000–2008, což dokládá konvexní tvar křivky v tomto období. Po roce 2009 se však tempo růstu začalo zpomalovat. Celé SO ORP ztrácelo obyvatele až do roku 2004 díky rapidnímu poklesu obyvatel Olomouce. Pak docházelo k růstu založeném právě na přírůstku v obcích mimo Olomouc.

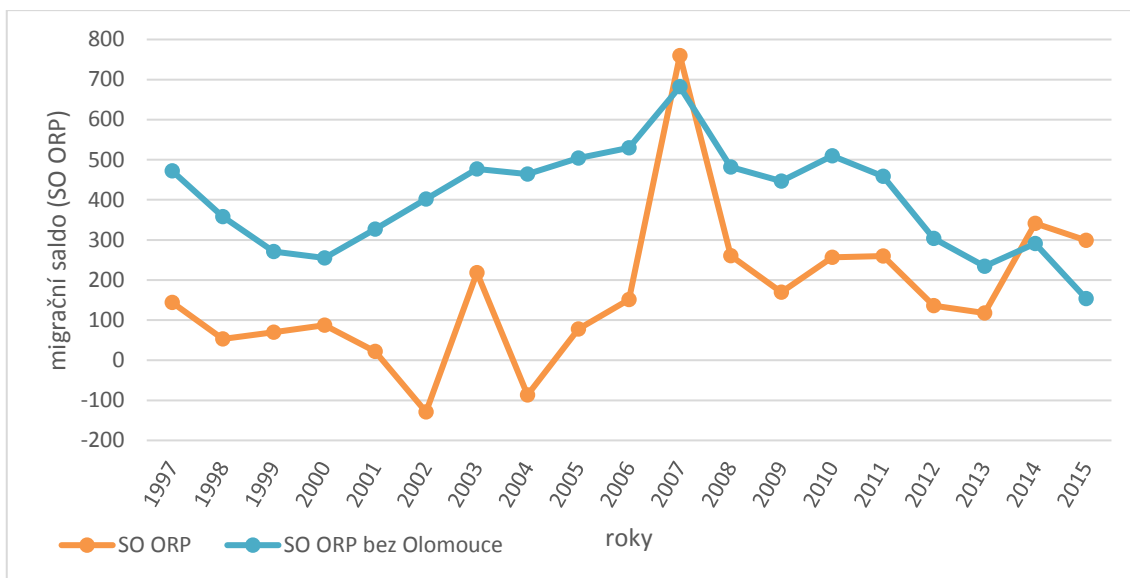

Obr. 12 Vývoj počtu obyvatel v SO ORP Olomouc (včetně i bez Olomouce) v letech 1997–2015; vlastní zpracování
zdroj: ČSÚ (2016b)

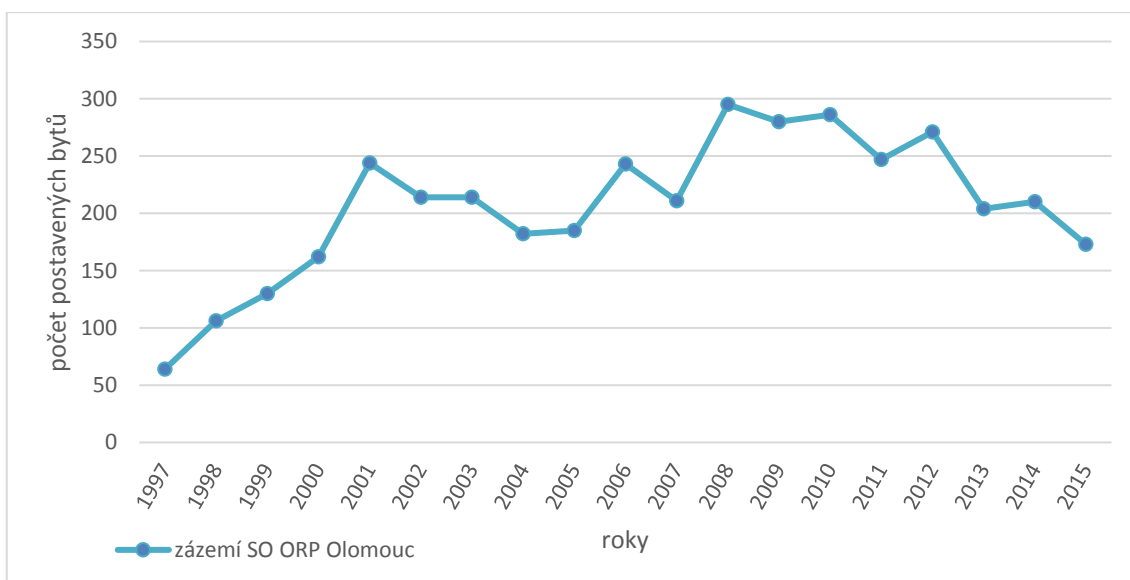
V rámci analýzy vztahů a vhodnosti kritérií byla odvozena nejvyšší spolehlivost u intenzity migračního salda a také u intenzity bytové výstavby. Díky průběžné evidenci dat o migraci i bytové výstavbě, která jsou dostupná pro každý rok, můžeme vysledovat určité trendy ve vývoji migračního chování obyvatel v rámci jednotlivých obcí SO ORP i SO ORP jako celku. Poznatky nám tak mohou nastínit i podrobnější vývoj suburbanizačních tendencí během sledovaného období let 1997–2015 pokrytého daty o stěhování obyvatel v rámci kritéria IMS a o bytové výstavbě v rámci kritéria IBV.

Vývoj sumy migračních sald znázorňuje Obr. 13 jak pro celé SO ORP Olomouc, tak pouze pro zázemí Olomouce (obce SO ORP s výjimkou Olomouce). Největší dynamiku rostoucího migračního přírůstku datujeme do období let 2000–2007. Poté dochází k postupnému poklesu migračního přírůstku, hlavně po roce 2010. Město Olomouc ztrácelo obyvatele dlouhodobě (s výjimkou roku 2007), v roce 2014 však zaznamenáváme obrat a Olomouc začíná obyvatele po velice dlouhé době získávat.

Vývoj bytové výstavby je více rozkolísaný (viz Obr. 14). V období největších migračních proudů do zázemí se bytová výstavba udržovala kolem asi 200 bytů ročně a svého vrcholu dosáhla v roce 2008 s téměř 300 postavenými byty. Poté ovšem dochází k (takřka) trvalému poklesu počtu nově postavených bytů obdobně jako u migračního salda.

Obr. 13 Vývoj migračního salda v SO ORP Olomouc (včetně i bez Olomouce) v letech 1997–2015; vlastní zpracování
zdroj: ČSÚ (2016b)

Obr. 14 Vývoj bytové výstavby v zázemí SO ORP Olomouc v letech 1997–2015; vlastní zpracování
zdroj: ČSÚ (2015b)

Při bližším pohledu na vývoj IMS a IBV v jednotlivých obcích můžeme dojít k několika zjištěním. U některých silně suburbanizovaných obcí především na SV totiž došlo kolem roku 2010 jak k rapidnímu poklesu bytové výstavby, tak i ke zhoršení migrační bilance. Především se jedná o Hlušovice, které zaznamenaly v období 2011–2015 průměrný roční migrační přírůstek pouze 10 obyvatel, na rozdíl od období let 2001–2010, kde hodnota dosahovala čísla 42 obyvatel. Obdobně tomu bylo s byty. V období 2011–2015 pouhé 4 nové byty za rok, zatímco v období 2001–2010 15 bytů ročně. Samotišky se rozvíjely především do roku 2006, poté se jejich rozvoj výrazně zpomalil jak z pohledu IMS tak IBV.

Velký rozmach naopak od roku 2010 zaznamenává Hněvotín, kde se v roce 2010 započalo s masivní bytovou výstavbou. Jen v roce 2010 zde bylo postaveno více bytů než za předchozích téměř 15 let dohromady. Každý rok zde přibude asi 10–15 nových bytů a každoroční bilance stěhování se udržuje stabilně v kladných hodnotách. Nebývalý rozvoj zaznamenávají ale také Mrsklesy. Významně se od roku 2008 zintenzivnila bytová výstavba v Náměšti na Hané, avšak ta je doprovázena spíše rozkolísanými migračními pohyby.

6 Diskuse výsledků

Výzkumu procesu suburbanizace je věnována v literatuře značná pozornost, neexistuje ovšem jednotný přístup jak k vymezení suburbánního prostoru, tak k hodnocení samotné suburbanizace. Výsledky jednotlivých výzkumů jsou však těmito faktory do značné míry ovlivněny a mohou docházet k závěrům více či méně odlišným při aplikaci různých podmínek, přístupů a metod či díky charakteru a nepřesnostem ve vybraných využitých datech.

Výběr kritérií je v rámci tohoto výzkumu širší, než bývá v obdobných pracích zvykem. Nelze však s určitostí říci, zda takový výběr přispívá ke zpřesňování a eliminaci možných zkreslení v datech nebo naopak ke kumulaci potenciálních nepřesností. Ve srovnání s pracemi Buriana, Miřijovského a Mackové (2011) či Haláse, Roubínka a Kladiva (2012), které se věnují spíše fyzickým změnám a probíhajícím interakcím mezi městem Olomouc a jeho zázemím, je zde pozornost věnována také změnám sociodemografických charakteristik obyvatel obcí zázemí, vybraných a analyzovaných na základě důsledkové podstaty, kterou by se měly v rámci suburbanizovaných území projevat (pokles zastoupení rodáků, omlazování věkové struktury, zlepšení úrovně vzdělanosti aj.). Naopak zde není zahrnuta dojíždka do zaměstnání, jejíž hodnocení může být zkresleno nedostatky při provádění sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011.

Výsledné hodnocení míry, respektive potenciálu, rezidenční suburbanizace do značné míry odpovídá výsledkům, ke kterým dospěli ve svých pracích Burian (Burian a kol., 2011) a Halás (Halás a kol., 2012), se kterými se ovšem, co se zkoumaného období týče, překrývá tato práce jen mezi lety 1997–2008, respektive 1997–2009 (viz Tab. 8). Hodnoty výsledného hodnocení slouží k znázornění rozdílů v hodnocení obcí v rámci jednotlivých výzkumů. Vzhledem k různým metodikám použitým autory však nelze hodnoty navzájem mezi výzkumy srovnávat.

Tab. 8 Srovnání pořadí nejvíce suburbanizovaných obcí (respektive obcí s největším suburbanizačním potenciálem) v rámci vybraných výzkumů zázemí Olomouce

Spurná (2017): 1997–2015		Burian (2011): 1997–2008		Halás (2012): 1997–2009	
název obce	hodnocení	název obce	hodnocení	název obce	hodnocení
Hlušovice	27,2	Hlušovice	7,3	Hlušovice	13,2
Bystrovany	17,2	Bystrovany	7,2	Samotišky	5,0
Samotišky	14,7	Dolany	4,7	Tověř	4,6
Dolany	8,2	Bukovany	4,4	Bystrovany	4,0
Tověř	7,1	Tověř	4,2	Křelov-Břuchotín	4,0
Velký Týnec	6,8	Samotišky	4,2	Bukovany	3,8
Hněvotín	6,5	Velký Týnec	4,2	Dolany	3,7
Bukovany	6,0	Mrsklesy	4,1	Horka nad Moravou	2,5

zdroj: vlastní výzkum, Burian a kol. (2011), Halás a kol. (2012); vlastní zpracování

Obr. 15 Vývoj zástavby Hlušovic v letech 2003–2016
zdroj: Seznam.cz (2016)

Za obec bezesporu nejvýrazněji postihnutou rezidenční suburbanizací lze považovat Hlušovice, které můžeme vnímat jako typický příklad satelitního městečka (viz Obr. 15). Vysoko v hodnocení se objevují rovněž Bystrovany, Samotíšky a Tověř následované zpravidla Dolany či Bukovany. Tyto obce tvoří kompaktní suburbanizační prostor na SV od města Olomouc, který byl aktivní především v období první dekády 21. století. Do něho by bylo možné zahrnout i městské části samotného města Olomouc, a to Droždín, Lošov, Radíkov a Svatý Kopeček, které dříve tvořily samostatné obce později integrované do Olomouce, avšak bez silnější návaznosti na kompaktní městskou zástavbu. Zajímavá je ovšem vysoká pozice Mrskles u Buriana (Burian a kol., 2011). V našem výzkumu se Mrsklesy nacházejí ve skupině podprůměrně suburbanizovaných obcí, s čímž korespondují i výsledky Haláse (Halás a kol., 2012), který dokonce Mrsklesy nezařazuje ani do své výsledné typologie suburbánního prostoru Olomouce. Zde se pravděpodobně jedná o příklad nadhodnocení, respektive podhodnocení, některých kritérií s velkým dopadem na výsledné hodnocení.

Kolektiv Ouředníčka, Špačkové a Nováka (2013) vymezuje oblasti v zázemí českých měst nad 10 000 obyvatel, které jsou zasaženy procesem suburbanizace, a rozděluje je do zón podle intenzity bytové výstavby a suburbánní migrace. Tato zonace slouží jako pomůcka pro dlouhodobé sledování rozsahů a dopadů suburbanizace na území České republiky. Metodika kombinuje intenzitu přistěhování z jádrového města a určitý minimální počet vystavěných bytů jako indikátor suburbanizovaných oblastí. Celkem bylo rozdělení provedeno do tří různých zón intenzity rezidenční suburbanizace, které mají modelově odpovídat difuznímu šíření suburbánní výstavby a migrace do nového bydlení. Doplňková čtvrtá zóna byla vymezena za účelem dosažení kompaktnosti území. Poslední aktualizace zón pochází z roku 2013.

V rámci tohoto vymezení spadají do prvních dvou zón s nejvyšší mírou rezidenční suburbanizace tyto obce:

Tab. 9 Obce v 1. a 2. suburbanizační zóně v zázemí Olomouce k roku 2013

1. zóna	2. zóna
Hlušovice	Bukovany, Bystrovany, Křelov-Břuchotín, Přáslavice, Samotišky, Tovéř, Velký Újezd, Slatinice

Zdroj: Špačková, Ouředníček a Novák (2016)

Vymezené obce se z velké části shodují s obcemi vymezenými pomocí naší metodiky, avšak lze zde najít několik rozdílů. Z našeho pohledu je zde nadhodnocena obec Přáslavice, což je zřejmě způsobeno, již dříve zmíněnou, rozsáhlejší výstavbou obecních bytů. Naopak ve vymezení zón chybí Ústín, ve kterém výrazně narostla bytová výstavba po roce 2010 a který patří mezi nejprogresivněji se rozvíjející obce v zázemí Olomouce v druhé dekádě 21. století. Na druhé straně bychom doporučili přistupovat s opatrností k zařazení Hluboček do čtvrté zóny. Hlubočky se v rámci našeho výzkumu nacházejí mezi nejhůře hodnocenými obcemi a jejich případné vyloučení nijak nenarušuje kompaktnost území požadovanou autory.

V rámci hodnocení spolehlivosti a vzájemné závislosti kritérií realizovaném pomocí Pearsonova korelačního koeficientu se víceméně potvrdily předpoklady vysoké spolehlivosti dat o migraci, bytové výstavbě a změnách zastavěných ploch, které jsou hojně uváděny v literatuře a využívá je například ve svém výzkumu právě Burian. Zvláštní pozornost byla věnována vztahu dostupnosti, respektive vzdálenosti, a celkového hodnocení suburbanizace. Ta sice potvrdila silnou míru závislosti, avšak naskytlo se několik případů obcí, které dosahovaly výrazně nadstandardních hodnot celkového hodnocení vzhledem ke své vzdálenosti od Olomouce. Kromě Hlušovic se jednalo především o Bystrovany a Samotišky, které těží z velice výhodného

Obr. 16 Nová zástavba v Hlušovicích

zdroj: vlastní terénní šetření; obec Hlušovice (2017)

dopravního spojení, ale také z určitého nadhodnocení některých kritérií, které nesouvisí s projevy rezidenční suburbanizace (např. komerční suburbanizace v Bystrovanech). Naopak podprůměrně lze z tohoto hlediska hodnotit Kožušany-Tážaly, což potvrzují i zjištění Haláse (Halás a kol., 2012), který sice v celkovém hodnocení umísťuje tuto obec velmi vysoko avšak spíše do kategorie obcí s teoretickým potenciálem k suburbanizaci než s reálnými hmatatelnými náznaky či projevy jejího průběhu. Nejméně silné vztahy vytvářelo pak kritérium intenzity dopravních spojů, což může být interpretováno relativní nezávislostí obyvatel suburbanizovaného zázemí na prostředcích hromadné dopravy, a naopak zvýšeným využíváním individualizované automobilové dopravy. Zajímavostí je, že nejvyšší míru závislosti zaznamenalo toto kritérium s ukazatelem úrovně vzdělanosti. Otázkou ovšem je, zda jde pouze o náhodnou souvislost nebo zda lze usuzovat o nějakém vztahu mezi vzdělaností a tendencí k využívání hromadné dopravy a tím menšímu zatěžování životního prostředí.

Můžeme říci, že kritéria hodnotící změny sociodemografické struktury obyvatel zázemí lze považovat za obstojná v rámci hodnocení suburbanizačních tendencí. Vysoká míra závislosti se projevila především u rodáctví a úrovně vzdělanosti, ale také u věkové struktury. Menší byla u ukazatele změny zaměstnanosti v terciéru a kvartéru a také u porodnosti. Kritérium zaměstnanosti může být ovlivněno celkovou silnou tendencí změn v zaměstnanosti v sektorech národního hospodářství. Nelze také opomenout specifické lokální podmínky (např. přítomnost dynamicky se rozvíjejícího průmyslového parku v Hlubočkách). Na rozdíl od ukazatelů věkové struktury nebo vzdělanosti, které se prakticky projevují ihned se změnou bydliště příslušného

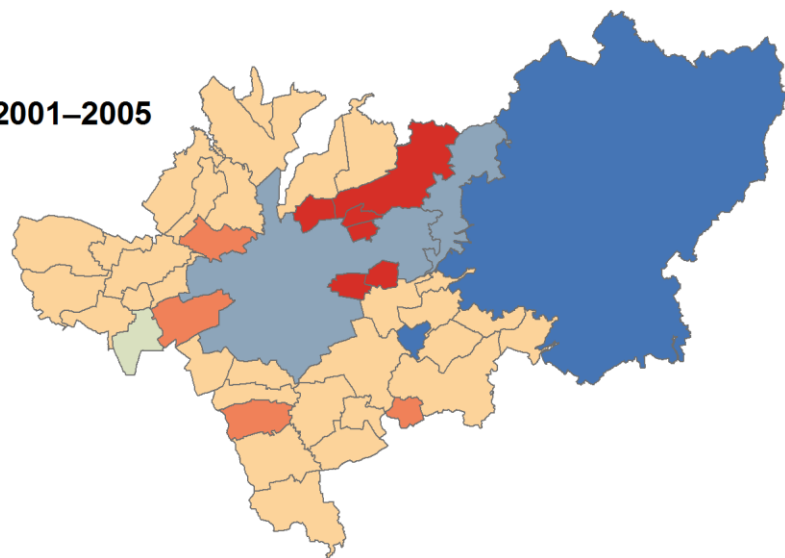
člověka, je porodnost spíše jevem, který se projevuje s určitým časovým zpožděním, a navíc je závislý i na prioritách obyvatel a dalších aspektech.

Za období největšího rozkvětu suburbanizace Olomouce můžeme považovat, jak již bylo uvedeno výše, první dekádu 21. století, ovšem kolem roku 2010 dochází k citelnému obratu ve vývoji suburbanizačních tendencí, které mohou být přisuzovány několika faktorům. Mezi nimi se hlavně jedná o postupné vyčerpání rozvojových kapacit některých obcí, ale také nepříznivé dlouhodobé důsledky ekonomické krize započaté rokem 2008. Vývoj je možné sledovat na základě spolehlivých kritérií s roční periodou dostupných dat, a to migrace a bytové výstavby.

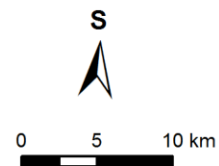
Na základě vývoje těchto dat můžeme usuzovat o oslabení suburbanizačních tendencí po roce 2010 souvisejícím jak s obecným trendem poklesu migračních přírůstků zázemí, tak i snížením intenzity bytové výstavby. Vývoj je však prostorově diferencovaný (viz Obr. 17). Asi nejrazantnější změny můžeme zaznamenat právě v suburbanizačně nejaktivnější oblasti na SV od města Olomouc. Průměrná roční hrubá míra migračního salda se v období 2011–2015 oproti letům 2000–2010 snížila v Hlušovicích více než 7krát, v Samotiškách více než 3krát a v Bukovanech skoro 3krát. Samotišky těžily hlavně ze stavby bytových domů na počátku 21. století, poté se však přírůstky ustálily na relativně nízkých hodnotách. V Tověři migrační saldo stagnuje již od roku 2008. V roce 2011 přestaly naprosto migračně růst Bystrovany. K nejmenšímu poklesu došlo u Dolan, kde je místní samospráva stále pozitivně nakloněna nově přichozím obyvatelům, na rozdíl například od Hlušovic. Sice nižší ale zato stabilní dlouhodobý růst zaznamenávají v SV oblasti Bělkovice-Lašťany a na SZ také Horka nad Moravou a Křelov-Břuchotín. Nejvyšší intenzity migračních přírůstků zaznamenáváme v období 2011–2015 na JZ města v kompaktním území Ústína, Bystročic a Hněvotína, oblíbenou lokalitou jsou ovšem nově také Mrsklesy, dlouhodobě vysokých migračních přírůstků dosahuje i Velký Týnec. Celkově můžeme sledovat více či méně zřetelný růst intenzity migračních sald u obcí lokalizovaných na JV a JZ od Olomouce. Přesto intenzity migračních přírůstků zdaleka nedosahují hodnot nejvíce se rozvíjejících obcí z období první dekády 21. století. Na opačné straně spektra se pak nacházejí například Bohuňovice, Dub nad Moravou, Charváty či Skrbeň, které začaly obyvatele migračně ztrácet. Skrbeň a Charváty přitom patří v námi vymezené typologii do kategorie nadprůměrně suburbanizovaných obcí, avšak toto hodnocení je výrazně ovlivněno právě vývojem před rokem 2010. Vývoj intenzity bytové výstavby do značné míry následuje trendy změn intenzity migračního salda. Nejintenzivněji se v období let 2011–2015 staví v Mrsklesech, Bukovanech, Velkém Týnci, Ústíně a Hněvotíně. Ze zmíněných obcí je extrémním případem především Ústín, ve kterém se v předchozím období let 2000–2010 nerealizovaly téměř žádné nové výstavby bytů.

Vývoj migračního chování obyvatel po roce 2008 lze přisuzovat důsledkům hospodářské krize, která pravděpodobně oslabila proces suburbanizace v zázemí Olomouce. Nelze vyloučit, že oslabování suburbanizace může být doprovázeno nastartováním reurbanizačních tendencí patrných ze zlepšující se migrační bilance města Olomouc, jejíž migrační úbytek se postupně od roku 2010 zmenšoval, až nakonec od roku 2014 začala Olomouc naopak migračně obyvatele získávat. Otázkou ovšem je, které skupiny obyvatel se podílejí na těchto změnách a z jakých míst se do městského prostředí stěhují.

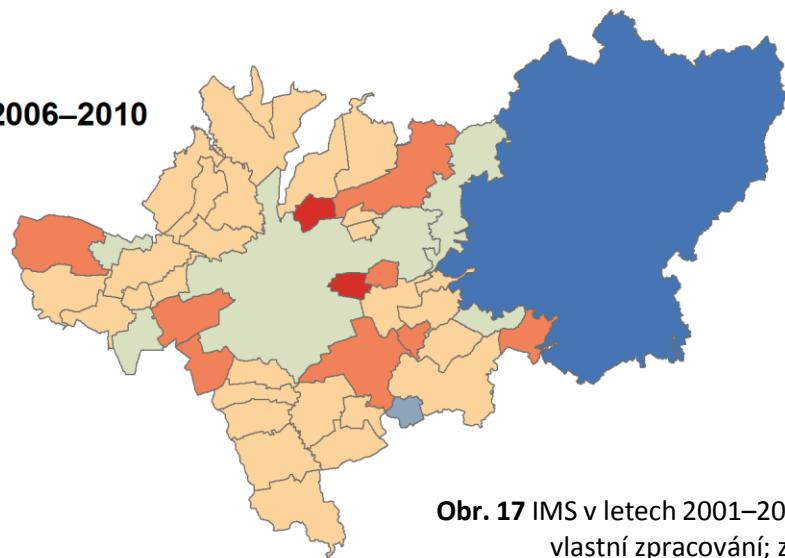
2001–2005

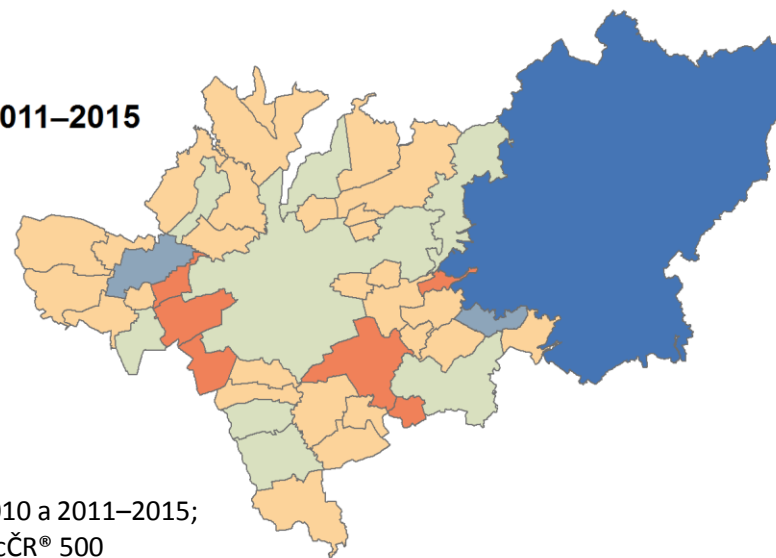
průměrná roční hrubá míra migračního salda

2006–2010

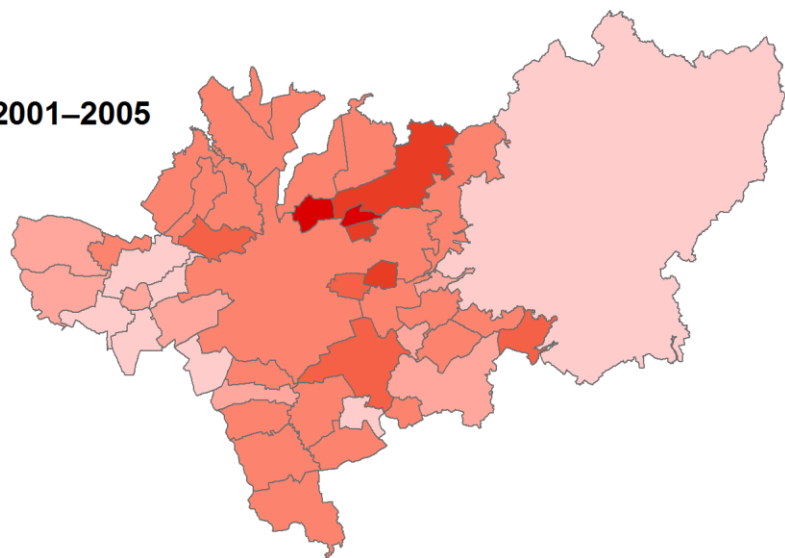

2011–2015

Obr. 17 IMS v letech 2001–2005, 2006–2010 a 2011–2015;
vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

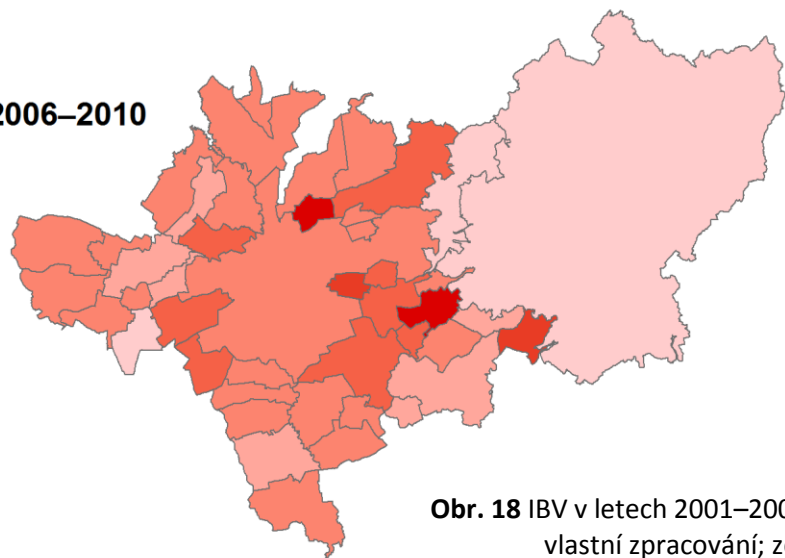
2001–2005

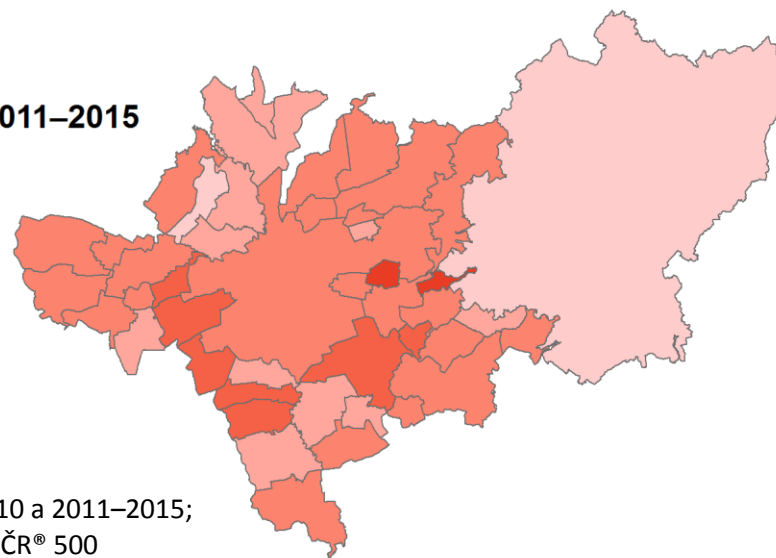
průměrná roční hrubá míra bytové výstavby

2006–2010

2011–2015

Obr. 18 IBV v letech 2001–2005, 2006–2010 a 2011–2015;
vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

Závěr

Je nepochybné, že celospolečenský vývoj doznal po roce 1989 velkých změn ve všech oblastech – sociální, ekonomické i environmentální. Tyto změny však s sebou nesou také nové výzvy a problémy, které je potřeba co nejlépe řešit, získávat zkušenosti a poučit se z vývoje minulého s výhledem do budoucího úspěšného rozvoje společnosti. Urbánní a suburbánní prostor jako součást metropolitních regionů je místem, v jehož rámci dochází k dynamickým změnám, mezi které patří také přesun od urbanizace k suburbanizaci. Komplexnost a různorodost tohoto prostoru, jeho dílčích součástí a procesů, které v něm probíhají, skýtá rozsáhlé možnosti ale také záludnosti pro jejich intenzivní výzkum.

Vymezení prostoru zázemí Olomouce vycházelo ze statistického přístupu k hodnocení a povahy dostupných dat. Za zkoumaný prostor byly proto zvoleny obce administrativního celku správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc. Vybraná kritéria zahrnovala jak ukazatele fyzických změn indikujících reálnou probíhající rezidenční suburbanizaci, tak ukazatele sociální a ekonomické, které reflektují změny spojené s příchodem nových obyvatel, i ukazatele potenciálu pro samotnou rezidenční suburbanizaci dané dostupností centra. Standardizace hodnot jednotlivých kritérií zajistila jejich vzájemnou srovnatelnost a na základě intenzity výsledného hodnocení byla vytvořena typologizace zázemí Olomouce z hlediska rezidenční suburbanizace. Na základě analýzy závislosti kritérií byla potvrzena statistická závislost u převážné většiny kritérií jak ve vztahu k celkovému hodnocení intenzity (potenciálu) rezidenční suburbanizace, tak mezi kritérii navzájem, což svědčí jak o vhodnosti jejich výběru, tak o očekávaném rozmístění, průběhu a důsledcích probíhajících procesů. Za nejspolehlivější indikátory reálně probíhající suburbanizace považujeme především ukazatele migračního salda a bytové výstavby. Patrné jsou také změny v socio-ekonomické struktuře populací obcí zasažených rezidenční suburbanizací. Přesto je potřeba přistupovat k výsledkům obezřetně a brát na vědomí větší či menší nepřesnosti ukrývající se ve využitých datových zdrojích a pokusit se eliminovat nebo alespoň upozornit na vliv těch největších nedostatků, které se v těchto datech ukrývají.

Intenzivní rezidenční suburbanizace se koncentruje do obcí s přímou návazností na město Olomouc a s klesající dostupností zpravidla klesá i intenzita suburbanizačních procesů. Za jádrové území s nejsilnějšími projevy suburbanizačních tendencí lze považovat kompaktní území obcí ležících na severovýchod od Olomouce, především Hlušovice, Bystrovany, Samotičky, Dolany a Továř. Mezi hlavní faktory rozvoje právě této oblasti zřejmě patří příjemné životní prostředí v podhůří Jeseníků a také pozitivní přístup k příchodu nových obyvatel od orgánů

místní správy. Existují však i obce, které vzhledem ke svému potenciálu a přímé návaznosti na administrativní hranice Olomouce zůstávají za očekáváním – Kožušany-Tážaly či Štěpánov – a naopak obce vzdálenější, které však prostorově méně výhodné postavení kompenzovaly či kompenzují jinými pozitivy, která lákají nové obyvatele, např. Charváty, Skrbeň či Těšetice nebo Velký Újezd.

Vývoj procesu rezidenční suburbanizace se však výrazně změnil po roce 2008 a lze soudit, že tyto změny mohly být způsobeny hned několika faktory. Předně se jedná o negativní dopady hospodářské krize, ale také postupné vyčerpání rozvojových kapacit spojené s nedostatečnou občanskou vybaveností v obcích nejsilněji zasažených suburbanizací v první dekádě 21. století. Dochází k útlumu migračních přírůstků zázemí Olomouce i bytové výstavby, především v neaktivnější oblasti na severovýchodě. U některých obcí zázemí dochází dokonce k obratu ve vývoji původních suburbanizačních tendencí a vysoký potenciál k růstu je vystřídán migračními ztrátami (Charváty, Skrbeň). K posilování nebo udržování intenzity suburbanizace dochází naopak na jihovýchodě a jihozápadě od Olomouce ve Velkém Týnci, Bystročicích, Hněvotíně a Ústíně. Nebývalý rozvoj zažívají také Mrsklesy. Lze soudit, že, vzhledem k (ač malým) migračním přírůstkům města Olomouc v posledních letech, může docházet k reurbanizačním migračním proudům doprovázeným migrací z oblastí mimo SO ORP Olomouc, včetně zahraniční migrace. Samotné město Olomouc každopádně obsahuje integrované obce bez přímé návaznosti na kompaktní městskou zástavbu a s převažujícím rurálním charakterem, proto suburbanizace může probíhat i v rámci administrativních hranic města. V rámci statistické analýzy dat na úrovni obcí však nejsou tyto změny postihnutečné a vyžadovaly by nižší prostorovou úroveň dostupných dat, popřípadě využití jiné metody přístupu k hodnocení rezidenční suburbanizace. Pro bližší hodnocení vývojových tendencí změn v migračním chování obyvatel by byla potřeba hlubší analýza migračních proudů i struktury migrantů, stejně tak identifikace *push* a *pull* faktorů, na jejichž základě se migranti rozhodují o změně bydliště.

Summary

The bachelor thesis deals with statistical multicriterial analysis of residential suburbanization in Olomouc hinterland which is defined by municipalities belonging to administrative district of the municipality with extended powers Olomouc.

The work can be divided into two parts. The first one is the theoretical-methodological part. The theoretical part focuses on interpretation of the suburbanization phenomena in terms of its definition, forms and differentiation of development with special attention to positive and negative consequences of suburbanization processes. The methodological part deals with the chosen criteria, description of the used data, their limitations and statistical processing. The used data consists of data describing the real ongoing residential suburbanization like migration and home construction or data describing the socio-economic changes linked to suburbanization processes like changes in age structure of population in suburbanized municipalities or share of specific groups of people employed in higher levels of national economy. The potential for residential suburbanization is measured by data characterizing accessibility of the core city of Olomouc. All these criteria are standardized to allow them to be compared and to create the final intensity of residential suburbanization. The aim of the practical part is to identify suburban localities, create typology of the Olomouc city suburban space and evaluate the chosen criteria and intensity (and potential) of residential suburbanization in terms of spatial and chronological perspective with attention to changes in development of suburbanization tendencies.

The analysis proved quite strong correlation among almost all chosen criteria which validates their significance for analyzing the suburbanization processes. The intensity of residential suburbanization is strongly linked to accessibility of the core and the most suburbanized municipalities are largely concentrated closely to the borders of Olomouc city. The region with the most dynamic development of the residential suburbanization is localized to the northeast of Olomouc and consists of the municipalities of Hlušovice, Bystrovany, Samotíšky, Dolany and Tověř. Recently, the negative consequences of the economic crisis caused slowing down of the suburbanization tendencies which manifests itself by decrease of both immigration to hinterland and home construction, though, some of the municipalities, especially in the southeast and southwest, experienced continual growth or even increase of suburbanization intensity. Some reurbanization tendencies along with immigration from the outside of the administrative district of the municipality with extended powers Olomouc may be observed while the city of Olomouc is, after a long period of migration loss, gaining population via migration.

Seznam literatury

Literatura

- BERG, L. van den, DREWETT, R., KLAASSEN, L. H., ROSSI, A., VIJVERBERG, C. H. T. (1982): *A Study of Growth and Decline. Urban Europe*, 1. Oxford, Pergamon Press.
- BINEK, J., TOUŠEK, V., GALVASOVÁ, I. & ŘEHÁK, S. (2007): *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: GaREP.
- BURIAN, J., MIŘIJOVSKÝ, J., MACKOVÁ, M. (2011): Suburbanizace Olomouce – hodnocení pomocí analýzy statistických dat. *Urbanismus a územní rozvoj*, 14(5): 10–16.
- CAVES, W. R. [eds.] (2005): *Encyclopedia of the city*. London and New York: Routledge.
- ČERMÁK, Z. (1996): Transformační procesy a migrační vývoj v České republice. In: HAMPL, M. a kol., *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice* (s. 179–197). Praha: Přírodovědecká fakulta UK Praha.
- ČERMÁK, Z., HAMPL, M., MÜLLER, M. (2009): Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie – Sborník ČGS* 114(1): 37–51.
- DASKALOVA, D., SLAEV, D. A. (2015): Diversity in the suburbs: Socio-spatial segregation and mix in post-socialist Sofia. *Habitat International*, 50: 42–50.
- FEŘTROVÁ, M., ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2013): Analýza aktérů a problémových aspektů rozhodování při nakládání s územím v suburbánních obcích. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé* (s. 234–255). Praha, Academia Praha.
- GALČANOVÁ, L. (2013): Svoboda, soukromí a bezpečí: nové hraniční prostory v naracích obyvatel vybraných brněnských předměstí. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé* (s. 200–233). Praha, Academia Praha.
- HALÁS, M., ROUBÍNEK, P., KLADIVO, P. (2012): Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: Teoretické přístupy, vymezení, typologie. *Geografický časopis*, 64(4): 289–310.
- HNILIČKA, P. (2005): *Sídelní kaše*. Brno, ERA.
- HNILIČKA, P. (2013): Veřejná prostranství v době rozmachu sídelní kaše. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé* (s. 256–288). Praha, Academia Praha.
- HOLČÍK, J., KOMENDA, M. [eds.]. (2015): *Matematická biologie: e-learningová učebnice* [online]. Brno, Masarykova univerzita.
- CHUMAN, T., ROMPORTL, D. (2008): Suburbanizace a přírodní prostředí. In: OUŘEDNÍČEK, M. a kol.: *Suburbanizace.cz*. (s. 19–28). Praha, Univerzita Karlova.

- CHUMAN, T., ROMPORTL, D. (2013): Změny krajinného pokryvu a struktury krajiny v České republice vlivem suburbanizace. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé (s. 102–118). Praha, Academia Praha.
- KLÁPŠŤOVÁ, E., KLÁPŠŤĚ, P., ŘÍHA, M. (2013): Vnímání a využití krajiny staro- a novousedlíky v suburbánní zóně Prahy: případová studie Zlatníky-Hodkovice. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé (s. 175–199). Praha, Academia Praha.
- KREJČÍ, T., PTÁČEK, P. (2007): Vzdělanostní struktura obyvatelstva v Karpatském regionu. *Geographia Cassoviensis*, 1: 95–101.
- KUBEŠ, J. (2015): Analysis of regulation of residential suburbanization in hinterland of postsocialist 'one hundred thousands' city of České Budějovice. *Bulletin of Geography. Socioeconomic Series* No. 27: 109–131.
- KUPKOVÁ, L., OUŘEDNÍČEK, M. (2013): Hodnocení intenzity, prostorového rozložení a dopadů suburbanizace v zázemí Prahy s využitím dálkového průzkumu Země. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé (s. 119–149). Praha, Academia Praha.
- MEEUS, S., GULINK, H. (2008): Semi-Urban Areas in Landscape Research: A Review. *Living Reviews in Landscape Research* 2(3): 5–45.
- MULÍČEK, O., OLŠOVÁ, I. (2002): Město Brno a důsledky různých forem suburbanizace. *Urbanismus a územní rozvoj* 4(6): 17–21.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2000): Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. *Geografie – Sborník ČGS* 105(4): 361–369.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential Suburban Development in the Prague Urban Region. *Geografiska Annaler. Human Geography* 89B(2): 111–125.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2013): Výzkum suburbanizace v České republice: současné tendence vývoje a možné aplikace. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé (s. 61–80). Praha, Academia Praha.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. (2013): Metodické problémy výzkumu a vymezení zón rezidenční suburbanizace v České republice. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé (s. 309–326). Praha, Academia Praha.
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. [eds.] (2013): Populační vývoj v zázemí českých měst jako důsledek procesu suburbanizace. Praha, Univerzita Karlova a Urbánní a regionální laboratoř.
- PERLÍN, R. (2002): Nízkopodlažní výstavba v územních plánech obcí zázemí Prahy. In: SÝKORA, L. [eds.]: Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky (s. 141–156). Praha, Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

- PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie* 115(2): 161–187.
- PTÁČEK, P. (1998): Suburbanizace – měnící se tvář zázemí velkoměst. *Geografické rozhledy*, 7(5): 134–137.
- PULDOVÁ, P., JÍCHOVÁ, J. (2011): Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií. *Geografické rozhledy*, 3(10-11): 24–25.
- PTÁČEK, P., SZCZYRBA, Z. (2007): Current suburbanization trends in the Czech republic and spatial transformation of the retail. *Revija za geografijo* 1–2: 55–65.
- PTÁČEK, P., SZCZYRBA, Z., ŠIMÁČEK, P. (2013): Nerezidenční suburbanizace v České republice: vývoj, příčiny a důsledky. In: OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. [eds.]: *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé* (s. 81–101). Praha, Academia Praha.
- SÝKORA, L. (2002): Suburbanizace a její důsledky: Výzva pro výzkum, usměrňování rozvoje území a společenskou angažovanost. In: SÝKORA, L. [eds.]: *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky* (s. 9–19). Praha, Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.
- SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. *Sociologický časopis* 39 (2): 217–233.
- SÝKORA, L., POSOVÁ, D. (2011): Formy urbanizace: kritické zhodnocení modelu stadií vývoje měst a návrh alternativní metody klasifikace forem urbanizace. *Geografie* 116(1): 1–22.
- ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M., NOVÁK, J. (2016): Zóny rezidenční suburbanizace 2013. Specializovaná mapa. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy.
- TOUŠEK, V. a kol. (2008): *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň, Aleš Čeněk.
- VOBECKÁ, J., KOSTELECKÝ, T. (2007): Politické důsledky suburbanizace. Analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna. *Sociologické studie*. Praha, Sociologický ústav AV ČR.
- ZAJÍČKOVÁ, L. (2012): Časové variace dojížděky do města Olomouc prostředky hromadné dopravy. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).
- Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností.

Internetové zdroje

- ČSÚ (2009): Metodické vysvětlivky - definice vybraných ukazatelů bytové výstavby [online]. (cit. 04-12-2016). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/metodicke_vysvetlivky_definice_vybranych_ukazatelu_bytove_vystavby>

- ČSÚ (2014): Obyvatelstvo České republiky podle místa narození – 2011 [online]. akt. 30.04.2014 (cit. 09-02-2017). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo-ceske-republiky-podle-mista-narozeni-2011-hj3iacbvta>>
- ČSÚ (2015a): Metodika SLDB 2011 [online]. (cit. 04-12-2016). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/metodika-sldb-2011>>
- ČSÚ (2017): 7. Místo narození – rodáci [online]. (cit. 17-02-2017). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/25385875/19524095+2400013a07.pdf/c0cdebc-c-1cc5-4455-b8f7-9a229773b450?version=1.0>>
- MELOUN, M., MILITKÝ, J. (2016): Přednosti analýzy shluků ve vícerozměrné statistické analýze [online]. (cit. 24-12-2016). Dostupné z: <<https://meloun.upce.cz/docs/publication/152.pdf>>
- NOVÁK, L. (2017): 9. Měření závislostí ve statistice [online]. 2017 (cit. 03-03-2017). Dostupné z: <http://fsi.uniza.sk/kkm/old/zamestnanci/novak/p_09.doc>
- Obec Hlušovice (2017): Obec Hlušovice [online]. (cit. 03-03-2017). Dostupné z: <<http://www.hlusovice.eu/>>
- Obec Kozlov (2016): O naší obci [online]. (cit. 18-02-2017). Dostupné z: <<http://www.obeckozlov.eu/about.html>>
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. [eds.]. (2013): Populační vývoj v zázemí českých měst jako důsledek procesu suburbanizace [online]. (cit. 09-02-2017). Dostupné z: <<http://docplayer.cz/4925454-Populacni-vyvoj-v-zazemi-ceskych-mest-jako-dusledek-procesu-suburbanizace.html>>
- OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. (2014): Metodika sledování rozsahu rezidenční suburbanizace v České republice [online]. (cit. 09-02-2017). Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/c524948b-a33f-419c-b748-64da795e6f1d/TD10049_Metodika_B.pdf>
- PERLÍN, R. (2008): Venkov, typologie venkovského prostoru [online]. (cit. 09-02-2017). Dostupné z: <<http://web.archive.org/web/20110928135236/http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>
- TEMELOVÁ, J. a kol. (2013): Metodika odhadu důsledků nové bytové výstavby pro demografický vývoj a sociální infrastrukturu v suburbánních obcích [online]. (cit. 09.02.2017). Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/c298ec66-8735-4d56-b0ff-b3fad103c813/TD10049_Metodika_A.pdf>

Datové zdroje

- ARCDATA PRAHA (2016): ArcČR® 500 3.2. Dostupné z: <<https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arc-cr-500>>

- ČSÚ (2003): SLDB k 1. 3. 2001: Dojíždka do zaměstnání a škol: okres Olomouc [online]. 06.05.2015 (cit. 01-08-2016). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/11276/18046288/4130-03-7102.pdf/b353fd36-9fa3-4641-ba4c-06ce77fe1539?version=1.0>>
- ČSÚ (2005): Sčítání lidu, domů a bytů 2001 [online]. (cit. 01-08-2016). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/okresy/cz0712>>
- ČSÚ (2013): Databáze výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011 [elektronický zdroj]. Praha, Český statistický úřad.
- ČSÚ (2015b): Bytová výstavba, stavební povolení a stavební zakázky - časové řady [online]. 06.01.2015 [cit. 15-05-2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/bvz_cr>
- ČSÚ (2016a): ČSÚ a územně analytické podklady [online]. (cit. 04-07-2016). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/csu_a_uzemne_analyticke_podklady>
- ČSÚ (2016b): Databáze demografických údajů za obce ČR: okres Olomouc [online]. 29-04-2016 (cit. 04-07-2016). Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>>
- ČSÚ (2016c): Veřejná databáze: vlastní výběr [online]. (cit. 04-07-2016). Dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2>>
- ČSÚ (2016d): Veřejná databáze: vše o území [online]. (cit. 04-07-2016). Dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2>>
- MAFRA (2016): IDOS [online]. (cit. 04-07-2016). Dostupné z: <<http://jizdnirady.idnes.cz/>>
- Seznam.cz (2016): Mapy.cz [online]. (cit. 04-07-2016). Dostupné z: <<https://mapy.cz>>

Přílohy

Příloha 1: Hodnoty kritérií v obcích SO ORP Olomouc

Příloha 2: Standardizované hodnoty a výsledné hodnocení suburbanizace v obcích SO ORP
Olomouc

Příloha 3: Výsledné hodnocení suburbanizace v obcích SO ORP Olomouc

Příloha 4: Intenzita migračního salda v letech 1997–2015

Příloha 5: Intenzita bytové výstavby v letech 1997–2015

Příloha 6: Vzdálenost do Olomouce po silnici

Příloha 7: Graf časové dostupnosti Olomouce po silnici

Příloha 8: Časová dostupnost Olomouce po silnici

Příloha 9: Intenzita dopravního spojení do Olomouce hromadnou dopravou k 20. 7. 2016

Příloha 10: Vývoj indexu stáří mezi lety 2000 a 2015

Příloha 11: Vývoj zastoupení EAO v terciéru mezi lety 2001 a 2011

Příloha 12: Vývoj podílu rodáků mezi lety 2001 a 2011

Příloha 13: Index změny zastavěných ploch mezi lety 1997 a 2015

Příloha 14: Intenzita porodnosti v letech 1997–2015

Příloha 15: Syntetický ukazatel vzdělanosti v roce 2011

Příloha 1 Hodnoty kritérií v obcích SO ORP Olomouc

název obce	IMS	IBV	VO	CDO	IDS	VS	ES	R	IZP	PD	SUV
	1997–2015	1997–2015	2016	2016	2016	2000, 2015	2001, 2011	2001, 2011	1997–2015	1997–2015	2011
Bělkovice-Lašťany	9,50	3,68	11,70	17	22	-8,93	9,89	-8,20	105,87	10,63	2,30
Blatec	3,88	2,91	8,90	16	34	5,55	14,73	-8,80	101,66	9,61	2,27
Bohuňovice	4,46	3,52	12,10	18	19	37,15	8,90	-5,27	108,12	9,29	2,45
Bukovany	23,82	8,53	8,80	14	33	35,78	10,03	-13,01	107,16	9,98	2,49
Bystročice	17,39	4,47	8,30	13	16	-25,76	11,48	-10,12	108,16	11,22	2,28
Bystrovany	19,05	6,64	6,90	11	77	-6,17	17,56	-12,13	204,13	12,15	2,55
Daskabát	2,65	2,04	15,50	21	17	35,40	4,44	-9,02	101,83	9,56	2,20
Dolany	19,12	7,50	10,00	16	46	-10,98	17,59	-9,91	109,50	10,78	2,47
Doloplazy	4,94	2,86	15,00	21	15	15,18	11,21	-7,14	101,51	11,87	2,34
Drahanovice	3,44	1,64	14,80	24	29	47,58	8,29	-5,88	100,96	8,44	2,22
Dub nad Moravou	4,60	2,70	14,10	22	20	22,87	9,56	-5,49	98,44	11,41	2,28
Grygov	2,49	2,23	9,80	15	22	-17,61	11,06	-6,34	104,84	10,40	2,36
Hlubočky	-2,35	1,56	14,50	25	40	55,17	14,58	-3,40	105,23	10,41	2,17
Hlušovice	50,10	18,01	8,30	15	19	-113,38	18,35	-20,63	143,96	14,29	2,73
Hněvotín	23,41	5,12	7,70	12	32	1,77	9,60	-15,16	128,96	9,47	2,38
Horka nad Moravou	7,91	2,74	7,30	15	71	3,14	9,19	-9,85	106,53	10,45	2,37
Charvátý	7,19	3,86	9,30	16	17	-11,90	8,97	-6,01	101,68	11,51	2,30
Kožušany-Tážaly	3,88	2,42	6,80	12	34	38,11	2,35	-1,95	103,94	9,79	2,33
Krčmaň	3,09	1,95	11,70	15	28	-23,70	8,53	-4,90	101,70	11,21	2,16
Křelov-Břuchotín	14,77	4,49	5,60	11	30	5,99	9,99	-10,28	117,76	10,53	2,48
Libavá	-22,74	0,00	33,10	50	12	61,99	-0,63	-	13,60	10,17	2,08
Liboš	5,78	2,76	13,80	23	22	23,61	7,61	-9,82	103,76	9,96	2,28
Loučany	5,45	3,19	14,70	23	16	2,60	20,30	-3,21	102,95	8,22	2,22
Luběnice	6,76	2,51	13,00	20	11	19,93	13,50	-5,85	105,04	8,64	2,32

Lutín	-1,56	0,93	11,10	17	40	47,42	8,54	0,37	100,67	10,34	2,39
Majetín	10,28	3,68	14,60	20	24	18,08	10,31	-6,58	105,91	9,66	2,32
Mrsklesy	13,85	5,41	12,50	19	10	35,75	16,74	-4,38	105,73	9,08	2,17
Náměšť na Hané	9,90	3,15	16,10	25	27	31,43	8,79	-5,27	103,76	9,06	2,33
Přáslavice	4,81	6,92	11,20	15	30	49,06	5,85	-5,27	106,89	10,02	2,27
Příkazy	3,86	3,08	11,20	16	41	8,56	8,56	-3,05	100,16	10,06	2,30
Samotíšky	13,63	5,60	8,60	16	155	-63,44	14,03	-7,09	108,68	11,78	2,75
Skrbeň	6,85	1,92	9,30	15	59	16,98	11,32	-7,28	99,10	10,27	2,27
Slatinice	7,17	1,65	13,80	20	28	25,84	9,82	-7,34	105,12	9,78	2,42
Suchonice	5,17	1,83	14,80	25	10	-13,13	9,69	-3,10	89,74	8,83	2,18
Svésedlice	7,58	3,21	12,00	17	13	12,27	18,65	-6,16	98,79	9,91	2,27
Štěpánov	2,58	1,97	12,30	21	53	35,20	4,36	-5,58	91,65	10,70	2,26
Těšetice	3,82	1,22	10,60	18	32	24,90	14,79	-7,75	102,28	9,40	2,34
Tověř	14,46	7,53	8,80	14	31	-9,15	12,23	-9,25	121,97	9,54	2,67
Tršice	3,18	1,62	16,50	25	17	30,01	11,29	-4,10	101,34	10,86	2,35
Ústín	9,28	3,00	8,10	15	27	-8,63	12,37	-7,05	104,08	10,42	2,30
Velká Bystřice	6,58	4,32	9,40	15	60	29,91	11,28	-6,91	111,11	10,65	2,52
Velký Týnec	14,88	6,83	9,00	15	52	-2,78	11,74	-11,37	118,50	10,97	2,37
Velký Újezd	12,11	6,06	18,20	22	7	-2,07	12,73	-11,45	103,40	11,16	2,40
Věrovany	2,68	3,50	16,80	27	18	-22,83	11,85	-5,50	97,60	10,23	2,21

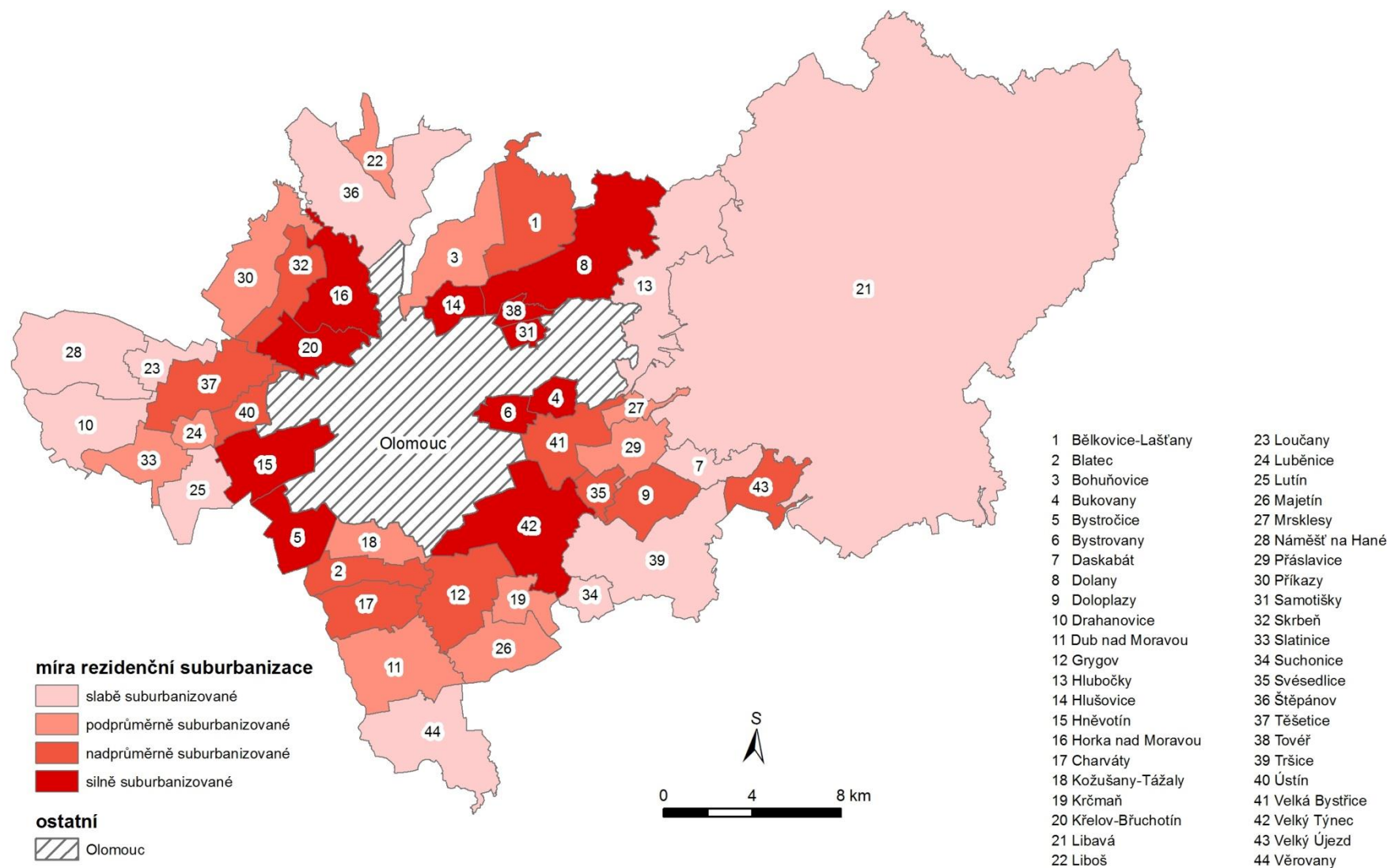
Příloha 2 Standardizované hodnoty a výsledné hodnocení suburbanizace v obcích SO ORP Olomouc

název obce	IMS	IBV	VO*	CDO*	IDS	VS*	ES	R*	IZP	PD	SUV	CH
	1997–2015	1997–2015	2016	2016	2016	2000, 2015	2001, 2011	2001, 2011	1997–2015	1997–2015	2011	
Bělkovice-Lašťany	0,11	-0,07	0,06	0,27	-0,42	0,60	-0,25	0,26	-0,01	0,32	-0,31	0,55
Blatec	-0,46	-0,33	0,69	0,42	0,06	0,14	0,90	0,42	-0,20	-0,62	-0,53	0,50
Bohuňovice	-0,40	-0,12	-0,03	0,11	-0,55	-0,86	-0,49	-0,50	0,10	-0,92	0,74	-2,94
Bukovany	1,56	1,60	0,71	0,74	0,02	-0,82	-0,22	1,53	0,05	-0,28	1,07	5,96
Bystročice	0,91	0,20	0,82	0,90	-0,67	1,13	0,13	0,77	0,10	0,85	-0,43	4,72
Bystrovany	1,08	0,95	1,14	1,21	1,82	0,51	1,58	1,30	4,42	1,72	1,44	17,16
Daskabát	-0,58	-0,63	-0,79	-0,37	-0,63	-0,81	-1,56	0,48	-0,19	-0,67	-1,01	-6,76
Dolany	1,09	1,25	0,44	0,42	0,55	0,66	1,58	0,71	0,16	0,45	0,89	8,21
Doloplazy	-0,35	-0,35	-0,68	-0,37	-0,71	-0,17	0,06	-0,01	-0,20	1,46	-0,01	-1,34
Drahanovice	-0,50	-0,77	-0,63	-0,84	-0,14	-1,19	-0,64	-0,34	-0,23	-1,70	-0,89	-7,88
Dub nad Moravou	-0,39	-0,40	-0,48	-0,52	-0,51	-0,41	-0,33	-0,45	-0,34	1,04	-0,46	-3,25
Grygov	-0,60	-0,57	0,49	0,58	-0,42	0,87	0,02	-0,22	-0,05	0,10	0,15	0,35
Hlubočky	-1,09	-0,80	-0,57	-1,00	0,31	-1,44	0,86	-1,00	-0,03	0,11	-1,23	-5,86
Hlušovice	4,23	4,86	0,82	0,58	-0,55	3,91	1,77	3,53	1,71	3,68	2,71	27,24
Hněvotín	1,52	0,43	0,96	1,05	-0,02	0,26	-0,32	2,09	1,03	-0,75	0,25	6,50
Horka nad Moravou	-0,05	-0,39	1,05	0,58	1,57	0,22	-0,42	0,70	0,02	0,15	0,19	3,62
Charváty	-0,12	-0,01	0,60	0,42	-0,63	0,69	-0,47	-0,31	-0,19	1,13	-0,30	0,81
Kožušany-Tážaly	-0,46	-0,50	1,16	1,05	0,06	-0,89	-2,06	-1,38	-0,09	-0,46	-0,10	-3,66
Krčmaň	-0,54	-0,67	0,06	0,58	-0,18	1,07	-0,58	-0,60	-0,19	0,85	-1,32	-1,52
Křelov-Břuchotín	0,65	0,21	1,43	1,21	-0,10	0,12	-0,23	0,81	0,53	0,23	0,98	5,84
Libavá	-3,16	-1,33	-4,74	-4,94	-0,83	-1,65	-2,77	-1,89	-4,16	-0,11	-1,85	-27,43
Liboš	-0,27	-0,39	-0,41	-0,68	-0,42	-0,43	-0,80	0,69	-0,10	-0,31	-0,42	-3,54
Loučany	-0,30	-0,24	-0,61	-0,68	-0,67	0,23	2,23	-1,05	-0,14	-1,90	-0,89	-4,01

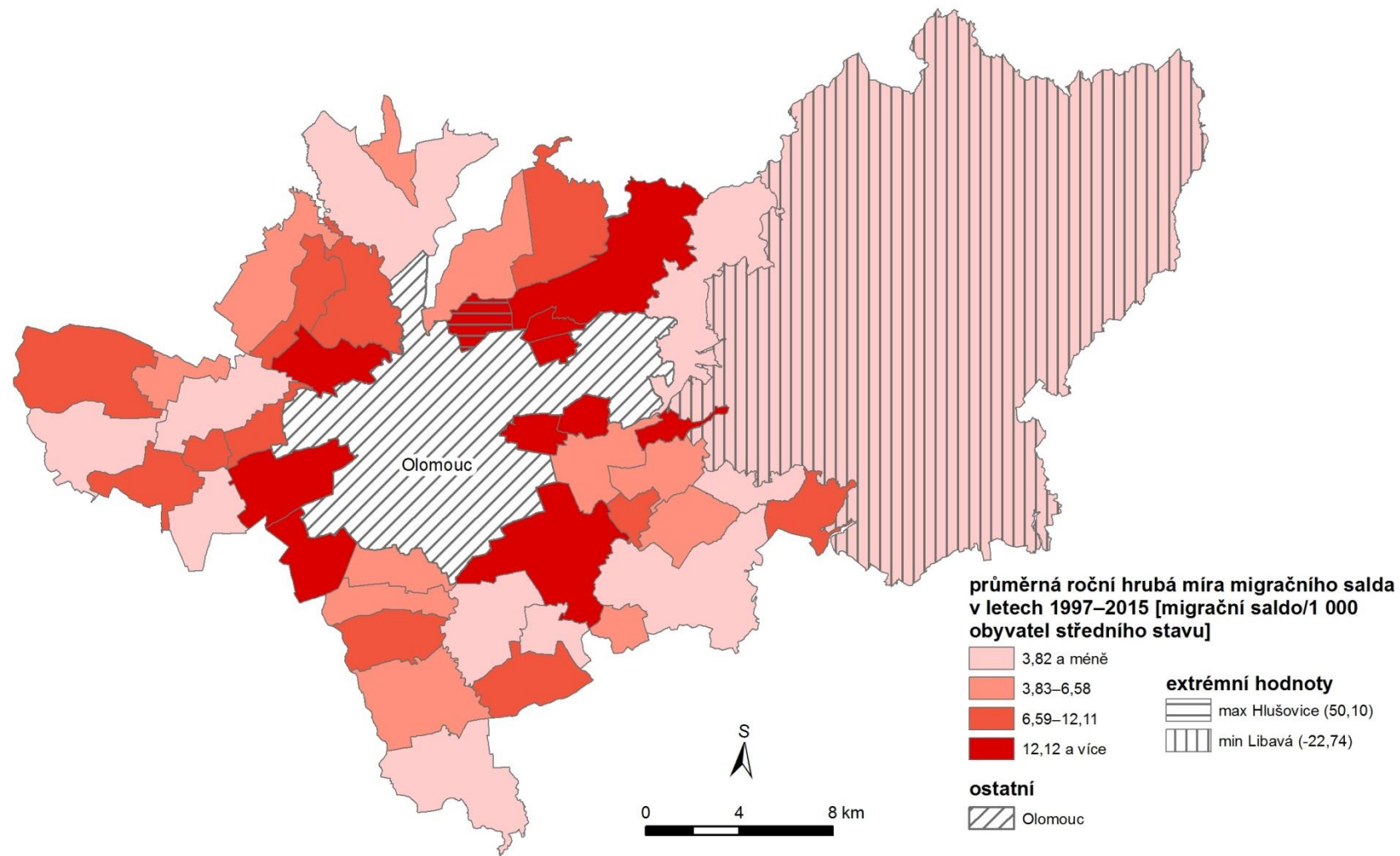
Luběnice	-0,17	-0,47	-0,23	-0,21	-0,87	-0,32	0,61	-0,35	-0,04	-1,51	-0,17	-3,74
Lutín	-1,01	-1,02	0,19	0,27	0,31	-1,19	-0,58	-1,98	-0,24	0,05	0,31	-4,89
Majetín	0,19	-0,07	-0,59	-0,21	-0,34	-0,26	-0,16	-0,16	0,00	-0,58	-0,14	-2,31
Mrsklesy	0,55	0,53	-0,12	-0,05	-0,91	-0,82	1,38	-0,74	-0,01	-1,11	-1,23	-2,53
Náměšř na Hané	0,15	-0,25	-0,93	-1,00	-0,22	-0,68	-0,52	-0,51	-0,10	-1,13	-0,11	-5,29
Přáslavice	-0,36	1,05	0,17	0,58	-0,10	-1,24	-1,22	-0,51	0,04	-0,25	-0,54	-2,37
Příkazy	-0,46	-0,28	0,17	0,42	0,35	0,04	-0,57	-1,09	-0,26	-0,21	-0,31	-2,20
Samotičky	0,53	0,59	0,76	0,42	5,00	2,33	0,74	-0,03	0,12	1,37	2,84	14,67
Skrbeň	-0,16	-0,67	0,60	0,58	1,08	-0,22	0,09	0,02	-0,31	-0,02	-0,54	0,46
Slatinice	-0,13	-0,77	-0,41	-0,21	-0,18	-0,50	-0,27	0,04	-0,04	-0,47	0,52	-2,41
Suchonice	-0,33	-0,71	-0,63	-1,00	-0,91	0,73	-0,30	-1,07	-0,73	-1,35	-1,14	-7,44
Svéslavice	-0,08	-0,23	-0,01	0,27	-0,79	-0,07	1,84	-0,27	-0,32	-0,35	-0,54	-0,58
Štěpánov	-0,59	-0,66	-0,07	-0,37	0,84	-0,80	-1,58	-0,42	-0,65	0,38	-0,58	-4,50
Těšetice	-0,46	-0,92	0,31	0,11	-0,02	-0,47	0,92	0,15	-0,17	-0,82	0,01	-1,38
Tověř	0,61	1,26	0,71	0,74	-0,06	0,61	0,31	0,54	0,72	-0,69	2,32	7,06
Tršice	-0,53	-0,78	-1,02	-1,00	-0,63	-0,64	0,08	-0,81	-0,21	0,53	0,05	-4,95
Ústín	0,09	-0,30	0,87	0,58	-0,22	0,59	0,34	-0,04	-0,09	0,12	-0,31	1,63
Velká Bystřice	-0,18	0,15	0,58	0,58	1,13	-0,63	0,08	-0,07	0,23	0,33	1,22	3,40
Velký Týnec	0,66	1,02	0,67	0,58	0,80	0,40	0,19	1,10	0,56	0,63	0,20	6,79
Velký Újezd	0,38	0,75	-1,40	-0,52	-0,63	0,38	0,42	1,12	-0,12	0,80	0,40	1,58
Věrovany	-0,58	-0,13	-1,08	-1,31	-0,59	1,04	0,21	-0,44	-0,38	-0,05	-0,94	-4,25

Vysvětlivky:

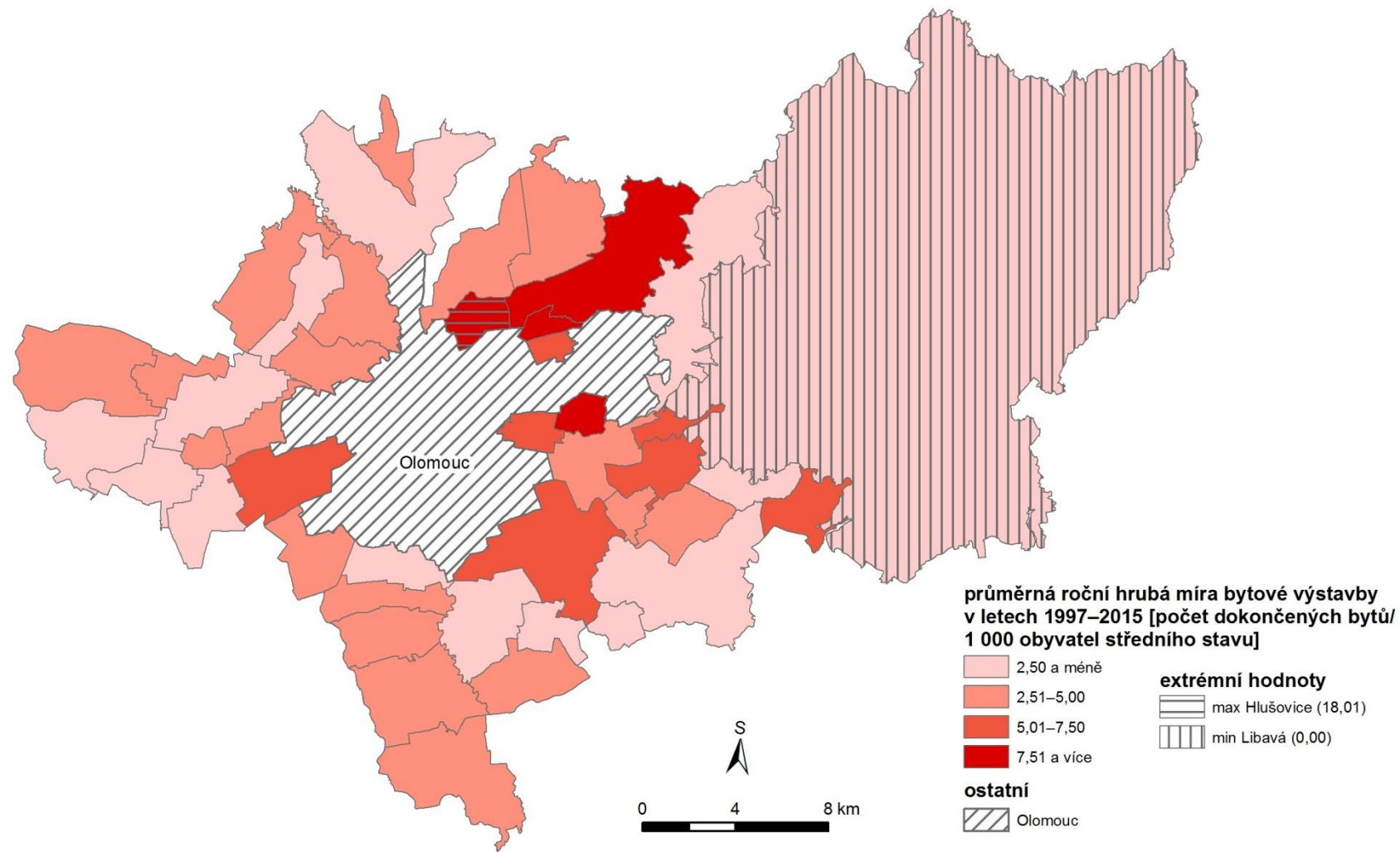
název kritéria	zkratka	název kritéria	zkratka	CH	celkové hodnocení
intenzita migračního salda	IMS	ekonomická stránka	ES	*	násobení (-1)
intenzita bytové výstavby	IBV	rodáctví	R		
vzdálenost do Olomouce	VO	index změny zastavěných ploch	IZP		
časová dostupnost od Olomouce	CDO	počet narozených dětí	PD		
intenzita dopravních spojů	IDS	syntetický ukazatel vzdělanosti	SUV		
věková struktura	VS				

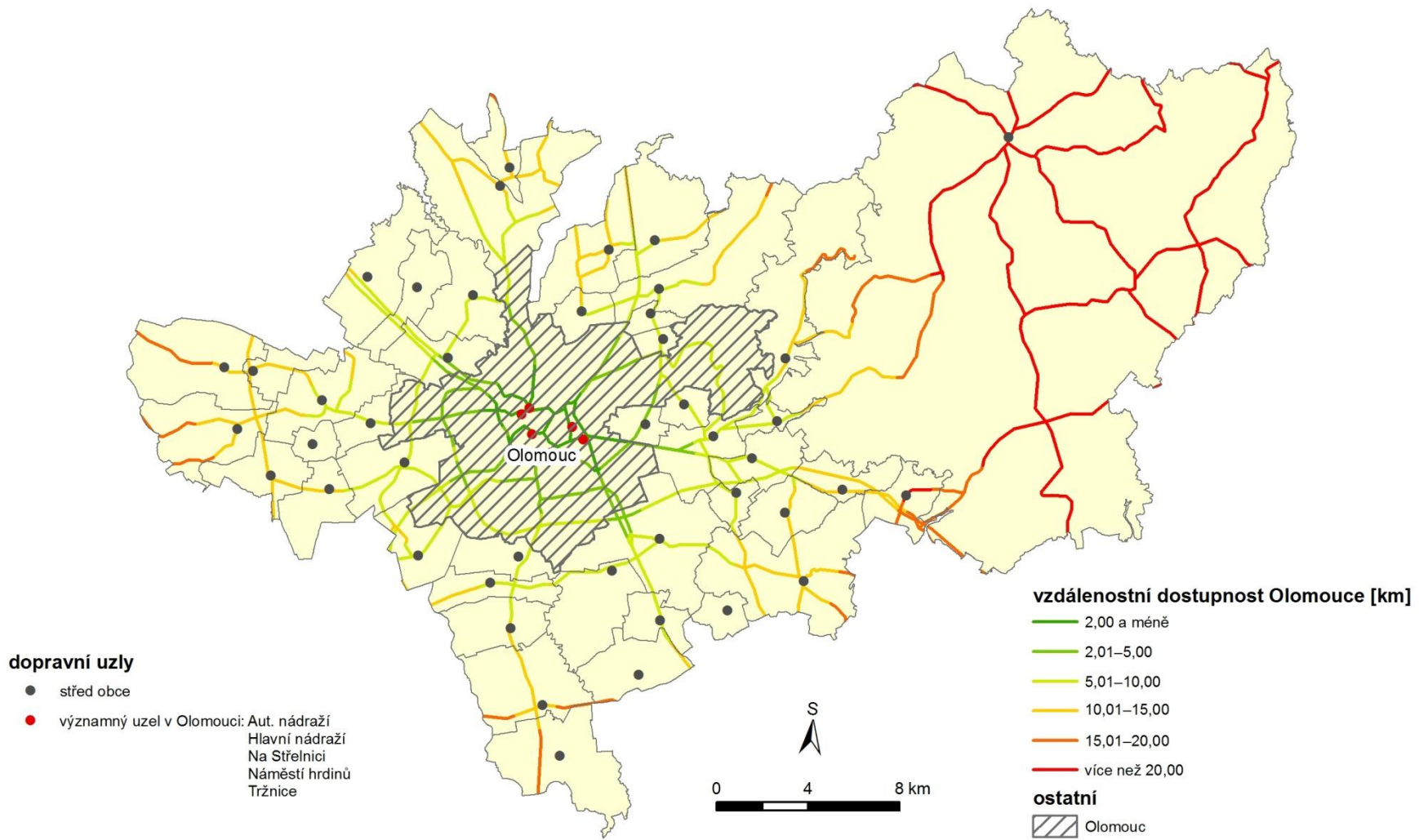
Příloha 3 Výsledné hodnocení suburbanizace v obcích SO ORP Olomouc; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

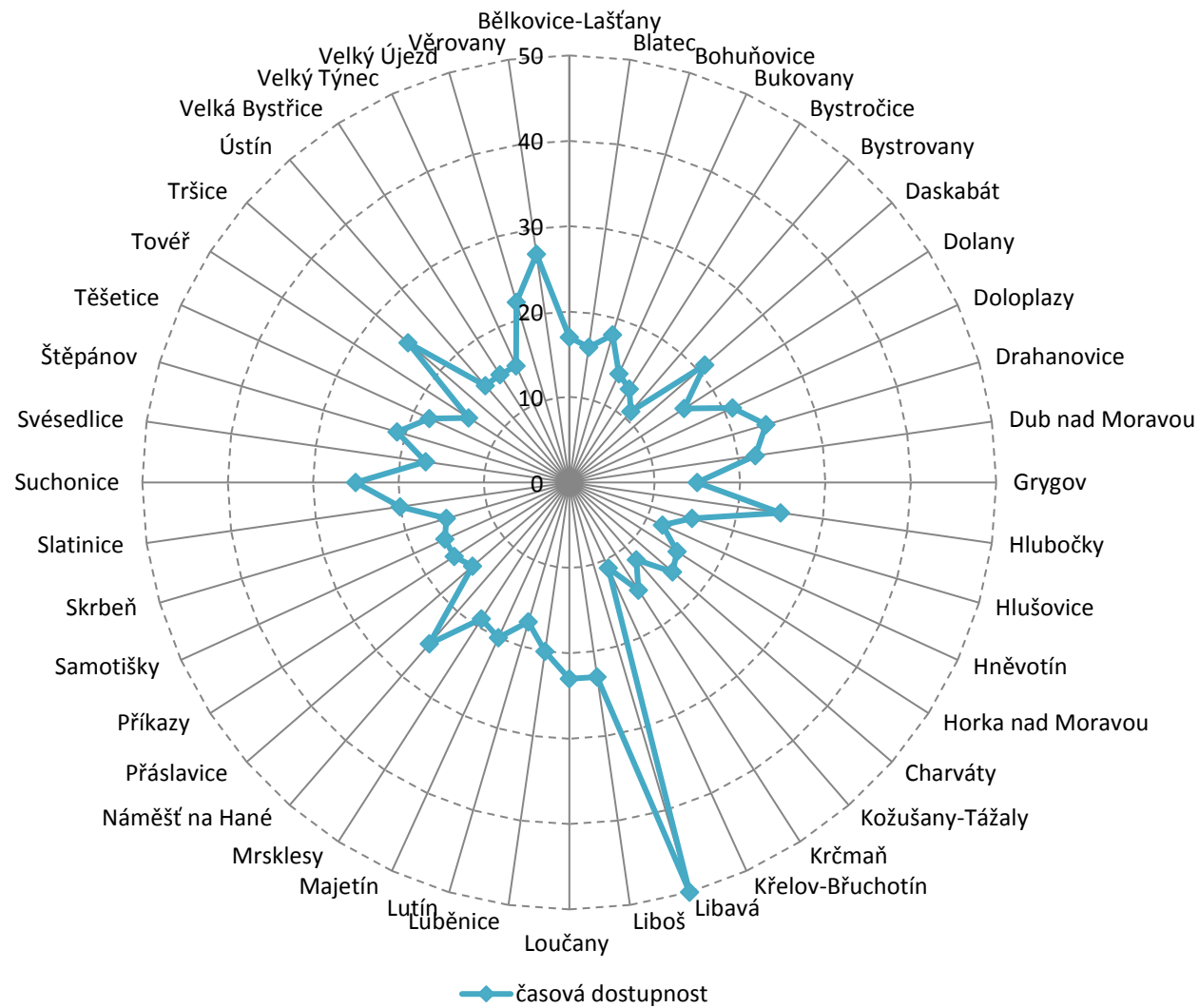
Příloha 4 Intenzita migračního salda v letech 1997–2015; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

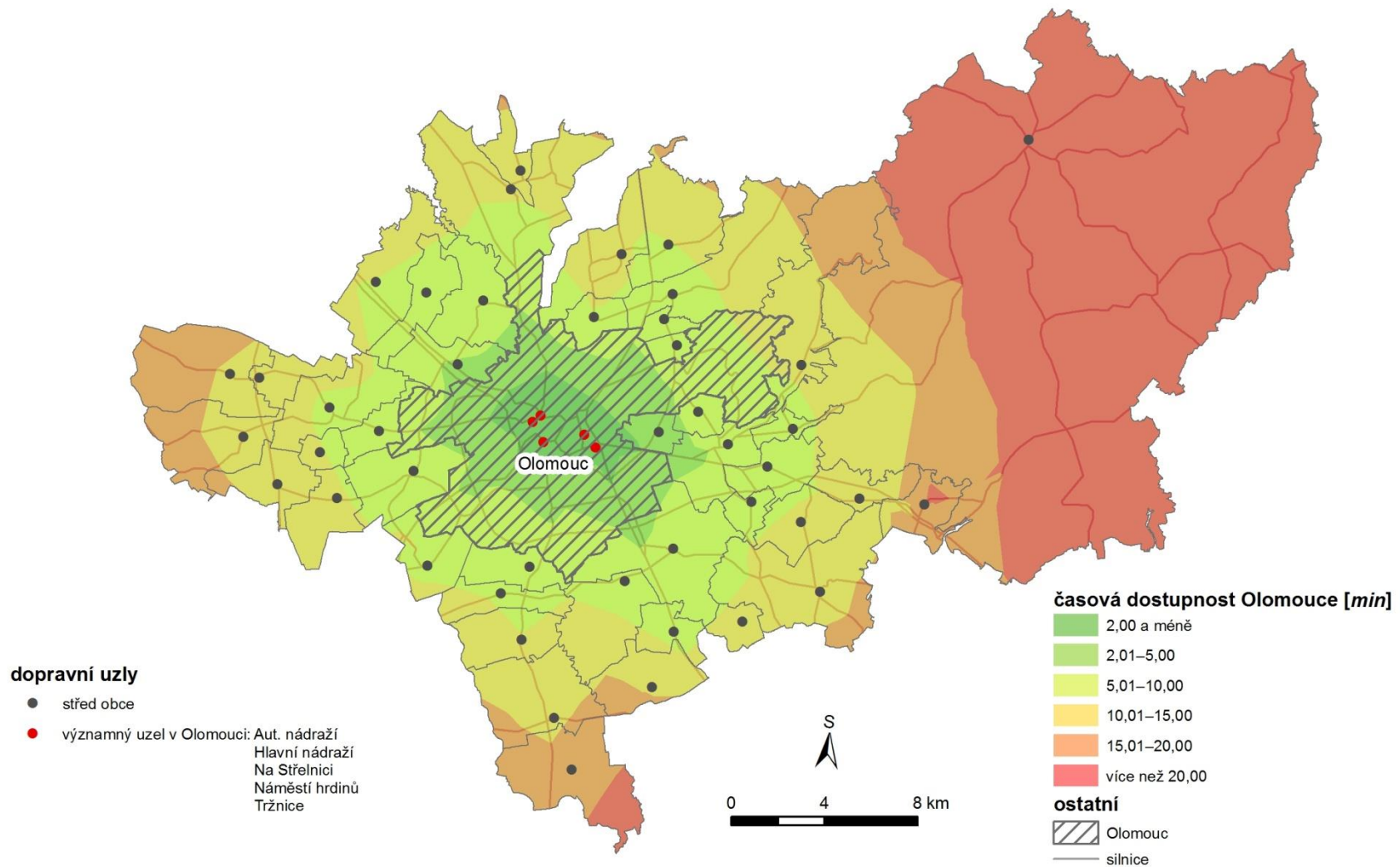
Příloha 5 Intenzita bytové výstavby v letech 1997–2015; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

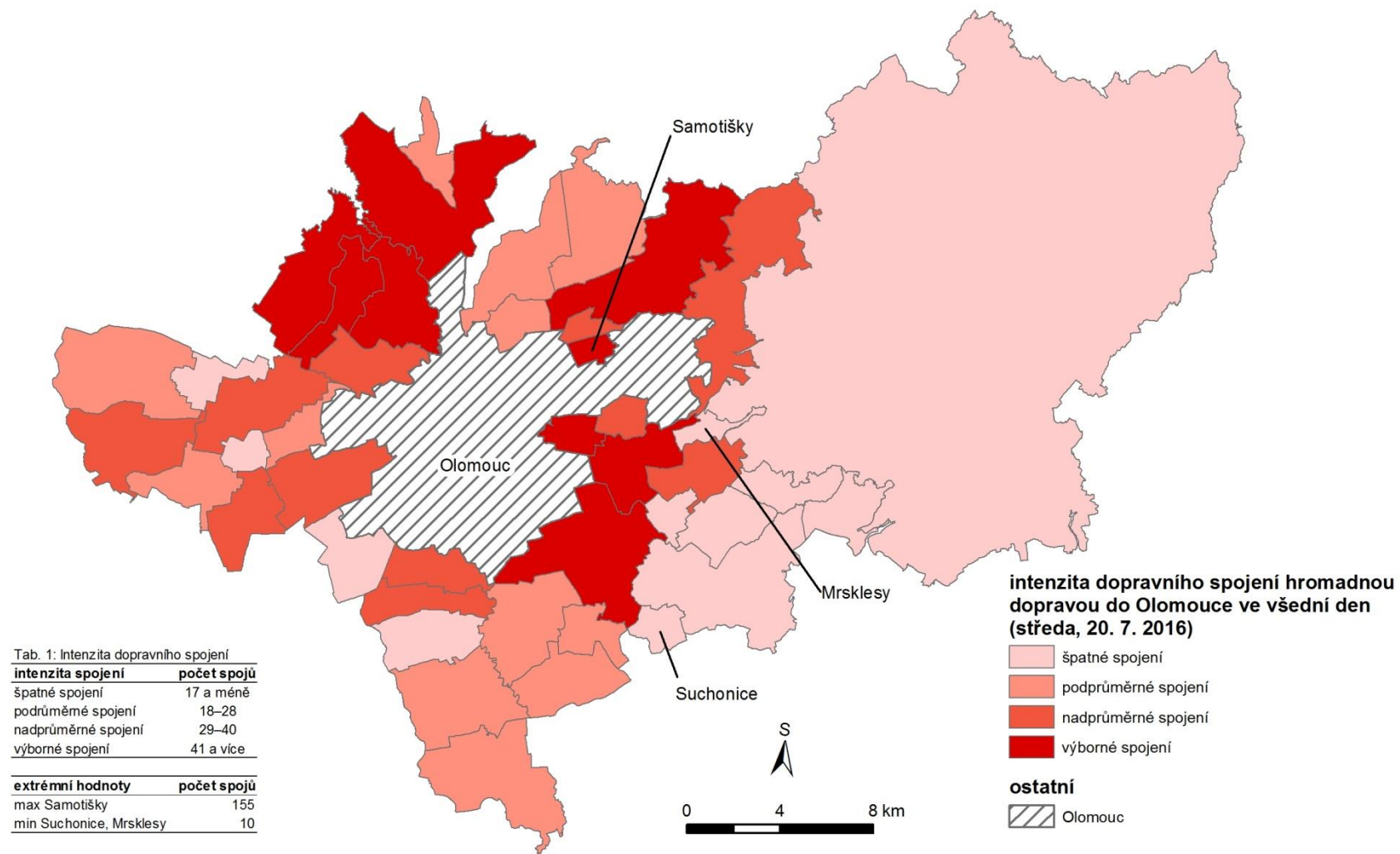
Příloha 6 Vzdálenost do Olomouce po silnici; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

Příloha 7 Graf časové dostupnosti Olomouce po silnici; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

Příloha 8 Časová dostupnost Olomouce po silnici; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

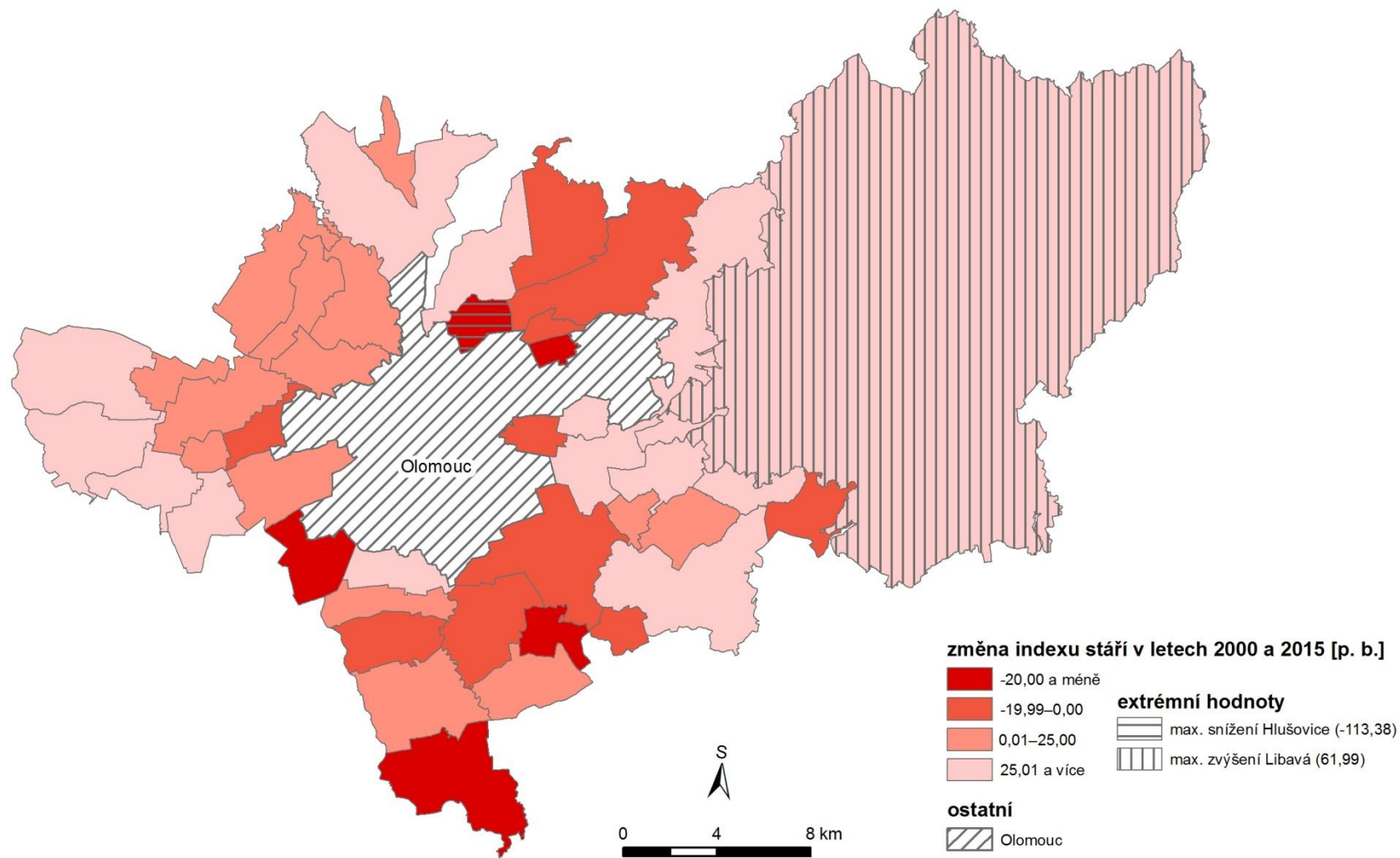

Tab. 1: Intenzita dopravního spojení

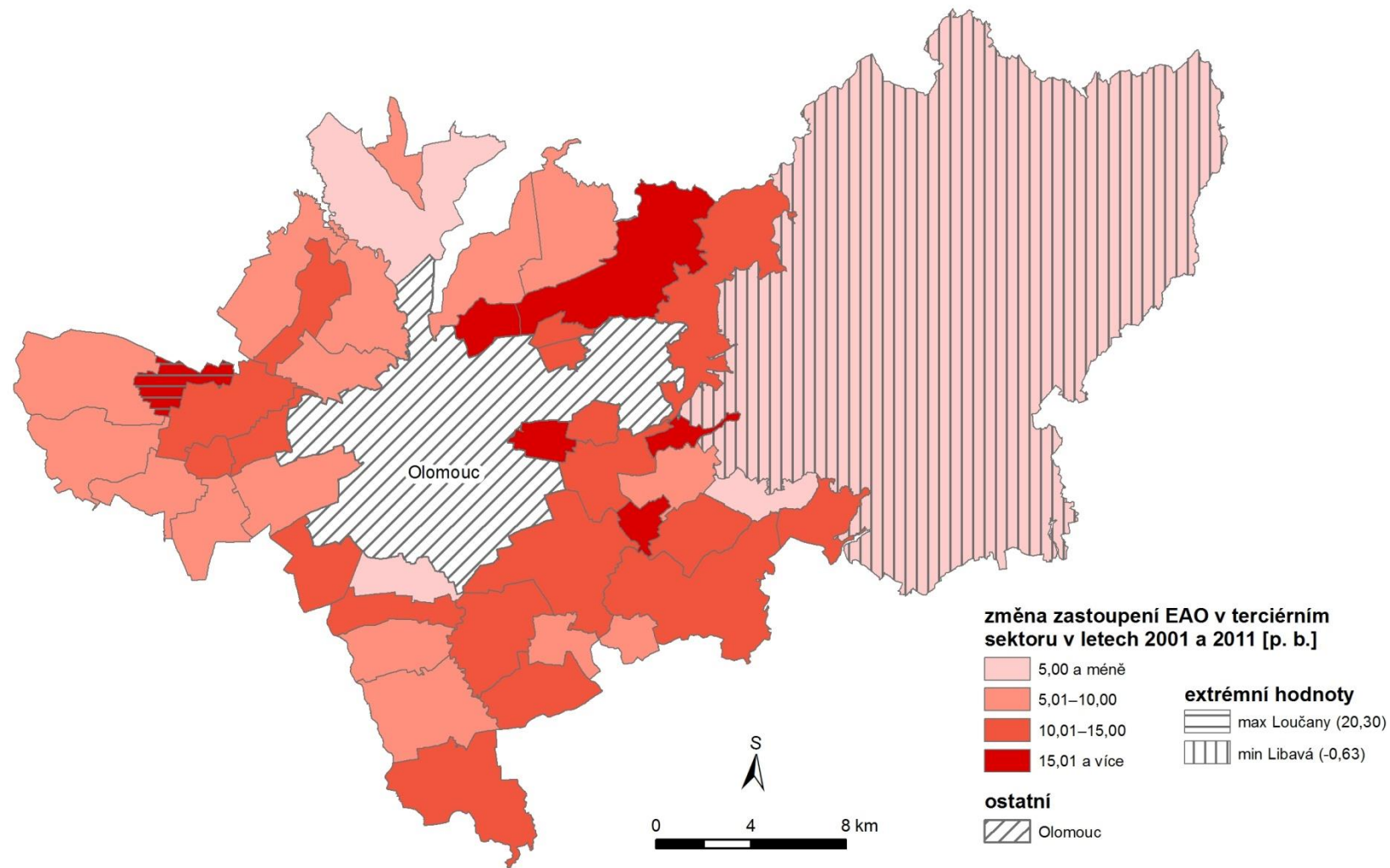
intenzita spojení	počet spojů
špatné spojení	17 a méně
podprůměrné spojení	18–28
nadprůměrné spojení	29–40
výborné spojení	41 a více

extrémní hodnoty	počet spojů
max Samotíšky	155
min Suchonice, Mřsklesy	10

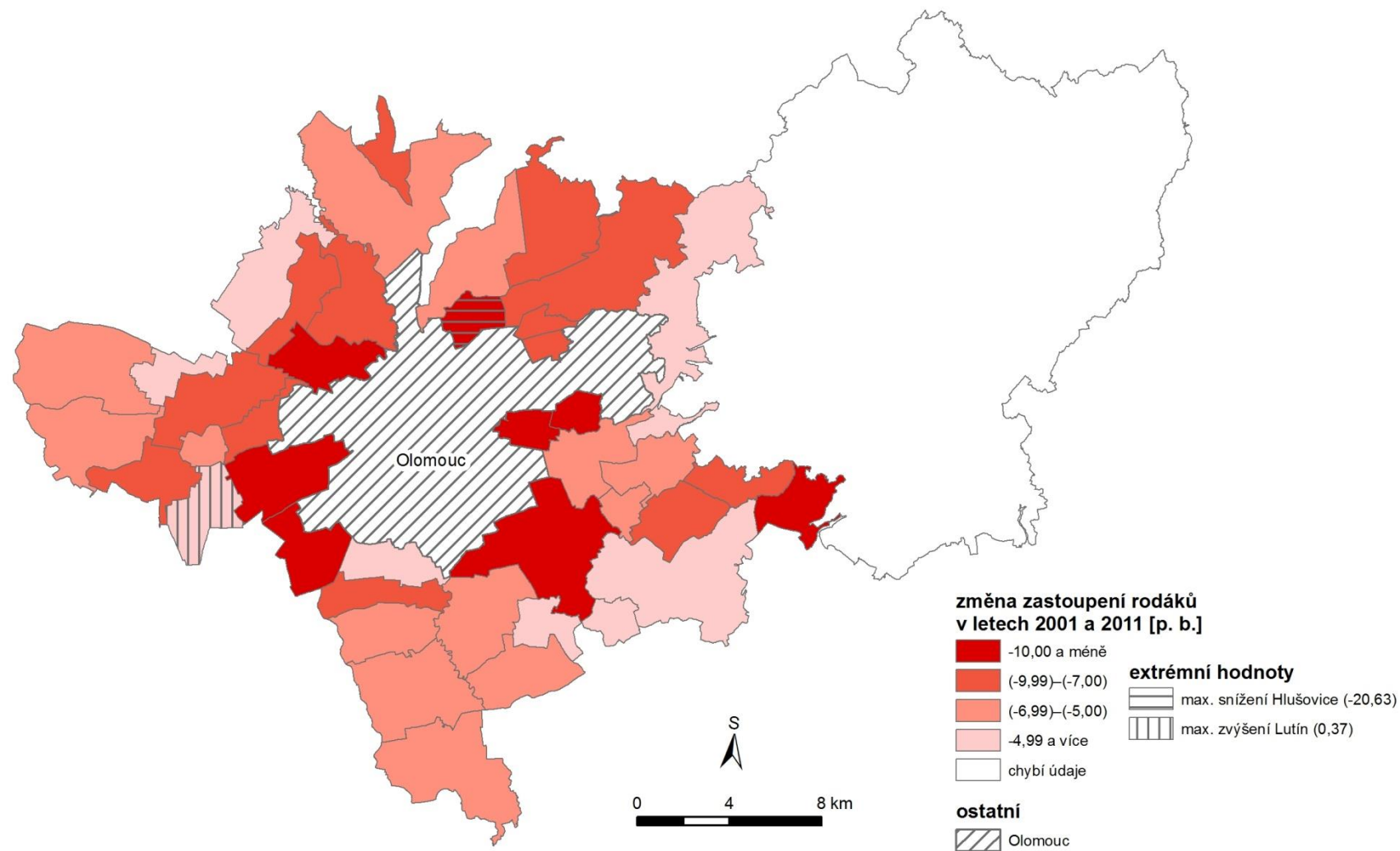
Příloha 9 Intenzita dopravního spojení do Olomouce hromadnou dopravou k 20. 7. 2016; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

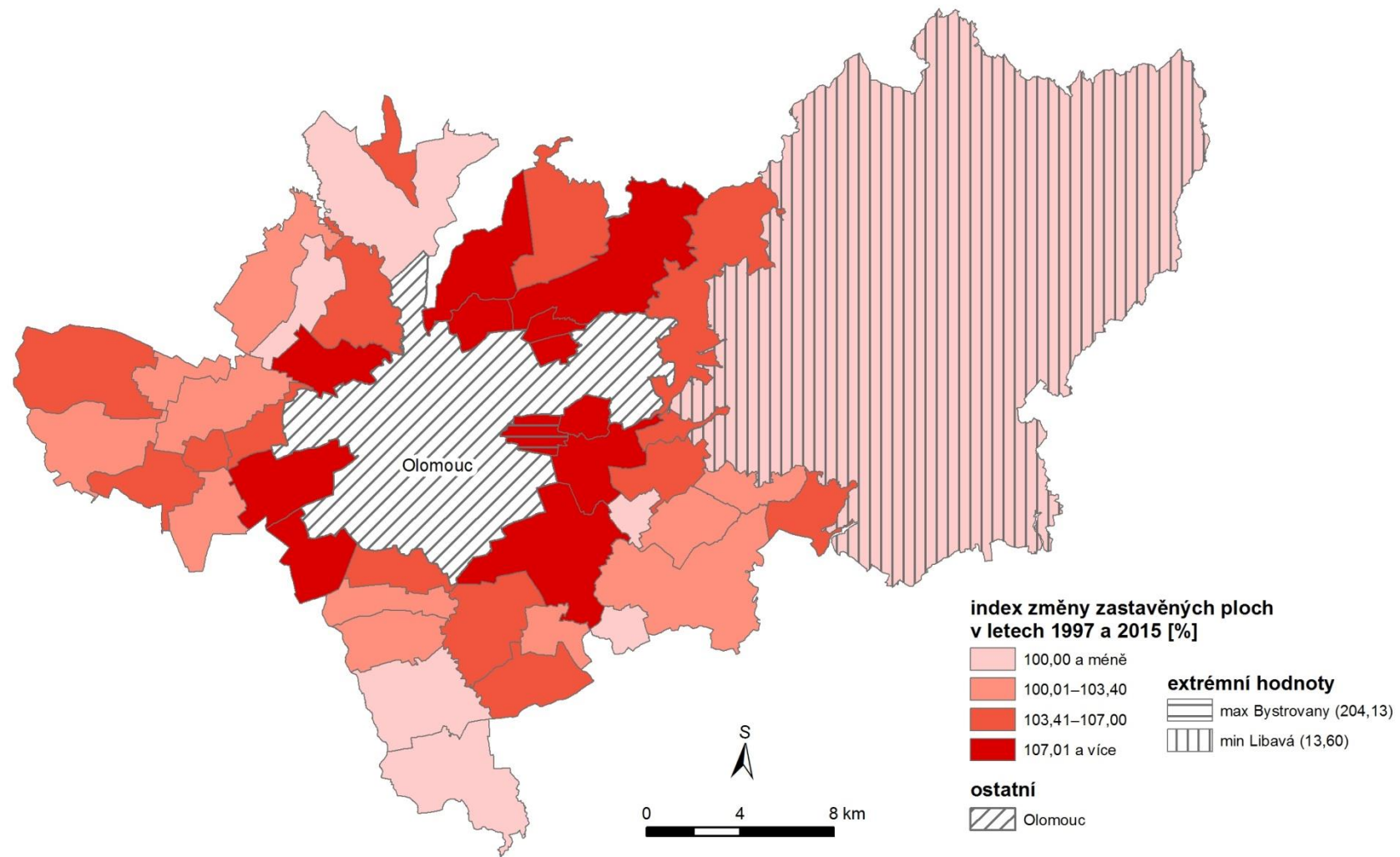
Příloha 10 Vývoj indexu stáří mezi lety 2000 a 2015; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

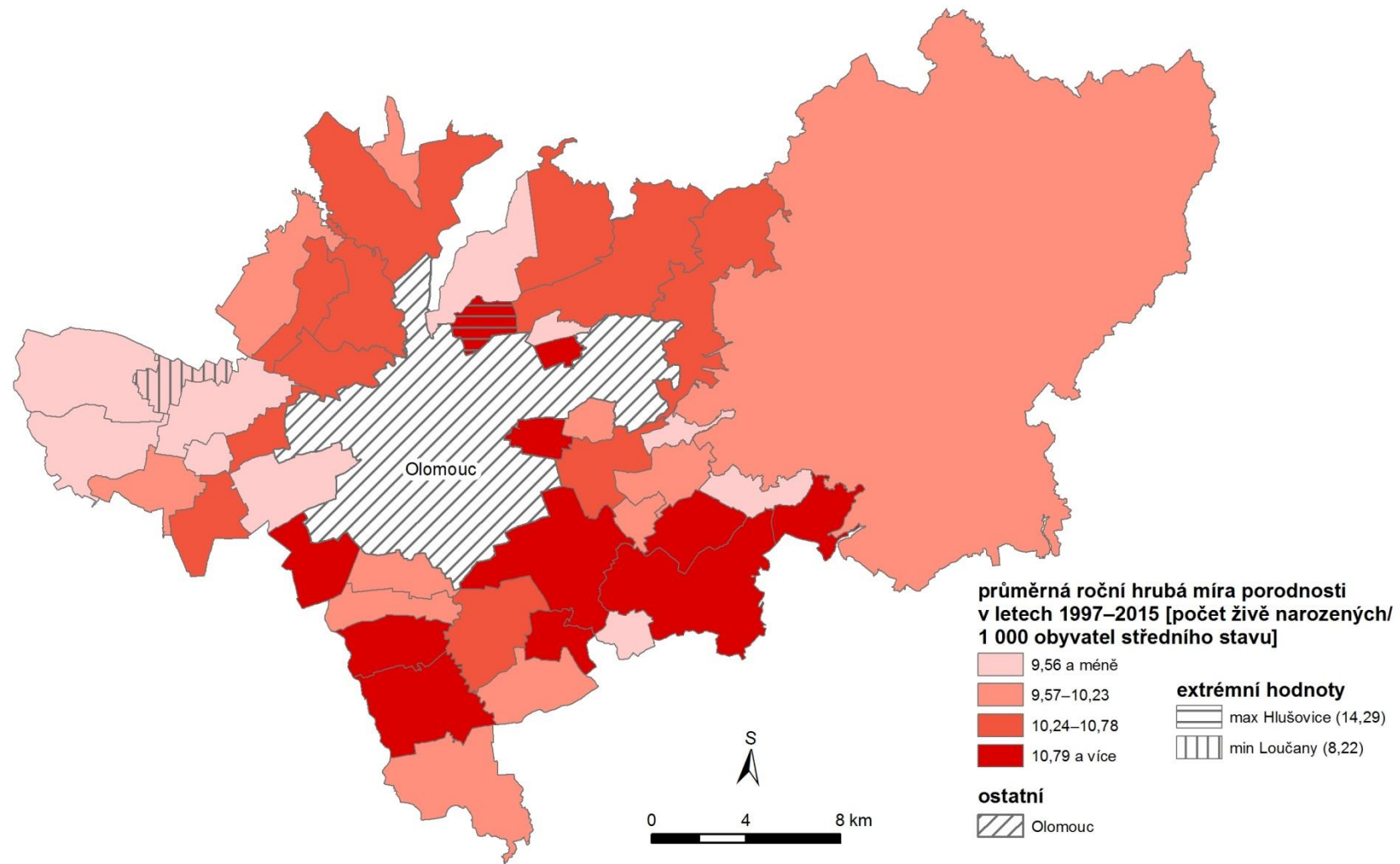
Příloha 11 Vývoj zastoupení EAO v terciéru mezi lety 2001 a 2011; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

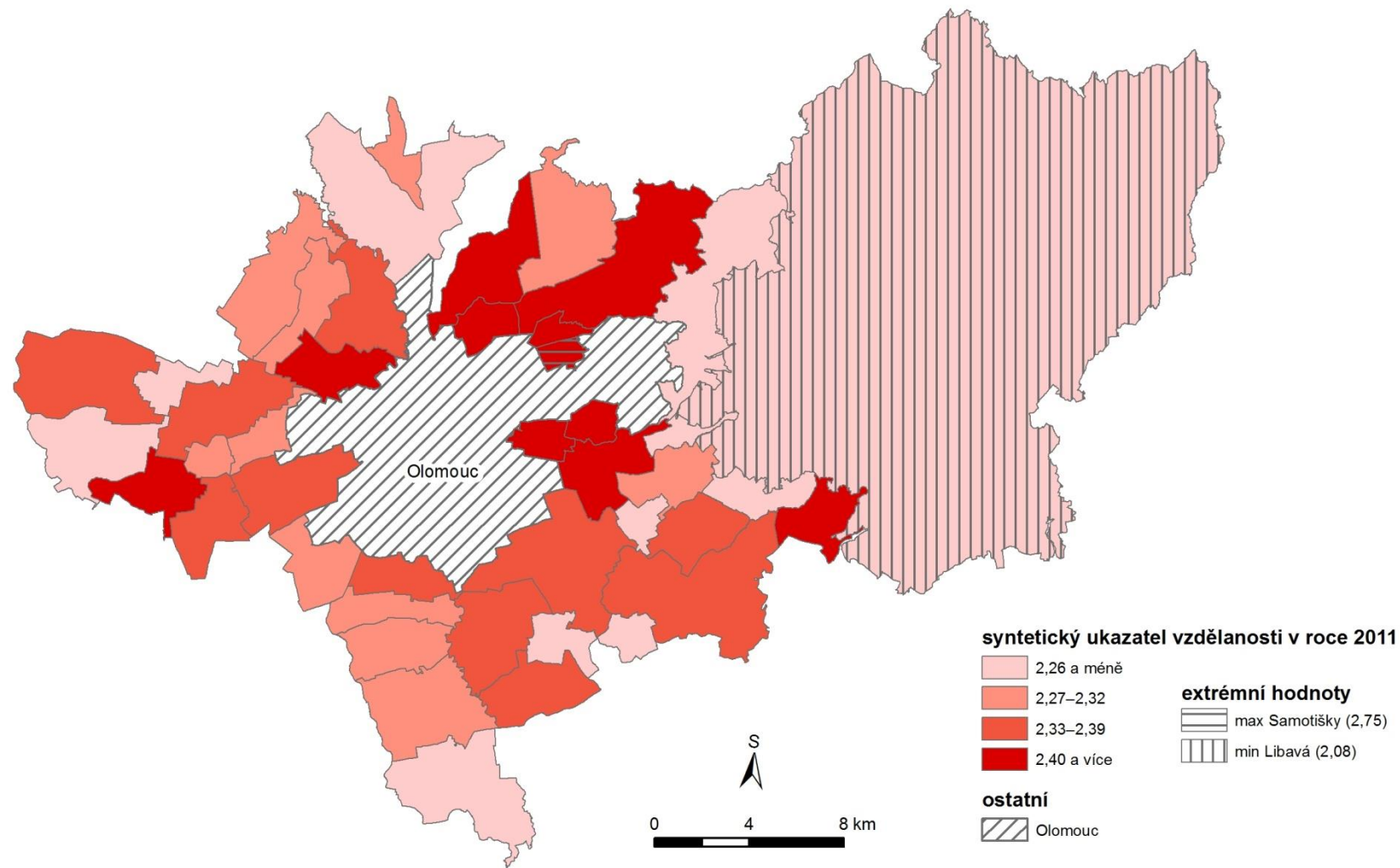
Příloha 12 Vývoj podílu rodáků mezi lety 2001 a 2011; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

Příloha 13 Index změny zastavěných ploch mezi lety 1997 a 2015; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

Příloha 14 Intenzita porodnosti v letech 1997–2015; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500

Příloha 15 Syntetický ukazatel vzdělanosti v roce 2011; vlastní zpracování; zdroj dat: ArcČR® 500